

Moniammatillinen verkostoyhteistyö perheiden varhaisena  
tukena - Ammattilaisten kokemuksia Yhteinen aika -yhteis-  
työmallista

Merja Kauppinen ja Tytti Nuolemo

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden laitos

Itä-Suomen yliopisto

Marraskuu 2022

Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta

Yhteiskuntatieteiden laitos

Sosiaalityö

Kauppinen, Merja & Nuolemo, Tytti: Moniammatillinen verkostoyhteistyö perheiden varhaisena tukena – Ammattilaisten kokemuksia Yhteinen aika -yhteistyömallista.

Pro gradu -tutkielma, 100 sivua, 2 liitettä (5 sivua)

Marraskuu 2022

## **Tiivistelmä**

Tutkielmassa tarkastellaan ammattilaisten kokemuksia moniammatillisuudesta perheiden varhaisessa tukemisessa perustason palveluissa. Moniammatillisella työskentelyllä tavoitellaan yleisesti moninäkökulmaisuutta ja pyritään löytämään uusia ratkaisuja asiakastilanteisiin. Moniammatillisuus on asiantuntijuuden, vallan ja tiedon jakamista osapuolten välillä. Tämän tutkielman tavoitteena on jäsentää moniammatillisuuteen liittyviä merkityksiä, sisältöjä sekä tasoja ammattilaisten näkökulmasta. Aihetta lähestytään Kuopion alueella pilotoidun varhaisen tuen moniammatillisen Yhteinen aika -yhteistyömallin kautta, joka mahdollistaa asiantuntijoiden tietotaidon hyödyntämisen lapsen asiassa ilman asiakkuutta palveluihin.

Tutkimus toteutetaan kvalitatiivisena tutkimuksena ja aihetta lähestytään haaste- ja hyötynäkökulmasta. Tutkimuskysymyksenä on millaisia hyötyjä työntekijät kokevat moniammatillisesta yhteistyöstä Yhteinen aika -yhteistyömallissa sekä millaisia haasteita työntekijät kokevat moniammatillisesta yhteistyöstä Yhteinen aika -yhteistyömallissa? Tutkimusaineisto koostuu kuudesta haastattelusta, jotka toteutettiin etäyhteydellä puolistrukturoituna teemahaastatteluina ennakkoon määritellyille fokusryhmille. Aineisto on analysoitu kvalitatiivisen sisällönanalyysin avulla.

Tulosten perusteella moniammatillisuus nähdään hyödyllisenä toimintatapana myös perheiden varhaisessa tukemisessa. Mahdollisuus hyödyntää asiakastyössä omaa sekä muiden asiantuntijuutta koettiin mielekkääksi sekä tarpeelliseksi, muun muassa jaetun vastuun näkökulmasta. Tuen tuominen asiakkaan luokse hänen arkiympäristöönsä nähtiin asiakasta osallistavana ja työskentelyyn sitouttavana. Moniammatillisen työskentelyn hyvinä puolina nähtiin aito dialogi asiakkaan ja muiden ammattilaisten kanssa. Haasteena oli ylimääräisen työtehtävän tuoma paine, resurs-

sien riittämättömyys sekä perehdytyksen puutteesta johtuvat epäselvyydet. Aikaisemmat onnistumisen kokemukset lisäsivät halukkuutta toteuttaa moniammatillista yhteistyötä ja vaikuttivat kokemukseen yhteistyön tasosta.

Tutkielman tuloksia voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lapsiperheitä tukevien eri organisaatioiden että ammattilaisten näkökulmasta. Tuloksia voidaan hyödyntää muun muassa yhteistyömallin käyttöönoton tehostamisessa sekä ammattilaisten työn sisältöä ja koulutustarpeita määriteltäessä.

**Asiasanat:** varhainen tuki, moniammatillinen yhteistyö, asiantuntijuus, osallisuus, perheiden tukeminen

Säilytyspaikka: Itä-Suomen yliopiston kirjasto

University of Eastern Finland, Faculty of Social Sciences and Business Studies

Department of Social Sciences

Subject: Social Work

Kauppinen, Merja & Nuolemo, Tytti. Multiprofessional network collaboration as early support for families – Professionals experiences of the co-operational method called Yhteinen aika

Master's Thesis, 100 pages, 2 appendix (5 pages)

November 2022

## **Abstract**

The aim of this thesis was to classify meanings, relevances and layers related to multi-professionalism at primary services. The subject is approached using the "Yhteinen aika" -framework. "Yhteinen aika" -framework is a multi-professional working model experimented in the Kuopio area. It enables utilization of the expertise of professionals for the benefit of the child, without client relation to social services.

The study was conducted as a qualitative research. The subject was approached from a viewpoint of challenges and benefits. The research material consisted of six interviews. The interviews were implemented as semi-structured interviews to preassigned focus groups through remote connections. The data was analyzed using content analysis.

According to the results, multi-professionalism in the early support of families can be seen as a policy to be pursued. The chance to utilize the professionalism of oneself and others was purposeful. Bringing support close to the everyday environment of the client was seen as useful and to engage the client. Real dialogue with the client and other professionals was seen as a positive aspect of multi-professionalism. The pressure of extra assignment, adequacy of resources and ambiguities from the lack of orientation were seen as negative aspects. Prior experience of success increased willingness to conduct multi-professional co-operation and affected how the quality of co-operation was experienced.

The results of the thesis can be examined and utilized both from the point of view of various organizations supporting families with children and professionals. The results can be utilized, among

other things, in intensifying the implementation of the co-operation model and in defining the content of professionals' work and educational needs.

**Keywords:** multiprofessional work, early support, professional skills, participation, support of families

Place of storage: University of Eastern Finland Library

## Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	9
2	Tutkielman tausta.....	12
2.1	Uudistusten aika .....	12
2.2	Lasten, nuorten ja perheiden varhainen tukeminen .....	14
2.3	Moniammatillinen yhteistyö – suhteena, prosessina ja asiantuntijuutena .....	20
2.4	Osallistava ja jaettu asiantuntijuus.....	27
2.5	Yhteinen aika -yhteistyömallin tausta ja tavoite.....	32
3	Tutkimuksen toteutus.....	37
3.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset .....	37
3.2	Tutkimuksen menetelmälliset valinnat .....	38
3.3	Aineiston hankinta .....	39
3.4	Tutkimusaineiston analyysi.....	40
3.5	Eettinen pohdinta .....	42
4	Tulokset.....	45
4.1	Yhteistyön tasot Himmelmanin tasoteoriaa mukaillen .....	45
4.2	Asiantuntijuuden jakautuminen osapuolten välillä .....	47
4.2.1	Substanssiosaaminen .....	48

4.2.2	Asiantuntijuuteen kohdistuneet odotusarvot.....	51
4.2.3	Sitouttava yhteinen suunnitelma, jatkotoimet ja seuranta.....	53
4.2.4	Perheiden osallisuus ja toimijuus.....	55
4.2.5	Tiedonvaihto ja tiedottaminen – toisilta oppiminen.....	58
4.3	Yhdessä vastuun jakaminen .....	59
4.3.1	Työn kuormittavuus .....	60
4.3.2	Työssä jaksaminen .....	62
4.3.3	Huolen jakaminen / jakautuminen.....	64
4.3.4	Oikea-aikaisuus ja ”luukuttaminen” .....	66
4.4	Tehokkuus ja tuloksellisuus .....	69
4.4.1	Resurssien merkitys .....	70
4.4.2	Varhainen tuki työtä ohjaavana toimintatapana .....	73
4.4.3	Monitoimijaisuuden käytännön edellytykset .....	75
5	Yhteenveto ja johtopäätökset .....	79
6	Pohdinta.....	86
	Lähdeluettelo .....	90
	Liitteet.....	101

## Kuvaluettelo

Kuva 1. Arthur Himmelmanin luokittelu yhteistoiminnasta. Alkuperäinen lähde: Himmelman, A. 2002. Collaboration for a Change. Definitions, Decision-making models, Roles, and Collaboration Process.....	24
Kuva 2. Hyvinvoinnin tähti. THL työpaperi 26/2017.....	34
Kuva 3. Yhteinen aika -yhteistyömalli mukailleen Jumpponen ja Rossi 2022.....	34



# 1 Johdanto

Tässä pro gradu -tutkielmassa käsitellään perheiden varhaista moniammatillista tukea peruspalveluihin liitettävissä organisaatioissa. Tutkielmassa selvitetään yhteistyön sisältöjä, merkityksiä ja tasoja jäsentämällä verkostomaisesti toteutetun Yhteinen aika -yhteistyömallin mukaista toimintaa ammattilaisten näkökulmasta. Yhteinen aika (nykyisin käytetään nimeä Yhdessä aika) on lapsiperheille tarkoitettu keskusteluaika, jossa tukea tarjotaan matalalla kynnyksellä tuen tarpeen varhaisessa vaiheessa, kun perheen jo arjessa kokeilemat keinot eivät ole ratkaisseet tilannetta. Vanhemmat määrittelevät Yhteinen aika -tapaamiselle paikalle kutsuttavat osapuolet, jonka jälkeen lähityöntekijä kutsuu verkoston koolle sovittuna ajan kohtana. Yhteinen aika -tapaamiselle on kutsuttavissa ammattilaisia eri sektoreilta.

Yhteinen aika -yhteistyömallista kerätään palautelomakkeella asiakkaiden näkemyksiä, mutta vastaavasti työntekijöiden näkemyksiä yhteistyömalliin liittyen ei ole kerätty aikaisemmin. Näin ollen olemme halunneet tarkastella ammattilaisten näkemyksiä siitä, millaiset seikat ovat merkityksellisiä moniammatillisesti toteutetussa perheiden tukemisessa tuen tarpeen varhaisessa vaiheessa. Lisäksi olemme halunneet rakentaa ja jäsentää kokonaiskuvaa perheiden varhaisesta tukemisesta moniammatillisena yhteistyönä.

Aiemmin perheiden varhaista tukemista on tutkittu useista eri lähtökohdista, kuten kiintymyssuhde teoriaan perustuen. Teoreettisia lähtökohtia yleisimmin, viimeaikainen tutkimus on kohdistunut tiettyyn menetelmälliseen interventioon tai lapsiperhepalveluun. Tutkimusta on tehty sekä universaaleissa äitiys- ja lastenneuvola palveluissa että lastensuojelun kontekstissa, muun muassa vaikuttavuuden ja ennaltaehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta. Lisäksi on tutkittu esimerkiksi avioeron jälkeisen yhteistyövanhemmuuden tukemista (Joenpelto, 2018). Aikaisemmassa tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota myös tuen kohdistumisen tarpeisiin sekä ammattilaisten osaamiseen ja osaamisvaatimukseen (Sirviö, 2010; Helminen, 2015). Moniammatilliseen työskentelyyn liittyen tarkastelun kohteena ovat olleet esimerkiksi moniammatillisen työskentelyn määrittely ja organisatoriset rakenteet sekä opetus ja osaamisen kartuttaminen, muun muassa työskentelytapojen osalta. Erityistä huomiota on kiinnitetty vuorovaikutuksellisiin yhteistyön keinoihin, joilla pyritään kumppanuuteen ja dialogisuuteen (Isoherranen, 2012.)

Päädyimme valitsemaan tutkimusaiheen ammatillisen kiinnostuksen ohjaamina. Tutkielman aihe on sekä yhteiskunnallisesti että yhteisöllisesti, mutta myös yksilön näkökulmasta merkityksellinen. Moniammatillinen työote on yhteiskunnallisesti merkittävä keino luoda mahdollisuuksia, joiden avulla voidaan entistä paremmin vastata palvelurakenteen tehokkuushaasteisiin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden tarpeisiin. Sosiaali- ja terveysalalla moniammatillista yhteistyötutkimusta sekä kehittämistyötä on tehty paljon, mutta näkökulma on enemmän painottunut varhaisen työn sijasta korjaavaan työhön. Työssämme lapsiperheitä tukevissa palveluissa olemme havainneet, että varhaisessa vaiheessa vanhemmuuteen kohdistettu tuki ja siten korjaavan lastensuojelutyön määrän minimoiminen on erityisesti lapsen edun mukaista toimintaa – koko perheen ja vanhempien hyvinvointia unohtamatta.

Perustelut tutkimuskohteelle liittyvät myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämisen tematiikkaan. Suomessa on jo useamman hallituskauden ajan valmisteltu uudistusta, joka korostaa perustason palvelujen vahvistamista sekä ennaltaehkäisevään työhön panostamista. Uudistuksessa halutaan vahvistaa muun muassa lasten, nuorten ja perheiden varhaista tukea arjessa sekä turvata toimivat yhteistyörakenteet palveluissa siten, että sivistys-, sosiaali- ja terveystoimi voivat yhteistyössä vastata ilmeneviin tarpeisiin joustavasti yli hallintorajojen. Uudistuksessa moniammatillinen yhteistyö on suuressa roolissa ja työskentelyä pidetään niin sanottuna vastauksena resurssipulaan pätevistä työntekijöistä, kustannustehokkaana toimintana sekä yhdenvertaisena tekijänä palveluiden laatuun ja saavutettavuuteen liittyen. (Sote uudistus, 2022.)

Palveluiden kehittämisen lisäksi yhteistyöhön on laillinen velvoite monella ammattialalla, useammassa eri laissa säädettynä niin sivistystointa, sosiaalihuoltoa kuin terveydenhuoltoa koskien. Valtakunnallisiin ohjelmiin, suosituksiin sekä lakeihin on kirjattu eri toimijoilta koskevia sekä tehtäväperustaisia että yhteistoiminnallisia velvoitteita, jossa lasten ja perheiden tarpeet sekä näkökulmat huomioidaan. Lainsäädäntö on velvoittava muun muassa palvelujen järjestämistä, kartoittamista ja suunnittelua sekä vastavuoroista tietojen antamista koskien, erilaisten selvitysten ja palvelutarpeen arvioiden tekemiseksi. Velvoittavia lakeja ovat esimerkiksi varhaiskasvatuslaki (540/2018), lastensuojelulaki (417/2007), perusopetuslaki (628/1998), nuorisolaki (1285/2016), terveydenhuoltolaki (1326/2010), päihdehuoltolaki (41/1986), mielenterveyslaki (1116/1990), valtio-

neuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Yleislait, kuten sosiaalihuoltolaki (1301/2014) korostavat ennaltaehkäiseviä ja niin sanottuja matalan kynnyksen palveluja sekä tukitoimia.

Lainsäädäntö ja lakien olemassaolo ei yksistään turvaa lapsen edun toteutumista, sillä lapsen ja aikuisen välisessä suhteessa on aina tietty jännite – myös oikeudellisissa asioissa. Voidaankin kysyä, kenen asiaa ja/tai etua milloinkin ajetaan ja millä perusteella? Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain esitöiden mukaan sosiaalityöntekijän erityiset velvollisuudet määräytyvät osaaamisen ja asiantuntijuuden perusteella. Velvollisuudet liittyvät asiakas- ja asiantuntijatyössä sosiaalisen tuen tarpeen sekä palvelujen tarpeen arvioimiseen. Erityistä huomioita tulee kiinnittää oikeusturvan toteutumiseen asiakkaan perusoikeuksiin puututtaessa sekä erityistä tukea tarvitseviin asiakkaisiin. Sosiaalityöntekijän työssä keskeistä on koordinoiva rooli palvelujen yhteensovittamisessa. (HE 354/2014 vp, 31.)

Tämä pro gradu -tutkielma on luonnollinen jatkumo aikaisemmin tekemiimme sosiaalityön kandidaattivaiheen kandidaatin tutkielmiin. Kyseisissä tutkielmissa kumpikin meistä tarkasteli moniammatillisuuteen liittyviä aiheita, toinen varhaiseen tukeen liittyen ja toinen viranomaisten väliseen yhteistyöhön liittyen. Parityöskentely tuntui selkeältä valinnalta yhteisen opiskeluajan sekä työhistorian vuoksi. Työurillamme, eri asiantuntijaroleissa, olemme olleet osa samaa lapsiperheitä tukevaa moniammatillista palveluverkostoa. Tutkielmaa kirjoittaessa emme tehneet erityistä työnjakoa, vaan etenimme kirjoitustyössä yhdessä aihetta tarkastellen. Molemmat kirjoittivat osoitahoiltaan kiinnostuksen mukaan, käyden kuitenkin jatkuvaa vuoropuhelua keskenämme sekä lopulta kokosimme tekstimme yhdessä yhteenvetoa, johtopäätöksiä ja pohditaan kirjoittaessa.

Tutkielmamme aluksi taustoitamme käsiteltävää aihetta muun muassa määrittelemällä keskeisiä asiakäsitteitä. Seuraavaksi esittelemme tutkimuksen toteutusta, menetelmällisiä valintoja sekä eettistä pohdintaa. Neljännessä luvussa esittelemme tutkielman tuloksia, joita perustellaan tutkimusaineiston suorilla lainauksilla. Viidennessä luvussa vedämme yhteen tulokset ja johtopäätökset. Loppuun olemme kirjoittaneet pohdinnan, jossa käymme läpi kirjoitusprosessia ja tutkielman hyödynnettävyyttä.

## 2 Tutkielman tausta

### 2.1 Uudistusten aika

Suomalainen sosiaali- ja terveydenhuollon kenttä kokee suurta muutosvaihdetta tällä vuosikymmenellä, valmisteltaessa mittavaa sosiaali- ja terveystalouden uudistusta. Muutostarve on suuri, sillä sosiaali- ja terveystalouden menot ovat suurin menoerä valtion taloudessa. Organisaatioiden toimintoja ja rakenteita järjestetään uudelleen, vaade moniammatillistumiseen kasvaa ja alojen väliset erot kaventuvat. (Lammintakanen ja Rissanen, 2015, s. 44.) Moniammatillisen yhteistyön tutkiminen on yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta tärkeää. Kompleksiset, monelle elämän osa-alueelle ulottuvat ongelmat ovat lisääntyneet ja yhteiskunnallinen tilanne on vaikeutunut, ja se on johtanut vastuun hajautumiseen. Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen voi luoda parempia auttamisen keinoja ja tuoda rahallista säästöä. Yhteistyön kehittäminen voi ennaltaehkäistä ongelmien syntyä.

Vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveyshuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille. Uudistuksen toimeenpano alkoi Sipilän hallituskaudella 2015–2019 (Valtioneuvosto 2015). Toimeenpanoa on jatkettu Sanna Marinin hallitusohjelman mukaisesti vuoteen 2023 saakka. Uudistuksen toimeenpano on organisoitu sekä kansallisella että alueellisella tasolla. Kansallisella tasolla uudistukseen sisältyy muun muassa lainsäädännöllisiä toimia esimerkiksi järjestämisvastuuseen ja rahoitukseen liittyen. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa tuleville hyvinvointialueille luodaan uusia palvelukokonaisuuksia sisältäviä toimintatapoja sekä -rakenteita. Tällä tavoitellaan entistä parempaa perus- ja erityistason palvelujen yhteistoimivuutta sekä painopisteen siirtymistä hyvinvointia ja terveyttä edistävään suuntaan. (Valtioneuvosto, 2019.)

Uudistusta ja palvelujen kehittämistä ohjaa kaikilla tasoilla Sanna Marinin hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelma. Ohjelmalla on seuraavat viisi tavoitetta: *palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden, oikea-aikaisuuden ja jatkuvuuden paranta-*

*minen, toiminnan painotuksen siirtäminen raskaista palveluista ehkäisevään ja ennakoivaan työhön, palveluiden laadun ja vaikuttavuuden parantaminen, palveluiden monialaisuuden ja yhteentoimivuuden varmistaminen sekä kustannusten nousun hillitseminen. (Sote uudistus, 2022.)*

Pääministeri Sipilän hallitusohjelman yksi kärkihankkeista oli (2016–2019) toteutettu Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE), jota jatketaan nykyisen hallitusohjelman mukaisesti vuosina 2020–2023. Muutosohjelman tavoitteena on pysäyttää hyvinvoinnin eriarvoistumiskehitys, vahvistaa lasten ja nuorten hyvinvointia sekä tuottaa oikea-aikaisia, helposti saavutettavia ja laadukkaita terveyden- ja sosiaalihuollon palveluja. Näihin tavoitteisiin pyritään muun muassa lasten ja nuorten sekä vanhemmuuden varhaisen tuen vahvistamisella. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa kehitetään muun muassa perhekeskustoimintaa, arjen varhaista tukea ja matalan kynnyksen palveluja. LAPE-muutosohjelmaa toimeenpannaan osana SOTE-uudistuksen Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmaa. (THL, 2022a.)

Osana LAPE- muutosohjelmaa Julkunen (2019, s. 17) kartoitti Pohjois-Savossa yleisellä tasolla vanhemmuuden tuen tarpeita sekä tuen kehittämiskohteita. Vuonna 2017 toteutettuun kyselyyn vastasi 963 vanhempaa. Kyselyn tulosten mukaan tuen tarpeet jakautuivat neljää teemaan: 1) neuvonta ja ohjaus – esimerkiksi lapsen kehitysvaiheista eri ikäkausina, 2) rajattu ja lyhytaikainen tuki – esimerkiksi lastenhoitoapuna monikkoperheessä, 3) akuutti tuen tarve – esimerkiksi perhettä kohdanneessa kriisitilanteessa ja 4) samanaikainen monialaisen tuen tarve – esimerkiksi vanhemman päihdeongelmaan linkittyen.

Valtioneuvoston ja Sosiaali- ja terveysministeriön tekemän *Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030* (2021) valtioneuvoston toimenpidesuunnitelman tarkoituksena on vuoteen 2030 mennessä vähentää eri ikä- ja väestöryhmien hyvinvointiin ja terveyteen liittyvää eriarvoisuutta. Keskeisenä asiana nähdään ongelmien ehkäiseminen ennalta. Valtioneuvoston mukaan tärkeänä osana tulevaisuuden työssä on julkisen, yksityisen sekä kolmannen sektorin yhteistyö. Toimenpiteillä pyritään saavuttamaan kaikille mahdollisuuksia yhdenvertaisiin ja laadukkaisiin palveluihin. Toimenpidesuunnitelman mukaan yhteinen työ perustuu monitoimijaiselle ja poikkihallinnolliselle yhteistyölle sekä ihmisten osallisuudelle. Toimenpidesuunnitelmassa mainitaan, että ihmisten kanssa työskentelevien ammattilaisten osaamisen kehittäminen on tärkeää, jotta he

voivat omassa työssään tukea ihmisiä uusilla ja vaikuttavilla keinoilla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kysymyksissä. (Valtioneuvosto, 2021, s. 9)

## 2.2 Lasten, nuorten ja perheiden varhainen tukeminen

Varhainen tuki on hyvin aikaisessa vaiheessa tarjottua apua arjen erilaisiin tilanteisiin. Lapsiperheille tarjottu varhainen tuki tarkoittaa sekä mahdollisimman varhain aloitettuja tukitoimia että lapsen varhaisvuosina tapahtuvaa tukemista. Keskeinen tavoite varhaisen tuen tarjoamisessa on lapsen suotuisan kehityksen ja kasvun edistäminen. (Pölkki, 2017, s.262.) Tämä tavoite saavutetaan parhaiten tukemalla perheitä ja vanhemmuutta. Samalla ehkäistään suurempien pulmien syntymistä. Perheiden omien voimavarojen hyödyntäminen ammattilaisten voimavarojen rinnalla lisää työskentelyn vaikuttavuutta.

Varhainen työote pyrkii tukemaan, osallistamaan ja voimaannuttamaan asiakasta. Varhaisen työn pyrkimyksenä on tarjota apua ja tukea oikea-aikaisesti, ennen kuin haasteet kasautuvat ongelmiksi. Anneli Pohjolan (2016) mukaan ongelmat usein kasautuvat ja ruokkivat toisiaan. Haasteet limittyvät ja kietoutuvat päällekkäin, jolloin hankaluudet johtavat uusiin haasteisiin. Pohjolan mukaan sosiaalityössä ongelmien kasautuminen näkyy kroonistuneina ongelmina sekä pitkinä asiakkuuksina sosiaalityössä, mahdollisesti myös useiden sukupolvien jatkumona. (Pohjola, 2016, s. 87.) Toisinaan lasten tilanteissa voi olla kyse asteittain kasvavista ongelmista, jolloin uudet haasteet kasaantuvat vanhojen päälle lapsen kasvaessa. Oikeanlaisen tuen tarjoaminen on sitä vaikeampaa, mitä kauemmin lapsen täytyy odottaa tuen saamista. Esimerkiksi lukemaan oppimisen haasteet kielellisen erityisvaikeuden takia voivat vaikeuttaa koko koulunkäyntiä, jos asiaan ei puututa riittävän varhaisessa vaiheessa. Varhain tarjottu apu voi estää ongelmien kasvamisen ja niiden hallinnan vaikeutumisen. Riittävän tuen tarjoamisen kannalta keskeistä on, että tuen tarve tunnistetaan mahdollisimman varhain ja että haasteisiin puututaan. Olennaista on, että ammattilaiset osaavat tunnistaa ja havaita tuen tarpeen. (Marklund, Andershed & Andershed, 2012, s. 7.)

Perheen haasteet ja pahoinvointi näkyvät usein ensimmäisenä lapsissa. Lapset reagoivat perheiden tilanteisiin usein yksilöllisesti, mutta ikätasonsa mukaisesti. Lasten kanssa työskentelevälle

aikuiselle lapsen poikkeava olemus tai oireileva käytös voi viestiä arjen hankalista tilanteista kotoon. Lapsen avun tarvetta ei ole helppoa tunnistaa, vaikka toimisi lasten kanssa päivittäin. Lapsi saattaa peitellä kodin vaikeuksia. Lapsi voi peitellä huoliaan pelon tai häpeän vuoksi, tai ei ehkä halua ulkopuolisten huomaavan tai puuttuvan perheen asioihin, sillä lapsi on usein lojaali vanhemmilleen. (Saarilahti, 2020, s. 39.)

Lapsen kasvattajina vanhemmat ovat ensisijaisia. Ensisijaisuuteen liittyen vanhemmilla on niin sanottu kasvatustavastuu. (Niemelä, 2014, s. 136; Lapsen oikeuksien sopimus 1989, 18§, ks. myös lastensuojelulaki 417/2007.) Kasvatustyöhön voi vanhempien lisäksi kuulua osana lapsen kasvuympäristöä esimerkiksi päivähoito, koulu ja kirkko. Vuonna 2021 varhaiskasvatukseen osallistui 1–6-vuotiaista lapsista 74,7 % (Vipunen, 2021). Yhteiskunnallisen kasvattajan roolissa valtion lainsäädäntö, pedagoginen ohjaus ja neuvonta, useat ammattikunnat, määräykset sekä sopimukset muokkaavat arvoihin perustuvia yhteisön normeja. (Niemelä, 2014, s. 136.) Yhteiselämää kuvailtaessa perhettä voidaan pitää ”yhteiskunnan perussoluna”. Lapsen näkökulmasta onnistuneen kiintymyssuhteen (Bowlby 1973) merkitys korostuu perheen yhteisyydessä. Onnistunut kiintymyssuhde on muun muassa perusturvallisuuden ja perusluottamuksen kokemuksen sekä rakastamisen kyvyn muodostumisen lähtökohta. (Niemelä, 2014, s. 155.)

Joenpelto (2018, s. 7 ref. Vuori 2004) kirjoittaa Bowlbyn (1973) kiintymyssuhdeteorian määrittäneen yleisesti jaettua näkemystä hyvästä vanhemmuudesta. Joenpellon tutkimuksen mukaan yhteiskunnallisissa käytänteissä käsitys hyvästä vanhemmuudesta todentuu muun muassa sosiaalityön työikäntöjen kautta, esimerkiksi sosiaalityössä perheammattilaiset työskentelevät enimmäkseen äitien kanssa ja pitävät äitejä keskeisimpinä kasvattajina. Kuva vanhemmuudesta on rooliorientoitunutta ja biologiseen lähtökohtaan perustuvaa, jolloin äitiyden katsotaan olevan naiselle luontaista ja isyyden opeteltavissa oleva asia (Joenpelto, 2018, s. 17, 34). Huomionarvoista on, että avioeroa suomalaisen miehen kokemana tutkinut Koskela (2012) on päätenyt tutkimuksessaan erilaiseen lopputulokseen. Koskelan (2012, s. 35) mukaan vanhemmuuteen kuuluva hoivavastuu lapsista on luonteeltaan enemmän sosiaalinen ilmiö kuin biologiseen sukupuoleen liittyvää.

Sihvonen (2020) on tutkinut erilaisia perheprojekteja vanhemmuudessa tukemisen tapoina: mitä ovat ajansaatossa olleet perhe- ja sosiaalipolitiikan toimesta – interventioina havaittuihin ongelmiin sekä ongelmien ennaltaehkäisemiseksi. Tällöin vanhemmille on tarjottu ammattilaisten ja kasvatuksen asiantuntijoiden tukea, tavoitteena lasten hyvinvoinnin edistäminen erityisesti vastuullista vanhemmuutta tukemalla. Tukemisessa sovelletaan tiettyjä menettelytapoja, kuten vastuullistaminen, voimaannuttaminen ja vanhempien oman asiantuntijuuden korostaminen. Vanhempien kasvatustuuta konkretisoidaan muun muassa uudenlaisin menetelmin, kuten varhaiskasvatuksen toimintasektorilla kehitetyn kasvatuskumppanuuden keinoin. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kasvatusyhteistyötä, jossa työskentely perustuu vuorovaikutukselliseen yhteistyösuhteeseen. (Sihvonen, 2016, s. 80) Vanhempien henkilökohtaisen kyvykkyyden, toimijuuden ja asiantuntijuuden sekä kasvattajina isien tasavertaisena huomioimisen keinoin vahvistetaan vanhempien voimavaroja ja selviytymiskeinoja lapsiperhearjessa sekä niin sanottua asiantuntijavanhemmuutta. Jotta asiantuntijuuden on mahdollista siirtyä ammattilaisilta vanhemmille, on tärkeää löytää vanhemman ja kasvattajan rooliin liittyvät henkilökohtaiset sekä asianmukaiset toimintatavat. (Sihvonen, 2016, s. 82.)

Pirjo Pölkki (2016) on kirjoittanut ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta ja varhaisesta tuesta lapsiperheille. Varhaisessa tukemisessa esille nousevat muun muassa elämäntilanteen riskit ja niiden hallinta. Siten ehkäisevän työn ja varhaisen tuen tavoitteena on katkaista kielteinen kehityskulku riskejä poistamalla ja uusia mahdollisuuksia avaamalla. Tällöin varhainen tukeminen tunnistetaan suhdeperustaiseksi kumppanuudeksi ja yhteistyöksi, jossa tarvittavat palvelut ovat saatavissa helposti ja oikea-aikaisesti. Kumppanina kohtaamisen perusasetteeksi määritetty aitous, nöyryys, empatia ja hiljainen innokkuus (Lindqvist, 2008, ref. Pölkki, 2016, s. 269). Työntekijän roolissa toimiessa olennaista on tuen tarpeen tunnistaminen, analysoiminen ja käsittely. Lisäksi työntekijän tehtävänä on toimia niin kutsuttuna järjestelmän instrumenttina: yhteiskunnan palvelujen välittäjänä ja toteuttajana. (Kananoja ym., 2010, 23–28, ref. Pölkki, 2016, s. 269). Ehkäisevillä toimilla ja varhaisella tukemisella tulee pyrkiä kohti perheiden parempaa tulevaisuutta muokkaamalla perheitä tukevia palvelurakenteita ja palveluja. Tämä tapahtuu muun muassa yhdistämällä palvelusektoreittain jakautunutta työtä sekä tuomalla palvelut kaikkien saataville, lähemmäksi perheiden



normaaleja toimintaympäristöjä. Sosiaalityöntekijöiden tulisi olla vahvasti mukana monitoimijaisesti toteutettavassa yhteistyössä, järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden ohella. (Pölkki, 2016, s. 276.)

Roose, Groets, Van Houte, Vanderhole ja Reynart (2013) ovat tutkineet Belgiassa sosiaalityöntekijöiden ja vanhempien välistä kumppanuutta tilanteessa, jossa työskentelyn painopistettä ollaan siirtämässä lastensuojelun toimenpiteistä kohti hyvinvoinnin edistämistä. Tutkimus perustuu teoreettiseen keskusteluun vaihtelevista kumppanuuden tulkinnoista: käsitteistä, määritelmistä, merkityksistä ja sisällöistä. Tutkimuksen mukaan kumppanuudelle asetetaan erilaisia odotuksia niin sosiaalityöntekijöiden, vanhempien kuin yhteiskunnan ja sen palvelujärjestelmän toimesta. Odotukset ovat luonteeltaan sekä positiivisen toiveikkaita että negatiivisia ja ilmenevät esimerkiksi asenteena muutostyöskentelyä kohtaan. Ideaaliksi lähtökohdaksi työskentelylle määritetty demokraattinen kumppanuus. Demokraattisen kumppanuuden todentuminen työskentelyssä edellyttää vastuun jakautumista sosiaalityöntekijöiden ja perheenjäsenten kesken. Sosiaalityöntekijän tärkeänä tehtävänä on luoda edellytykset työskentelylle esimerkiksi tutkimalla hypoteeseja olettamisen sijaan. Lisäksi yhteistyön ja perheen oman toimijuuden vahvistaminen työntekijän auktoriteettiin perustuvan määräysvallan sijaan on olennaista.

Sirviön (2010, s. 139–140, 142) mukaan vanhemmat toivovat työntekijöiltä osaamista tarkastella perheen tilannetta ennakoivalla työotteella. Vanhemmat toivovat keskusteluja mahdollisista vanhemmuuden haasteista ja riskikohdista, ennen kuin ongelma on muodostunut ja havaitaan. Ennakoinnin ja ehkäisevien toimien tavoitteena on kartuttaa vanhempien voimavaroja sekä tietoisuutta hyvinvointia edistävästä tekijöistä. Tämänkaltainen ennakoivan osaamisen taito koetaan yleisesti lapsiperheiden parissa työskentelevien ammattilaisten työhön kuuluvaksi. Siten eri toimintaorganisaatioissa toteutettavassa lapsiperheiden terveyden- ja hyvinvoinnin edistämisessä tulee kattavasti tarkastella ennakoivaa osaamista niin sanottuna kompetenssina.

Määttä ja Rantala (2016, s. 141–143) ovat havainneet, että lasten kehitysympäristöissä ammattilaisten keskinäiseen puheeseen liittyy niin sanottua luokittelua – puhutaan normaalista ja epänormaalista, tavallisesta ja haastavasta sekä tehostetusta ja erityisestä. Puheeseen linkittyä viittauksia muun muassa siihen, että niin sanotulla perustiedolla ja tavallisissa ympäristöissä ei enää pärjätä:

tarvitaan jotain erityistä tai enemmän. Lisäksi on alettu puhumaan käsittein varhaisesta tuesta, varhaisesta puuttumisesta ja huolesta – esimerkiksi perustuen huolen vyöhykkeistö -menetelmään. Huolen vyöhykkeistö liittyy Erikssonin ja Arnkilin (2012, s. 7) kehittämään dialogiseen työmenetelmän nostaa puheenaiheeksi työntekijällä virinnyt huoli, sen sijaan että määriteltäisiin lapsen tai perheen ongelmia. Samalla työntekijä pyytää vanhemmilta apua ja yhteistyötä huolensa hälventämiseen. Menetelmällä tavoitellaan ennakoivaa varhaista puuttumista tilanteessa, jossa koetaan muutoksen olevan tarpeen negatiivisen kehityskulun katkaisemiseksi.

Kun ollaan rakentamassa kaikille lapsille sopivaa kehitysympäristöä, kehitysympäristö näyttäytyy muun muassa fyysisinä tiloina, toimintatapoina, asenteina ja moninaisena asiantuntijuutena. Varhaiskasvatuksella (esimerkiksi kasvatuskumppanuus) ja koululla (esimerkiksi oppilasryhmien ja opetuksen organisointi) on omat menetelmänsä tuen tarjoamiseen. Yhteisen ymmärryksen perustana kehitysympäristön luomiselle toimii dialogi sekä sen dokumentointi. Työntekijöiden kokemuksen riittämättömyyden ja osaamattomuuden tunteiden kumoamiseksi tarvitaan lisäkoulutusta. (Määttä ja Rantala, 2016, s. 145–148.)

Vanhemmuuden tukemisen menetelmiä tutkineet Kalland ja Salo (2020, s. 891–895) jaottelevat tukemisen menetelmät kolmeen eri kategoriaan: universaaliin, kohdennettuun ja intensiiviseen tukeen: Universaalia tukea on tarjolla kaikille lapsiperheille esimerkiksi neuvolapalveluina. Tuki on luonteeltaan ennaltaehkäisevää ja jo olemassa olevaa, kuten lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta vahvistavaa. Kohdennettu vanhemmuuden tuki liittyy havaittuihin riskeihin ja erityistarpeisiin. Tällaisia ovat esimerkiksi lapsen ennenaikainen syntymä, lapsen kehitysviivästymä ja teiniäitiys. Intensiivinen tuki kohdistuu tilanteisiin, joissa lapsen terveys ja suotuisa kehitys vaarantuu. Vaarantavia tekijöitä ovat muun muassa perheväkivalta, vanhemman vakava päihdeongelma ja vaikeat mielenterveysongelmat lapsella tai vanhemmalla.

Yksi uusimmista vanhemmuuden tukemiseksi kehitetyistä universaaleista menetelmistä esikoislapsen saaneille perheille on mentalisaatioperustainen Vahvuutta vanhemmuuteen -perheryhmämalli. Perheryhmämalli perustuu Yhdysvalloissa Yalen yliopistossa luotuun Parents First -toimintamalliin. Vahvuutta vanhemmuuteen -ryhmätoiminnan tavoitteena on vahvistaa vanhemman mentalisaatiokykyä, joka tarkoittaa kykyä tunnistaa lapsen tarpeet, tunteet ja ajatukset erillisenä

aikuisen omista tarpeista, tunteista ja ajatuksista. Mentalisaatiokyky määritellään taidoksi pitää lapsen mieli aikuisen mielessä. Yhtäaikaisesti vanhempi reflektoi omia tunteitaan, kokemuksiaan ja toimiaan sekä sitä, kuinka ne vaikuttavat sekä lapseen että vanhempaan. Perheryhmätoiminnalla tavoitellaan vanhemman vahvistuvaa oman elämönhallinnan sekä perheen yhtenäisyyden tunnetta. Tavoitteeseen pyritään muun muassa vähentämällä vanhemmuuden aiheuttamaa stressiä ja vahvistamalla vanhempien sosiaalista vertaistukiverkostoa. (Kalland, Fagerlund, Von Koskull & Pajulo, 2015, s. 3–4, 10.)

Halme, Perälä ja Laaksonen (2010) ovat tutkineet yhteistyöinterventioiden vaikuttavuutta lapsiperheiden palvelujen osalta. Tutkimuksen tuloksen mukaan lapsiin ja perheisiin kohdistuneille interventioille ominaista on osallisuuden ja sitoutumisen merkitys. Käytännön vaateena on luoda rakenteet ja toimintakäytänteet yhteistyölle, jotta perhekeskeinen toiminta on mahdollista ja perheenjäsenet tulevat kuulluiksi. Ongelmien tunnistaminen tuen tarpeen varhaisessa vaiheessa, tuen oikea-aikaisuus ja perheenjäsenten oman asiantuntijuuden tunnustaminen ovat esimerkkejä tavoista, joilla osallisuutta ja sitoutumista voidaan edistää. Suoranaisen ja mitattavissa olevan vaikuttavuuden näkökulman lisäksi lapsiin ja perheisiin kohdennetuilla interventioilla on myös toinen funktio niin sanottuna suojaavana tekijänä lapsen myönteistä kehityssuuntaa vahvistaen. Myös vanhemmuuteen kohdistuneilla yhteistyöinterventioilla voi olla positiivisia heijastuksia lapsiin ja perhearkeen. (Halme, Perälä ja Laaksonen, 2010, s. 92–93.)

Yhteistyöinterventiona moniammatillisen verkoston kokoaminen perheen ympärille liitetään perhekeskeisyyttä sekä kumppanuutta korostavaan ajattelutapaan, joka huomioi perheen itsemääräämisoikeuden sekä vastuuttaa huolenpitoon terveydestä ja hyvinvoinnista. Perhelähtöisesti työskenneltäessä tuen tarpeet määritellään ja tuki suunnitellaan yhteistyössä perheenjäsenten kanssa. (Halme, Perälä ja Laaksonen, 2010, s. 94.)

Pohdittaessa ehkäisevän ja matalan kynnyksen palveluiden kehittämistä sosiaalityön näkökulmasta, tärkeää on kiinnittää huomiota siihen, mihin sosiaalityöllä pyritään yhteiskunnassa, yhteisössä ja yksilön kohdalla. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (2022) määrittelee sosiaalityön yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen parissa tehtäväksi työksi, jonka tavoitteena on tukea myönteistä muutosta yhteiskunnassa. Sosiaalityön keinoilla pyritään edistämään yksilöiden ja perheiden omia

toimintaedellytyksiä sekä lieventämään elämäntilanteiden vaikeuksia (THL 2022b). Sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee sosiaalityön sosiaalisia ongelmia ehkäiseväksi, vähentäväksi ja poistavaksi asiantuntijatyöksi, jota toteutetaan rakenteellisesti sekä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen tasolla. Sosiaalityötä voidaan tehdä itsenäisenä palveluna tai osana muita palveluja. Perhekohtaisessa sosiaalityössä yhteistyö eri toimijoiden, kuten varhaiskasvatuksen ja koulujen kanssa on tärkeää. Huomio perhekeskeisessä sosiaalityössä tulisi kiinnittää vanhemmuuden tukemiseen ja lasten sosiaalisen turvallisuuden varmistamiseen. (STM 2022.) Sosiaalialan ennaltaehkäisevää työtä kouluilla tekevät muun muassa kuraattorit ja koulusosionomit, perheneuvolassa sosiaalityöntekijät sekä neuvolassa perheohjaajat.

Karjalainen, Metteri ja Strömberg-Jakka (2019) tekivät sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä selvitystä aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuudesta. Heidän selvityksensä mukaan yksi keskeisin sosiaalityön osaamisalueista ja sosiaalihuollon perustehtävistä on lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä tukeminen. Karjalaisen, Metterin ja Strömberg-Jakan mukaan oikea-aikaisesti tukemalla voidaan ehkäistä syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten kalliiden erityispalveluiden tarvetta. Selvityksen mukaan perheiden tukemista tulee vahvistaa tulevaisuuden sukupolvista huolehtimisen sekä väestön hyvinvoinnin mahdollistamiseksi. (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka, 2019, s. 23.)

### **2.3 Moniammatillinen yhteistyö – suhteena, prosessina ja asiantuntijuutena**

Moniammatillista työskentelyä voidaan määritellä monella eri tapaa, kuten suhteena tai ryhmäprosessina. Eroavaisuuksia moniammatillisen työskentelyn määrittelyssä on sekä työntekijöiden että työnantajaorganisaatioiden ja niiden eri työyksiköiden välillä. Moniammatillisuus rakentuu erilaisten asiakas- ja potilastyön vuorovaikutustilanteiden tuloksena, keskinäisen työskentelyn yhteistoimintana ja joskus hetkessä suunnittelematta tietyn asian ympärille. Se on yhteisten tehtävien ympärille syntyvää yhteistoimintaa ja vastavuoroista vuoropuhelua. (Kekoni, Mönkkönen, Hujala, Laulainen ja Hirvonen, 2019, s. 17.)

Kekonin, Mönkkösen, Hujalan, Laulaisen ja Hirvosen (2019, s.15) mukaan moniammatillisuuden käsitettä käytetään suomen kielessä melko vapaasti kuvaamaan erilaisia vuorovaikutustilanteita. Kaarina Isoherrasen (2012, s. 20, 37) määrittelyn mukaan suomen kielessä käytetään vain yhtä käsitettä, moniammatillisuutta, kuvaamaan laajasti lähes kaikkea tehtyä asiantuntijoiden yhteistyötä. Isoherrasen mukaan moniammatillisuus on kielessämme käytössä ikään kuin sateenvarjo-käsitteenä, joka kattaa erilaiset yhteistyömuodot, ja tämä aiheuttaa epämääräisyyttä sekä mahdollisia väärinymmärryksiä. Toisinaan puhutaan tieteidenvälisestä tai poikkitieteellisestä yhteistyöstä, mutta Isoherrasen mukaan nämä termit liitetään tieteiden väliseen yhteistyöhön, mutta ei varsinaisesti ammatilliseen yhteistyöhön. (Isoherranen, 2012, s. 20, 37.)

Englannin kielessä moniammatilliselle yhteistyölle on käytettävissä useampi kuvaava termi, kuten multiprofessional, interprofessional, crossprofessional sekä transprofessional. (Kekoni, Mönkkönen, Hujala, Laulainen ja Hirvonen, 2019, s. 15.) Moniammatillisuuden, monitoimijaisuuden ja monialaisuuden käsitteitä käytetään työelämässä eri konteksteissa sekä toisiinsa sekoittuen, sisältäen useita eri merkityksiä. Katajamäki (2010, s. 98–100) kirjoittaa monialaiseen työskentelyyn liittyvän monialaista hallinnointia ja toiminnan organisointia sekä eri tieteisiin perustuvaa koulutusta, joka työkentällä konkretisoituu eri alojen ammattilaisten yhteistyön kautta moniammatillisuudeksi. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 41§ssä säädetään, että sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava sosiaalihuoltoa toteutettaessa monialaisen yhteistyön riittävän asiantuntemuksen ja osaamisen käytettävyydestä suhteessa asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin.

Isoherranen (Drinka & Clark, 2000, ref. Isoherranen, 2012, s. 22) määrittelee moniammatillisen yhteistyötiimin muodostuvan ihmisistä, jotka työskentelevät yhdessä, mutta tulevat eri koulutustautoista. Yhteistyön tekemisessä on kyse ennen kaikkea eri toimijoiden asiantuntijuuden ja eri tahoilla olevien tietojen yhdistämisestä. Yhteistoiminnan vaikuttavuus on siis näin yksittäistä toimia tehokkaampaa. (Saastamoinen, 2016, s. 60.) Asiantuntijatyö on muuttunut yksilölähtöisestä työstä monialaiseksi ja verkostoituneeksi, yli ammatti- ja organisaatorajojen tapahtuvaksi yhteistyöksi. Työtä on aiemmin tehty pääasiassa kiinteästi yhdessä toimipaikassa, mutta teknologia kehittyessä työntekoon on mahdollistunut uudenlaisia työtapoja yhteistyölle ja vuorovaikutukselle.

Asiakastilanteet ovat toisinaan vaativia ja yhden ammattikunnan osaaminen ei aina riitä asiakkaan auttamiseen. Ongelmien tunnistamiseen ja ratkaisuvaihtoehtojen miettimiseen tarvitaan siis asiantuntemusta eri aloilta. Moniammatillinen yhteistyö koetaan välttämättömäksi erityisesti niillä sosiaalityön viimesijaisilla työalueilla, joissa asiakasta ei voi enää ohjata palveluissa eteenpäin. Yhteistyö näissä tilanteissa koetaan työn edellytyksenä. (Arnkil, Seikkula & Erikson 2001; Pehkonen, Kekoni & Kuusisto, 2019, ref. Kekoni ym., 2019, s. 9.) Muutokset suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa ovat johtaneet siihen, että ongelmien ratkaiseminen vaatii yhä useammin monen toimijan yhteistyötä. Muutos yhteiskunnassa on vaikuttanut myös siihen, että vuosikymmeniä käytössä olleet palvelut eivät enää riitä vastaamaan tarpeeseen, vaan tarvitaan yhä räätälöidympiä ja erikoistuneempia palvelukokonaisuuksia. Palveluiden haasteena ei ole niiden liian vähäinen määrä vaan se, että ne eivät tavoita apua tarvitsevia ihmisiä. Moniammatillinen yhteistyö nähdään vastauksena näihin muuttuviin haasteisiin. (Vertio, 2014, s. 2.)

Kaarina Isoherrasen (Senge, 1990, s. 139–26, ref. Isoherranen, 2012, s. 26–29) mukaan moninäkökulmaista keskustelua ja yhteisen tiedon tuottamista tarvitaan erityisesti monimutkaisissa ja kompleksisissa asiakasongelmissa, joissa vain yhden tieteenalan viitekehys ei ole riittävä. Sosiaali- ja terveysalan asiakkaiden ongelmat ovat laaja-alaisia eikä vain yhden osaamisalueen hallinta riitä niiden ratkaisuun. Osaamisen ja tiedon sekä tietomäärän vaatimukset ovat kasvaneet sosiaali- ja terveysaloilla niin paljon, ettei kokonaisuutta voi kukaan asiantuntija enää yksin hallita. (Isoherranen, 2012, s. 10, 26–29.)

Isoherranen (2012, s. 22) viittaa omassa määritelmässään aikaisempaan tutkimukseen, jonka ovat tehneet Isoherranen, Rekola ja Nurmi (2012, s. 22) kirjoittaessaan, kuinka ”Moniammatillista yhteistyötä voidaan kuvata sosiaali- ja terveysalalla asiakas- /potilaslähtöisenä työskentelynä, jossa pyritään huomioimaan potilaan elämän kokonaisuus ja hänen hoito- ja hoivapolkunsu. Yhteisessä tiedonkäsittelyssä eri asiantuntijoiden tiedot ja taidot kootaan yhteen. Vuorovaikutusprosessissa rakennetaan tapauskohtainen tavoite ja yhteinen käsitys (jaettu sosiaalinen kognitio) potilaan tilanteesta, tarvittavista toimenpiteistä ja ongelmien ratkaisusta. Tiedon kokoaminen yhteen tapahtuu joustavasti, sovituu välineillä ja/tai foorumeilla sovituin toimintaperiaattein. Asiakas/potilas ja/tai hänen läheisensä ovat tarvittaessa mukana keskustelussa.”

Sosiaali- ja terveydenhuollon monimutkaisen organisaatorakenteen vuoksi sekä perheiden että palveluissa työskentelevien ammattilaisten on vaikea hahmottaa kokonaiskuvaa palvelujärjestelmästä. Tämän seikan takia työskentely usein kohdennetaan oman osaamisalueen työtehtäviin, substanssiosaamista erityisesti arvostaen. Moniammatillista työskentelyä ja siihen liittyvää osaamista ei pidetä yhtä merkittävänä. Työntekijän näkökulmasta moniammatillisessa yhteistyössä korostuu henkilökohtaisen asiantuntijuuden kokemuksen muodostuminen. Asiantuntijuuden kokemuksen muodostuminen edellyttää kolmen osatekijän todentumista: kontekstisidonnaista toimintaan liittyvää professionaalista tietämystä, tietämyksen mukaista toimintakykyä sekä sisäistä varmuuden tunnetta omasta tietämyksestä ja toimintakyvystä. Asiantuntijuuden kokemuksen muodostuttua, työntekijä pystyy osoittamaan henkilökohtaisen asiantuntijuutensa muille sekä toimimaan moniammatillisen tiimin aktiivisena jäsenenä. (Sirviö, 2010, s. 143–145.)

Vastaavanlaisesti Palonen, Bozhuisen, Hytönen, Hakkarainen ja Lehtinen (2013, s. 17–19) ovat hyvin tiivistetysti ilmaisseet erikoistumiskehityksen olevan osa ”monialaisuuden vaatimuksia monitieteellisessä kontekstissa, jossa erikostumiskehitys liittyy lähitieteiden yhdistymiseen alakohtaisten tiedonrajojen ylittyessä”. Palosen ym. (2013, s. 16) mukaan asiantuntijuuskäytännöt muuttuvat jatkuvasti, edellyttäen muun muassa eri tutkintojen suorittamista. Oman alan substanssiosaamisen rinnalla tarvitaan laajempia valmiuksia muun muassa kokonaisuuksien hallintaan. Tällaisia ovat esimerkiksi palvelu- ja hoitoketjujen tuntemus sekä palveluohjaus. Sote-palvelurakenteen mukaisina osaamisen uudistustarpeina nähdään 1) hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osaaminen vahvemmin osaksi koulutusta, 2) asiakaslähtöisyyteen kouluttaminen, 3) moniammatillisen verkosto- ja yhteistyön osaaminen ja 4) moniammatillisesti toteutettu koulutus. (Tuominen, Nyqvist, Korja, Heikkinen, Kortekangas-Savolainen & Salminen, 2017, s. 109–113, 120.)

Tässä tutkielmassa tarkastelemme moniammatillista yhteistyötä hyödyntäen erityisesti Arthur Himmelmanin (2002) jäsenyyksiä organisaatioiden yhteistoiminnasta ja sen kehittymisestä. Suomen kielessä ei ole riittävästi eritelty termejä kuvaamaan erilaisia yhteistyön muotoja ja tasoja. Yhteistoiminnan luokittelu auttaa havainnollistamaan yhteistyön sävyeroja. Himmelmanin jäsentelyn avulla yhteistyön tasot tulevat konkreettisemmiksi ja auttavat hahmottamaan eroja yhteistyömuotojen välillä. Himmelman määrittelee yhteistyön jatkumoksi. Yhteistoiminnan luokittelussa yhteistyö kehittyy eri tasojen myötä epämuodollisesta ja -virallisesta tietojen vaihdosta viralliseen

yhteiseen resurssien panostukseen, riskinottoon ja korkeaan luottamustasoon. Kaikki luokittelun tasot ovat yhtä arvokkaita ja jokaiselle yhteistyön muodolle on oma tarkoituksensa ja paikkansa. Jäsennyksen keskiössä ovat aika, luottamus ja asiantuntemus. Niiden jakaminen määrittelee yhteistyön tason. (Himmelman, 2002, s. 2).



Kuva 1. Arthur Himmelmanin luokittelu yhteistoiminnasta. Alkuperäinen lähde: Himmelman, A. 2002. Collaboration for a Change. Definitions, Decision-making models, Roles, and Collaboration Process.

Arthur Himmelman (2002) on määritellyt yhteistoiminnan luokitteluun neljä yhteistyön tasoa. Verkosto (Networking) on ensimmäinen yhteistyön taso, jossa yhteistyö perustuu vain tiedonvaihtoon. Tietoja vaihdetaan molemminpuolisesti yhteisen hyödyn saavuttamiseksi, mutta yhteistyö on epävirallista ja luottamussuhde on matala. Verkosto ei vaadi resurssien, asiantuntemuksen tai ajan jakamista. Himmelmanin mukaan verkosto on epävirallisin organisaatioiden välinen yhteistyön muoto. Se on merkittävä vaihe edetessä tiiviimpään yhteistyöhön. Keskustelu ja tiedonvaihto tapahtuu yhdyshenkilöiden välillä. Koordinoitu toiminta (Coordinating) on Himmelmanin luokittelun toinen taso, jossa yhteistyö on virallista ja vastavuoroista. Yhteistyö on enimmäkseen vain tie-



tojen vaihtoa, mutta myös asiantuntemuksen jakamista. Yhteistyö poistaa esteitä ja edistää joidenkin toimintojen yhtenäistämistä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Esteiden poistaminen parantaa asiakkaan asemaa. Koordinoitu toiminta vaatii kohtalaista luottamusta ja sitoutumista mutta ei resurssien jakamista.

Kolmas taso eli yhteistyö (Cooperating) on tietojen vaihtamista yhteisen hyödyn tavoittamiseksi, toimintojen muuttamista sekä resurssien jakamista yhteisen hyödyn ja tavoitteen saavuttamiseksi. Yhteistyö voi olla virallisilla sopimuksilla vahvistettua ja voi sisältää muun muassa yhteiset toimitilat. Resurssien jakaminen kattaa niin ihmiset, tekniikan kuin taloudellisen puolen. Yhteistyö vaatii merkittävää luottamusta ja yhteistä ajankäyttöä. Molemmilla osapuolilla on mahdollisuus hyödyntää toisen asiantuntijuutta. Yhteistoiminta (Collaborating) on viimeinen taso ja siinä yhteistyö määritellään tietojen vaihdoksi, toiminnan muuttamiseksi, resurssien jakamiseksi ja toisen valmiuksien parantamiseksi molemminpuolisen edun ja yhteisen tarkoituksen saavuttamiseksi. Yhteistyötä tehdään yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteistyö on riskien, vastuiden ja palkintojen jakamista. Laadullinen ero kolmannen ja neljännen tason välillä on määritelmä halusta yhdistää toimintoja, eli halua auttaa partneria saavuttamaan paras mahdollinen lopputulos. (Himmelman, 2002, s. 2–4).

Kaikilla Himmelmanin määrittelemillä tasoilla tehdään moniammatillista yhteistyötä. Jokainen yhteistoiminnan taso on reliabele ja sopiva johonkin tilanteeseen. Yhteisten tavoitteiden, hyötyjen ja riskien jakaminen vahvistaa yhteistyötä. Yhteistyö kehittyy porrasmaisesti ja seuraava porras sisältää aina edeltävän. (Himmelman, 2002, s. 4). Työelämän toiminta- ja ajattelutapojen muutoksen vuoksi yhteistyö organisaatioiden välillä on lisääntynyt. Yhteistyötä tarvitaan erilaisissa tilanteissa eikä sen muodot aina ole stabiileja. Monimuotoisten tilanteiden äärellä tarvitaan useita eri tasoisia yhteistyön muotoja sekä näkökulmia asiakkaan tilanteen edistämiseksi. Työelämän yhteistyö on toimivaa vain, jos useampi toimija panostaa oman ammattitaitonsa puitteissa yhteiseen tulokseen.

Toimiva yhteistyö työelämässä ei ole itsestäänselvyys, vaan vaatii harjoittelua. Sosiaali- ja terveysalalla osaamis pohja ammattilaisten väliseen yhteistyöhön luodaan jo tutkintoon johtavien koulu-

tusten aikana. Sosiaalityön koulutusohjelmassa on alettu painottamaan aiempaa enemmän moniammatillisuuteen liittyvää opetusta, tieteellisteoreettisen tiedontuotannon valmiuksien sekä sosiaalityön asiantuntijana toimimisen pätevyuden lisäksi. Perinteisen opettamisen rinnalla niin kutsutulla klinikalla ja simulaatio-opetuksella on tavoitteena luoda edellytyksiä työelämässä tapahtuvalle oppimiselle ja tiedon tuottamiselle sekä sosiaalityön asiantuntijuuden jakamiselle. (Lähteinen ym., 2017, s. 8–9.) Merja Laitisen ja Tuija Turusen (2016) tekemän tutkimuksen mukaan tulokset osoittavat, että yliopisto-opiskelijoiden asiantuntijuuden kehittymistä ja yhteistyötaitoja tuki yhteisöllisen oppimisen prosessi. Heidän mukaansa *tieteidenvälinen työskentely edellyttää tietoiseksi tulemistä omasta ja toisten roolista, asiantuntijuudesta ja osaamisesta sekä dialogisuutta ja omaa ja toisten asiantuntijuutta kunnioittavaa kumppanuutta*. (Laitinen & Turunen, 2016, s.20).

Osaamisen tunnistaminen, kehittäminen ja siitä kertominen on ajankohtainen asia niin yksilöä kuin työyhteisöäkin ajatellen esimerkiksi suurissa sosiaali- ja terveydenhuollon muutoksissa. Yksilön kohdalla tämä ilmenee aktiivisena työssä oppimisena kohti asiantuntijuutta ja samalla oman osaamisen näkyväksi tekemistä muille, esimerkiksi työnantajalle ja työyhteisölle. Työyhteisön kannalta merkitykselliseksi nousee työntekijöiden osaamisesta muodostuva kokonaisuus; kuinka hyvin työyksikkö suoriutuu tehtävästään ja kuinka osaamista osataan hyödyntää esimerkiksi tehokkuuden, tuloksellisuuden ja imagon näkökulmasta tarkasteltaessa. (Collin, 2009; Laakkonen, 2016). Laakkonen (2016) mallintaa osaamisen eri osa-alueita niin kutsutun Osaamisen käsi -mallin mukaan, jossa osaaminen koostuu kuudesta osa-alueesta. Ensimmäinen osa-alue on identiteetti (peukalo), johon kuuluvat motivaatio, energia, arvot, tekemisen tapa, ominaisuudet ja valmiudet. Toisena osa-alueena on tahto (etusormi), johon liitetään asenne ja kiinnostus. Kolmantena osa-alueena on tieto (keskisormi), joka kattaa tutkinnot, opinnot sekä asiantuntemuksen. Neljäntenä on taito (nimetön), joita ovat käytännön tekemisen, tiedon soveltamisen, toteuttamisen taidot. Viidentenä osa-alueena on kokemus (pikkurilli), johon kuuluvat työkokemus, harrastukset sekä elämäkokemus. Kuudentena osa-alueena on verkostot (kämmen) eli kontaktit, ryhmät sekä yhteisöt. Collinin (2009) mukaan asiantuntijatieto puolestaan koostuu kolmesta osasta: kirjoista saatavasta formaalista tiedosta, kokemustiedosta saatavasta praktisesta tiedosta sekä metakognitiivisesta ja reflektiivisestä tiedosta, jossa yhdistyvät formaali- ja praktinen tieto, itsearviointi, kriittisyys, työn kehittäminen ja elinikäinen oppiminen -ajattelutapa. (Collin, 2009.)

## 2.4 Osallistava ja jaettu asiantuntijuus

Sosiaali- ja terveystalvueluissa yhteiskunnallinen suhde asiakkaina oleviin ihmisiin on vaihdellut eri aikakausina yhteiskunnallisten hierarkioiden, toimintakäytänteiden ja rakenteiden määrittelemänä. Asiakas on lähes poikkeuksetta vuosikymmenien kuluessa nähty palveluiden kohteena, avun tarvitsijana. Asiakkaan aseman nostaminen osaksi asiantuntijuutta vaatii asiakasta koskevan ihmiskäsityksen muutosta. Asiakas tulisi nähdä tasavertaisena yhteistyökumppanina, omien palveluidensa ja elämänsä toimijana sekä subjektina, jolla on voimavaroja sekä kykyä vastavuoroisesti osallistua avuntarpeesta riippumatta. (Pohjola, 2017, s. 209–210.) Asiakkaan osallistaminen ja aktivoiminen vaatii myös asiakkaalta voimavaroja. Arja Kilpeläinen ja Marja Salo-Laaka (2012) ovat kirjoittaneet asiakasosallisuudesta palvelujärjestelmässä. Artikkelissaan he kirjoittavat Paavo Viirkorven (1993) tulkinnasta, jonka mukaan osallistuminen ei ole yhtä vaativaa kuin osallisuus. Yhteisen tietämyksen jakaminen on osallisuuden lähtökohta. Viirkorven mukaan osallisuus vaatii omakohtaisella sitoumuksella asioihin vaikuttamista sekä vastuunkantoa tehdyistä päätöksistä ja niiden seurauksista. (Viirkorpi, 1993, s. 22–25, ref. Kilpeläinen & Salo-Laaka, 2012, s. 305)

Yhteistyö on aina osiensa summa, ja kaikilla yhteistyön osapuolilla on omanlaistaan asiantuntijuutta. Yhteistyön onnistuminen tarvitsee kaikkea sitä tiedollista, taidollista sekä henkistä pääomaa, jota yhteistyön osapuolilla on hallussaan, toimiakseen parhaalla mahdollisella tavalla. Helminen mukaan yhdessä tekeminen merkitsee yhteistä määrittelyä niin työn päämäärien, tavoitteiden sekä toimintakäytäntöjen kohdalla. Uusille kumppaneille, kuten asiakkaille, tulisi antaa mahdollisuus osallistua työskentelyyn osana yhteistä työtä (Helminen, 2017, s. 23.) Suhosen ja Stoltin (2017, s. 30) mukaan asiakkaan osallisuus on luonteeltaan sosiaalista. Sen tarkoituksena on toteuttaa, varmistaa ja lisätä palvelujärjestelmän ja asiakastyön asiakaskeskeisyyttä. Jaettu asiantuntijuus on aina sekä antamista että saamista. Osapuolet hyötyvät toisistaan vastavuoroisesti.

Asiakas-suhteessa vaikuttavat monenlaiset näkyvät ja piilossa olevat yhteiskunnalliset valtarakenteet, jotka ammattilaisen on syytä pyrkiä tiedostamaan ja tunnistamaan. Ihmisten kanssa työskennellessä usein liikutaan vaikeilla elämänaalueilla ja työ vaatii toisinaan puuttumista asiakkaan elä-

mään viranomaisen oikeudella. Valta on merkittävässä roolissa kaikissa ihmissuhteissa yhteiskunnassa. (Jokinen, 2016, s. 141.) Kaarina Mönkkösen (2018) mukaan suhde asiakkaan ja asiantuntijan välillä on aina epäsymmetrinen, vaikka tavoitteena olisi tasavertainen kohtaaminen. Jokisen (2016) mukaan työntekijän ja asiakkaan välillä on tavalla tai toisella aina kyse vallankäytöstä. Mitä eriytyneempi palvelu on, sitä enemmän se usein sisältää vallankäyttöä suhteessa asiakkaaseen. (Jokinen, 2016, s. 141.) Asiakkaan aseman turvaamiseksi on säädetty muun muassa erilaisia työtä ohjaavia lakeja. Kansallisella sekä kansainvälisellä tasolla laissa on määritelty lasten oikeus osallisuuteen. Muun muassa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa (LOS, SopS 60/1991) veloitetaan julkisen vallan käyttäjiä takaamaan lapsille kaikissa heitä koskevissa asioissa mielipiteen ilmaisemisen ja osallistumisen vapaus. Osallisuutta voidaan käsitellä juridisen osallistumisen rinnalla myös kokemuksena. Aikuisen roolina on luoda edellytykset lapsen osallisuudelle. Osallisuuden kokemus on vuorovaikutuksen tulos ja osallisuuden kokemus voi syntyä ilman näkyvää osallistumista. (Hotari, Oranen ja Pösö, 2013, s. 150–151.)

Yleisesti osallisuus käsitetään syrjäytymisen vastakohtana. Raivion ja Karjalaisen (2013, s. 15) mukaan osallisuutta voidaan tarkastella kolmesta ulottuvuudesta; 1) riittävästä aineellisista resursseista (Having), 2) toimijuudesta esimerkiksi itseä koskevassa päätöksenteossa (Acting) ja 3) sosiaalisesti merkityksellisistä suhteista erilaisissa yhteisöissä (Belonging). Ulottuvuudet perustuvat Erik Allardtin jäsenyykseen hyvinvoinnin ulottuvuuksista, edeten materialistisista perustarpeista psyykkisiin ja sosiaalisiin itsensä toteuttamisen sekä johonkin kuulumisen tarpeisiin.

Raivion ja Karjalaisen (2013, s. 16) mukaan osallisuus muodostuu kolmesta ulottuvuudesta; 1) riittävästä aineellisista resursseista, 2) toimijuudesta esimerkiksi itseä koskevassa päätöksenteossa ja 3) sosiaalisesti merkityksellisistä suhteista erilaisissa yhteisöissä. Palvelujärjestelmässä osallisuutta rakennetaan muun muassa riittävällä toimeentulolla ja palvelujen saatavuudella sekä kohtaamalla ja kuulemalla asiakasta hänen itsensä valtaistumiseksi. Lisäksi tulee osoittaa hyväksyntää ja luottamusta ottamalla mukaan yhteiskunnan toimintoihin. Näillä toimilla pyritään muun muassa vähentämään eriarvoisuutta, kaventamaan hyvinvointi- ja terveyseroja sekä estämään yhteiskunnan ulkopuolelle syrjäytymistä joko yksilön omasta toimesta taikka yhteiskunnan toimintatapojen seurauksena.

Lasten oikeuksien sopimus edistämiseksi on kansallisella tasolla laadittu tutkimukseen ja tietoon perustuva lapsistrategia. Lapsistrategiaan on kirjattu näkemys vallitsevasta tilanteesta lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä oikeuksien toteutumisen suhteen. Lisäksi strategiaan on määritelty keskeiset tavoitteet ja toimet, kuinka hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumista jatkossa kehitetään. Viimeisimmässä, vuonna 2021 laaditussa lapsistrategiassa, korostetaan lapsen osallisuuden toteutumisen tarpeen lisäksi muun muassa ennaltaehkäisevän työn sekä varhaisen tukemisen ja puuttumisen toimien lisäämisen tarvetta esimerkiksi käytäntöjä vakiinnuttamalla (Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea, 2021, s. 20–22, 35).

Moniammatillisessa asiakkaiden ja ammattilaisten kohtaamisessa muodostuu yhdyspintoja erilaisten systeemien välille. Tällöin olennaista on laajentaa keskustelua kaikkien osallistujien aktiiviseksi dialogiksi. Dialogin avulla luodaan uusi systeemi, vuorovaikutusjärjestelmä, jonka tavoitteena on etsiä ja tukea olemassa olevia voimavaroja. (Väisänen, Niemelä & Suua, 2009, s. 67, 71–72.) Dialogisessa vuorovaikutuksessa korostuu kuulemisen ja kuuntelemisen taito. Taitoa kuulla ja ”tarttua” sanottuun sekä muodostaa sanaketjuja kahden puhujan sanoja yhdistämällä. Näin mahdollistuu jaetun yhteisen ymmärryksen muodostuminen – mistä tässä on kyse? (Väisänen, Niemelä ja Suua, 2009, s. 51–52.)

Lyhdyn ja Nietolan (2015, s. 143–145) mukaan moniammatillinen dialoginen asiakastyö tarkoittaa, että kaikki dialogin osapuolet – myös asiakas/asiakkaat – ovat tasavertaisia uuden yhteisen tiedon sekä oivaltavien ratkaisumallien rakentajia. Onnistuakseen moniammatillinen dialoginen asiakastyö vaatii aikaa, paikan sekä taitoa käydä dialogista keskustelua. Myös Isoherranen (2012, s. 130) kirjoittaa taitavan keskustelun ja dialogisuuden taidon olevan olennaista osaamista moniammatillisessa työskentelyssä. Taitoa on kuulla toisia sekä perustellusti esittää omia ehdotuksia avoimesti, ei-hierarkkisessa ilmapiirissä. Tämän taidon Isoherranen määrittelee neuvottelevaksi asiantuntijuudeksi.

Vierula, Pösö ja Paavilainen (2019, s. 293) kirjoittavat perheiden osallisuutta ja yksilöllisyyttä korostavasta työtavasta, jossa tavoitteena on päästä tukemaan perheitä tuen tarpeen varhaisessa vaiheessa. Ammattilaisten arvioin tekemiseksi perheen tilanteesta tarvitaan translaatioprosessia, jossa tietoa vaihdetaan, arvioidaan, muunnetaan ja vaihdetaan – perheiden sekä ammattilaisten

yhteisen ja yhtenäisen tulkinnan edellyttämällä tavalla. Tiedon muuntamisen ja jakamisen osalta haasteena ovat muun muassa yhteistyökäytäntöjen puutteet ja professiosidonnaiset tulkinnat. Mikäli translaatioprosessi epäonnistuu, mahdollistuu Vierulan ym. (2019, s. 298) määrittelemän varauksellisen työorientaation todentuminen. Varauksellisuuteen liittyy asioiden käsittelyn nostattama emotionaalinen kuormittavuus ja tunteiden voimakas läsnäolo, työskentelyyn haitallisesti vaikuttavana tekijänä. Edellä kirjoitetusta päättelen, että asiakasosallisuuden toteutuminen on tärkeää sekä yleisellä tasolla työn kehittämisessä, että asiakastapauskohtaisessa työskentelyssä.

Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuuksia moniammatillisena yhteistyönä tutkinut Pärnä (2012, s. 44) kirjoittaa asiakkaan osallisuuden ja tiedon huomioimisen korostuvan tiedon monialaisessa tuottamisessa, yhtenä asiantuntijatiedon lähteenä. Perheitä tukevien ammattilaisten tärkeimpiä tehtäviä on asiakasosallisuuden mahdollistaminen, huomioiden sekä lapsi- että aikuisasiakkaat. Olennaista on ammattilaisten ja asiakasperheiden jäsenten aito yhdessä kohtaaminen, jolloin työskentelyn tavoitteiden asettelu, muutostyöskentely ja työskentelyn arviointi perustuu yhteistoiminnallisuuteen sekä yhteisymmärrykseen osapuolten kesken. (Pärnä, 2012, s. 176–177.)

Susanna Rautio (2016) väitöskirjan tutkimuksen kohteena on ollut neuvolan perhetyö vanhemmuuden varhaisena tukena ja yhteistyönä. Kyseisessä tutkimuksessa asiakasnäkökulma huomioitiin aineistossa neuvolan perhetyössä mukana olleiden asiakasperheiden vanhempien haastattelujen muodossa. Haastattelujen teemat ovat käsitelleet vanhempien kokemuksia neuvolasta ja kotikäynneistä, vuorovaikutusta ammattilaisten kanssa ja perheen sosiaalisia verkostoja. Luottamus ja kumppanuus ovat vanhemmille avaintekijöitä ammattilaisten kanssa toimivan yhteistyön saavuttamisessa. Kokemus luottamuksesta ja kumppanuudesta mahdollistaa yhteistyön, asiantuntijuuden jakamisen, kritiikin ja kriittisen tarkastelun sekä voimaantumisen annetun tuen avulla. (Rautio, 2016, s. 99, 110.)

Raution (2016, s. 79, 96, 118, 135) tutkimuksen tuloksena todettiin, että vaikka vanhempien kokemukset vanhemmaksi kasvamisesta ovat samankaltaisia, äidit ja isät kokivat saamansa avun osittain eri tavalla. Lisäksi äitien ja isien tuen ja tiedon tarpeet poikkesivat toisistaan. Isät toivoivat enemmän osallistamista kokemansa äitipainotteisen neuvolatyöskentelyn rinnalle, muun muassa

isien ja työntekijöiden kahdenkeskisinä keskustelujen muodossa. Isille vanhemmuus on nykyisin enemmän henkilökohtaisen yksilöllisen valinnan muokkaamaa, kuin ennalta asetettu rooli tiettyine velvollisuuksineen ja tehtävineen. Annetun tuen muodosta riippumatta vanhemmille on tärkeää, että annettu tuki vastaa heidän tarpeisiinsa, eikä tuki ole vanhempia leimaavaa tai stigmatisoivaa.

Marja Virolaisen (2011) liseniaattityössä *Lapsiperheiden kokemukset perheneuvolatyöstä*, on tutkittu kokemuksia sekä aikuisten että lasten näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitettiin perheneuvolatyöskentelyyn liittyviä ennakko-odotuksia sekä ajatuksia saadun tuen luonteesta. Tuen luonnetta tarkastellaan Brickmanin kuvaamien auttamissuhteiden mukaisesti, joita ovat asiantuntijamalli (medikaalinen malli), suoran ohjauksen malli (valistusmalli), itseohjautuva malli (moraalinen malli) ja voimaistumismalli (kompensatorinen malli). (Virolainen, 2007, s. 8.)

Virolaisen tutkimuksessa vanhemmat odottivat työskentelyn olevan tyyliltään voimaistavaa ja vähemmän itseohjautuvaa. Itseohjautuvuuden osalta, asiakasta omasta vastusta muistuttelu työntekijän toimesta, vaikutti asiakkaan mielessä vähäisinä odotuksina avun saamisen suhteen. Asiantuntijamalli ja informaation saaminen korostui erityisesti, kun kyseessä oli perheneuvolassa tutkimuksien tekeminen. Suoran ohjauksen mallin mukaisesti lapset odottivat perheneuvolatyössä ohjausta ja neuvoja sekä ratkaisuvaihtoehtoja. Lisäksi lapset odottivat tulevansa kohdatuksi ilman tuomitsemista ja syyllistämistä. (Virolainen, 2007, s. 23, 27.) Tunnekokemuksena vastauksia tarkastellen ilmenee, että kielteisin kokemus perheneuvolatyöstä on asiakkailla, jotka ovat kokeneet työskentelyn olleen itseohjautuvan mallin mukaista. Vähiten kielteisiä tunteita oli vastaajilla, jotka kokivat perheneuvolatyöskentelyä toteutetun asiantuntija ja voimaistumismallin mukaisesti – saadun neuvoja ja tukea. Myönteisiksi tunnekokemuksiksi nimettiin rohkaistuminen, toiveikkaus ja vahvistuminen. (Virolainen, 2007, s. 33.)

## 2.5 Yhteinen aika -yhteistyömallin tausta ja tavoite

Pohjois-Savossa uuden paikallisen hyvinvointialueen valmistelusta vastaa POSOTE20 –hanke. Pohjois-Savon hyvinvointialue muodostuu 19 kunnan sote- ja pelastuspalveluista. Pohjois-Savon hyvinvointialueella valmistellaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen perhekeskusmallin mukaisesti lasten ja nuorten palvelukokonaisuutta. Osaksi tätä perhekeskusmallia POSOTE20-hankkeessa on kehitetty Monitoimijainen yhteistyömalli, nimeltään Yhteinen aika. (POSOTE20 2022.)

Yhteinen aika- yhteistyömalli perustuu mukailleen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen monitoimijaiseen arviointimalliin vuodelta 2017. Monitoimijainen arviointimalli on kehitelty lastensuojelun arviointityön avuksi, kun taas monitoimijainen Yhteinen aika- yhteistyömalli on kehitelty varhaisen tuen tarpeisiin. Tavoitteena molemmissa yhteistyömalleissa on perheiden ja lasten kokonaisvaltainen auttaminen. Kokonaisvaltaista auttamista tavoitellaan ammatillisen asiantuntijuuden ja voimavarojen yhdistämisellä. Yhteistyömallin tarkoituksena on tehostaa resurssien käyttöä, vahvistaa palveluiden ja tuen yhteen toimivuutta sekä sujuvoittaa yhteistyötä. Monitoimijaisen Yhteinen aika -yhteistyömallin avulla pyritään tukemaan perheitä arjessa varhain ja ennaltaehkäisevästi yhdellä yhteydenotolla. Kohderyhmänä Yhteinen aika -yhteistyömallissa on perheet, lapset ja nuoret sekä ammattilaiset. (Jumpponen & Rossi, 2022.)

Monitoimijainen Yhteinen aika -yhteistyömalli on verkostomainen työtapa niin sanotun matalan kynnyksen palveluna lapsille, nuorille ja perheille. Yhteinen aika -yhteistyömalli on pilotoitu Kuopiossa vuoden 2021 aikana, jonka jälkeen mallia on jalkautettu muihin Pohjois-Savon kuntiin. Kuopiossa tästä yhteistyömallista on käytetty syyskuuhun 2022 saakka nimeä Yhteinen aika. Hyvinvointialueelle siirtymisen vuoksi yhteistyömallille on luotu yhteinen nimike: Yhdessä aika. Tässä työssä käytämme yhteistyömallista nimeä Yhteinen aika, sillä haastatteluiden aikana mallista käytettiin vanhaa nimitystä. Yhteinen aika -tapaamisia on järjestetty Kuopion alueella vuosien 2021 sekä 2022 kesäkuuhun mennessä yhteensä 82 kertaa. Tapaamiset ovat tavallisesti kestäneet 60-90 minuuttia. Suurin osa tapaamisista on järjestetty 3–6-vuotiaiden lasten perheissä. Varhaiskasvatus on useimmiten ollut koollekutsuva taho. (Jumpponen & Rossi, 2022.)

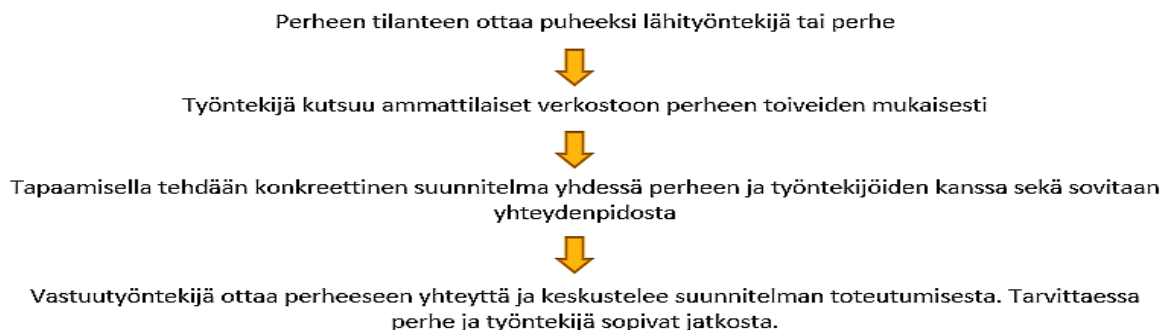


Yhteinen aika -yhteistyömallin keskustelun pohjana ohjeistetaan käyttämään Hyvinvoinnin tähteä. Hyvinvoinnin tähti on LAPE-kärkihankkeessa kehitetty monitoimijainen lapsen ja perheen hyvinvoinnin arviointimalli, joka perustuu Fattoren, Masonin ja Watsonin (2009) lapsen hyvinvoinnin malliin. Tähdessä tummansinisten sakaroiden teemat käsittelevät lapsen omaa kokemusmaailmaa turvallisuudesta ja toimijuudesta sekä käsitystä itsestään persoonana. Kokemuksellisen hyvinvoinnin tarkastelussa emotionaalinen hyvinvointi sekä ihmissuhteiden toimivuus lapsen edun mukaisesti on keskeistä. Näistä teemoista tiedon saamiseksi on tärkeää kysyä aiheista lapselta itseltään. Tähdessä vaaleansinissä sakaroissa on jäsennetty muita hyvinvoinnin osa-alueita, joista osa on mitattavissa olevia ominaisuuksia ja taitoja sekä vanhemmuuteen liittyviä kykyjä, kuten vuorovaikutustaidot. Sosiaaliseen hyvinvointiin liittyy muun muassa asuin- ja kehitysympäristön sekä lapsen elämäntapahtumien tarkastelu. (THL, 26/2017, s. 25–26.) Hyvinvoinnin tähti -mallin mukaisesti toteutettu hyvinvoinnin arviointi rakentuu monitoimijaisesti, perustuen sekä lapsen että vanhempien ja ammattilaisten yhteiseen näkemykseen tilanteesta. Ammattilaiset tarkastelevat hyvinvoinnin osa-alueita oman alansa professionaalisen asiantuntijuuden näkökulmasta.



Kuva 2. Hyvinvoinnin tähti. THL työpaperi 26/2017.

Yhteinen aika -yhteistyömalli lähtee liikkeelle perheen tuen tarpeesta. Pyrkimyksenä on mahdollistaa tuen saaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Perhe voi toivoa Yhteinen aika -tapaamista esimerkiksi kertomalla neuvolassa, päivähoitossa tai koulussa työskentelevälle ammattilaiselle halunsa saada tukea perhearkeen, kun omat konstit tilanteen ratkaisemiseksi eivät enää riitä, tai ammattilainen, kuten neuvolan tai päiväkodin työntekijä, voi tarjota perheelle mahdollisuutta huomattaessaan perheen tuen tarpeen. Ammattilaisen kanssa tilanteesta keskusteltuaan perhe määrittelee keitä eri sektorien työntekijöitä he toivovat mukaan Yhteiselle ajalle. Työntekijän tehtävänä on esitellä perheelle mahdollisia vaihtoehtoisia osapuolia, jotta verkostosta saadaan parhaiten perhettä palveleva kokonaisuus. Työntekijä, jolle perhe ilmaisee tuen tarpeen, kutsuu kyseiset ammattilaiset koolle. Tapaaminen järjestetään perheelle sopivassa paikassa, esimerkiksi päiväkodilla tai neuvolassa. (Jumpponen & Rossi, 2022.)



Kuva 3. Yhteinen aika -yhteistyömalli mukailten Jumpponen ja Rossi 2022.

Perheen tilanteeseen voidaan löytää ratkaisuja yhdellä tapaamisella toisten kanssa yhdessä pohdittien, joskus tueksi voidaan tarvita palveluita tai jatkoseurantaa. Tapaamisella perheen kanssa tehdään yhteinen suunnitelma. Yhteiseen suunnitelmaan kirjataan konkreettiset asiat lapsen/per-

heen arjessa, joihin tarvitaan muutoksia/ratkaisuja sekä toimenpiteet näiden ratkaisujen saavuttamiseksi eri ympäristöissä, kuten kotona ja lapsen arjen ympäristössä (esim. varhaiskasvatuksessa tai koulussa). Yhteiseen suunnitelmaan kirjataan sovitun mukaan, kuinka seuranta toteutetaan (yhteydenottotapa perheeseen ja miten perhe voi olla yhteydessä työntekijään). Lisäksi suunnitelmaan nimetään vastuutyöntekijä (voi olla eri kuin lähityöntekijä), joka pitää yhteyttä perheeseen ja mahdolliseen muuhun verkostoon, sekä vastaa seurannasta ja mahdollisista jatkotapaamisten järjestämisestä. Lopuksi suunnitelmaan kirjataan vastuutyöntekijälle ja perheelle sopiva ajankohta suunnitelman seuraamiseksi. Lähityöntekijä, johon perhe alun perin on ollut yhteydessä, kirjaa ja tulostaa yhteisen suunnitelman asiakkaalle. Suunnitelma tulee perheen lisäksi olla vastuutyöntekijällä, sekä tarpeen mukaan ja sovitusti niillä tahoilla, jotka jatkavat perheen kanssa työskentelyä. Yhteiselle ajalle kokoontumisesta tehdään asianmukaiset kirjaukset jokaisen toimijan omien kirjaamisohjeiden mukaisesti. (POSOTE20 2022.)

Yhteinen aika -yhteistyömallia ei ole kehitetty korvaamaan aikaisempia toimintamalleja tai palveluita, vaan tavoitteena on ollut luoda uudenlainen monialainen palvelumuoto. Yhteistyömallin avulla pyritään edistämään ennaltaehkäisevän sekä varhaisen tuen oikea-aikaisuutta ja saataavuutta. Yhteinen aika -yhteistyömalli perustuu koollekutsumisen ajatukseen, jossa työntekijä ei lähetä asiakasta seuraavan ammattilaisen luokse vaan kutsuu verkoston perheen ympärille asiakkaan kanssa yhdessä. Asiantuntemus siis kutsutaan konkreettisesti etsimään ratkaisuja ja pohtimaan perheen yhdessä perheen tilannetta. Moniammatillisen verkoston kokoaa vastuutyöntekijä, jolle perhe on tuonut esille tuen tarpeensa. Verkoston kokoaminen ei ole koskaan perheen vastuulla, vaan työntekijä aina järjestää tapaamisen. (Rossi & Jumpponen, 2022.)

Yhteinen aika -yhteistyömallin keskeisenä ajatuksena on asiakkaan kohtaaminen ja osallistaminen. Työntekijöiden asiantuntijatiedon rinnalla monitoimijaisessa työskentelyssä on aina keskiössä myös asiakkaan asiantuntijuus, eli "asiaa tunteva" kokemustieto. Yhteistyömallin monitoimijaisuuden avulla voidaan tuottaa sellaista osaamista ja tietoa, mitä yksittäinen toimija ei voi osallisuudellaan tuottaa tai tavoittaa. Monitoimijaisen yhteistyömallin käytön tarkoituksena on vahvistaa kokemusta kohdatuksi tulemisesta sekä osallisuudesta lisäämällä lapsi- ja perhelähtöisyyttä palveluissa. Jatkosuunnitelma, palvelut ja tuet muodostetaan yhdessä asiakkaan kanssa.

Kuopion mallista on sovellettuja malleja muissa pienemmissä kunnissa. Varhaiseksi tueksi lapsiperheille on Lapinlahdella otettu käyttöön niin kutsutun ydintiimin toimintaan perustuva työskentelymalli. Ydintiimi on muodostettu kolmen eri lapsiperhepalvelun työntekijöistä. Vakiintuneeseen ydintiimiin kuuluu neuvolan terveydenhoitaja, perheneuvolan sosiaalityöntekijä ja varhaiskasvatuksen opettaja. Työskentelymallissa on yhteneväisyyksiä Yhteinen aika -toimintamalliin muun muassa siltä osin, että varattavissa olevat tapaamisajat on ennakoon määritelty tietyille viikonpäiville ja kellonajoille. (Viitaniemi 29.09.2021.)

## 3 Tutkimuksen toteutus

### 3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tavoitteena on tuottaa tietoa ammattilaisten kokemuksista moniammatillisesti toteutetussa työskentelyssä varhaisen tuen vaiheessa. Tarkoituksena on selvittää yhteistyön sisältöjä, merkityksiä ja tasoja jäsentämällä verkostomaisesti toteutetun Yhteinen aika-työskentelymallin mukaista toimintaa sekä tuottaa tietoa miten Yhteinen aika -yhteistyömalli vastaa sille asetettuja odotuksia moniammatillisesti toteutettuna yhteistyönä ja osana rakenteellista Tulevaisuuden sote -yhteistyömallia. Tutkimuskysymyksinä on:

- Millaisia hyötyjä työntekijät kokevat moniammatillisesta yhteistyöstä Yhteinen aika -yhteistyömallissa?
- Millaisia haasteita työntekijät kokevat moniammatillisesta yhteistyöstä Yhteinen aika -yhteistyömallissa?

Tutkimus rajattiin koskemaan vain Yhteinen aika -yhteistyömallia. Tehty rajausta liittyy tutkimuksen intressiin sekä tutkimuskysymyksen että tutkimuksen kontekstin näkökulmasta ajatellen. Yksittäisen yhteistyömallin tutkimus on mielestämme fokusoidumpaa ja tarkempaa jäsenystä sekä tietoa tuottavaa, kuin tutkia yleisemmin vanhemmuuden tukea lapsiperheille suunnatuissa peruspalveluissa. Tutkimuksen organisatoriseksi kontekstiksi rajattiin Kuopion kaupungin perusturvan ja terveydenhuollon sekä kasvun ja oppimisen palvelualueella. Kuopio valikoitui tutkimuskontekstiksi, koska Kuopiossa kyseinen yhteistyömalli on ensin pilotoitu, jonka jälkeen yhteistyömalli on otettu käyttöön maaliskuussa 2021. Siten yhteistyömallista on mahdollista saada aineistoa tutkimuksen tekemiseksi. Monissa muissa kunnissa ja kaupungeissa Yhteinen aika -yhteistyömallin pilotointi on tällä hetkellä meneillään tai varhaisessa suunnitteluvaiheessa.

## 3.2 Tutkimuksen menetelmälliset valinnat

Tutkielma on toteutettu laadullisena tutkimuksena, jonka aineistona on fokusryhmähaastatteluiden tuottama tieto. Laadullisessa tutkimuksessa ajatellaan ihmisten kokeman sosiaalisen todellisuuden rakentuvan keskinäisten neuvottelujen muodostamina merkityksien verkkona. Tieto ja identiteetti rakennetaan aiempiin kokemuksiin sekä entuudestaan olemassa olevaan tietoon perustuen. (Heikkinen, 2018.) Fokusryhmähaastattelu on haastattelijan johdolla toteutettu keskustelu, jossa kerätään tietoa kiinnostuksen kohteena olevasta aiheesta. Tavoitteena on kerätä tietoa siitä, millaisia eri mielipiteitä, asenteita ja näkökulmia tutkittavaan aiheeseen liittyy. Ryhmähaastatteluja on tutkimuskäytössä käytetty kustannustehokkaaseen yksilöiden samanaikaiseen haastatteluun sekä ryhmän keskinäistä vuorovaikutusta, dynamiikkaa ja prosesseja tutkivana keskusteluna. (Pietilä, 2010, s. 212–213.) Kohdennetun haastattelun perusteena toimii näkemys, että haastateltavat ovat kokeneet tietyn tapahtuman. Lisäksi ryhmähaastattelut ovat yksilöhaastatteluja tutkimusekonomisempi tapa kerätä tutkimusaineistoa (Hirsjärvi ja Hurme, 2010, s. 47, 62.)

Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Lisäksi visuaalisena apukeinona käytettiin kaaviokuvaa Himmelmanin määrittelemistä yhteistyön tasoista. Kaaviokuvaa hyödynnettiin mahdollisuutena selkiyttää aihetta sekä haastateltaville että tutkimuksen lukijoille. Kaaviokuvan avulla tavoiteltiin keskusteluun virittäytymistä sekä haastateltavien oma-aloitteista pohdintaa aiheista, joista halusimme tietoa saada. Tämänkaltainen kaaviokuvan välineellinen käyttö ei mielestämme poissulje haastateltavien mahdollisuutta nostaa esille muita kuin kaaviokuvassa esiteltyjä teemoja. Hirsjärven ja Hurmeen (2010, s. 34–35) mukaan tutkimustapana haastattelu mahdollistaa tiedonhankinnan suunnan ohjaamisen muun muassa vastausten taustalla vaikuttavien motiivien selvittämiseksi lisäkysymyksiä tekemällä. Tutkimustapana haastattelu korostaa vastaajan subjektiivista merkityksiä luovana ja aktiivisena tiedontuottajana.

### 3.3 Aineiston hankinta

Tutkimuksen toteuttamiseksi laadittiin tutkimussuunnitelma, joka sisälsi hahmotelman siitä, mitä tutkitaan, miten tutkitaan ja miksi tutkitaan. Tutkimussuunnitelma sisälsi tutkimuskysymysten lisäksi muun muassa tutkimusaineiston hankintaan liittyvän pohdinnan tutkimuslupakäytänteistä, tutkimuksen toteuttamisen aikataulusta sekä luonnoksen haastattelun teemoista ja niihin liittyvistä kysymyksistä. Tutkimussuunnitelman liitteeksi valmisteltiin haastattelukutsu/tiedote tutkimukseen osallistujille lähettämistä varten. Tutkimussuunnitelma hyväksyttiin maaliskuussa 2022. Hyväksyttyä tutkimussuunnitelmaa hyödynnettiin tutkimuslupien hakuprosessissa, Kuopion kaupungin tutkimuslupakäytänteiden mukaisesti toimien.

Tutkimusaineiston saamiseksi haettiin ja saatiin tutkimusluvut sekä perusturvan ja terveydenhuollon palvelualueelta että kasvun ja oppimisen tuen tukipalvelujen palvelualueelta. Tutkimuslupien myöntämisen jälkeen lähetimme huhtikuussa 2022 sähköpostitse ennakoon valmistellun haastattelukutsun/tiedotteen tutkimuksesta niiden ammattiryhmien lähiesihenkilöille ja päälliköille, joilta haluttiin tietoa saada. Haastatteluryhmät muodostettiin pilotointivaiheen aikana saatua tietoa hyödyntäen yleisimmin osallistuneista ammattilaisista: varhaiskasvatus, äitiys- ja lastenneuvola, kasvatus- ja perheneuvola, koulutiimi sekä lapsiperheiden sosiaalityö, mukaan lukien kotiin annettavat perhepalvelut. Ryhmähaastattelun lisäksi tarjottiin mahdollisuus yksilöhaastatteluun työntekijöille, jotka eivät pääse osallistumaan ryhmähaastatteluun.

Haastatteluun ilmoittautumista sekä haastattelupäiviin osallistumiseksi luotiin Webropol -linkit, haastatteluun osallistuvien anonymiteetin turvaamisen mahdollistamiseksi. Vaikka linkkien toimivuutta testattiin ennakoon, ilmoittautumislinkki ei toiminut täydellisesti. Ilmoittautumisia tuli myös sähköpostitse. Haastatteluihin ilmoittautui yhdeksän henkilöä eri ammattialoilta, pois lukien koulujen henkilöstö. Toukokuun 2020 alussa lähetimme uusintakutsut sekä lisäksi koulukuraattoreille kohdennetut kutsut. Haastatteluihin ilmoittautumisten määrä kasvoi yhdellä osallistujalla. Koulutoimen puolelta ei tullut edelleenkään ilmoittautumisia.

Haastattelut toteutettiin etänä Teamsin välityksellä touko-kesäkuun 2022 aikana. Kaikki ilmoittautuneet osallistuivat haastatteluun. Ennakkoon määritellyistä fokusryhmistä haastatteluihin osallistui työntekijöitä varhaiskasvatuksen, äitiys- ja lastenneuvolan, kasvatus- ja perheneuvolan sekä lapsiperheiden sosiaalityön ja kotiin annettavien perhepalvelujen palvelusektoreilta. Yhteensä haastatteluihin osallistui 10 henkilöä, joista suurin osa oli viranhaltijoita. Haastatteluista kaksi toteutui ryhmähaastatteluna ja neljä yksilöhaastatteluna.

Puolistrukturoitu haastattelurunko oli sama kaikissa haastatteluissa (Liite 1.). Pääkysymykset koskivat Yhteistyömallin toimintaa, kokemuksia moniammatillisesta verkostotyöskentelystä sekä ammattilaisten näkemyksiä verkostoyhteistyön vaikuttavuuteen omaan työhön. Tutkimukseen osallistuvilla oli haastattelutilanteessa mahdollista kysyä tarkennusta ja keskustella vapaasti tutkimuksen aiheesta.

Haastatteleamalla kerätty tutkimusaineisto tallennettiin ääninauhalle ja purettiin kirjalliseen muotoon. Kokonaisuutena kirjallista tutkimusaineistoa kertyi 114 sivua (fontti times new roman, koko 12, riviväli 1). Aineistot nimettiin haastatteluun osallistuvien ammattiryhmän ja haastattelukerran mukaan VAKA 1, VAKA 2 ja niin edelleen. VAKA 1 merkintä tarkoitti varhaiskasvatuksen työntekijöiden ensimmäisen ryhmän haastattelua. Tulososion haastatteluotteista tämä tieto on jätetty pois haastateltavien anonymiteetin varmistamiseksi.

### **3.4 Tutkimusaineiston analyysi**

Tavoitteena laadullisessa tutkimuksessa on muun muassa kerätä tutkimusaineisto, tehdä aineiston tulkinta ja antaa merkitys tutkimuksen löydöksille. Laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä on sisällönanalyysi. Perusta sisällönanalyysille voi olla aineisto- tai teorialähtöinen tai teoriaohjaava. (Tuomi ja Sarajärvi, 2013, s. 91–99.) Tämän tutkielman metodologinen lähtökohta on osin teoriaohjaava ja osin aineistolähtöinen. Aihetta lähestyttiin aluksi Himmelmanin (2012) teorian ohjaamana, mutta prosessin edetessä esille nousi vahva aineistolähtöisyys. Aineistosta löytyi



uusia mielenkiinnon kohteita, jolloin teorian osuus jäi vähäisemmäksi. Aineiston analyysin vaiheessa tarkastelimme haastatteluiden sisältöjä, eli haastateltavien yksilöllisiä ajatuksia, sen sijaan että olisimme painottaneet ryhmän vuorovaikutusta tai ryhmädynamiikkaa.

Tässä tutkielmassa tutkimusaineisto analysoidaan aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin kuuluu kolme vaihetta: 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, jolloin aineistosta etsitään tutkimuskysymyksiin vastaavia ilmaisuja. 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely. Ryhmittelyvaiheessa samankaltaiset ilmaisut yhdistetään yhdeksi tai useammaksi alaluokaksi. Alaluokat nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Tällöin jatketaan alaluokkia yhdistävää ryhmittelyä edelleen, niin sanottuihin yläluokkiin ja yläluokista edelleen pääluokkiin. (Tuomi ja Sarajärvi, 2013, s. 108–113.)

Teimme tutkielman aineiston analyysin poimimalla teksteistä tutkimuskysymykseen vastaavat ilmaisut ja lauseet. Samankaltaisista ilmaisuista ja lauseista muodostimme sisällönanalyysin mukaisesti yhdistämällä alaluokkia, jotka yhdistimme neljäksi yläluokaksi. Yläluokat nimettiin ilmaisuja vastaavilla käsitteillä: yhdessä vastuun jakaminen, asiantuntijuuden jakautuminen osapuolten välillä, tehokkuus ja tuloksellisuus sekä yhteistyön tasot. Lopuksi yhdistimme neljä yläluokkaa yhdeksi pääluokaksi ja nimesimme sen: toimivan moniammatillisen yhteistyön merkitykselliset sisältöelementit.

Tässä tutkielmassa sisällönanalyysin keinoin muodostettu kokonaisnäkemys esitellään yhteenvedo ja johtopäätös -osiossa. Kokonaisnäkemyksessä palaamme tutkimuksen tarkoitukseen, joka on selvittää moniammatillisesti toteutetun yhteistyön sisältöjä, merkityksiä ja tasoja Yhteinen aika -yhteistyömallia käytettäessä. Kokonaisnäkemysten esitteläksemme teimme aineiston sisäistä vertailua tarkastelemalla alaluokkien eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia eri ammattiryhmien välillä. Vuoren (2022) mukaan yleisimpiä johtopäätöksiä voidaan esitellä tutkimusaineiston sisäisen vertailun avulla, mikäli tutkimusaineisto on jaettavissa useaan analysoitavaan yksikköön eli luokkaan.

Tutkimusaineisto sisälsi tekstiä, joka ei liittynyt alkuperäiseen tutkimuskysymykseen. Esimerkiksi Ydintiimi -yhteistyömallia koskevat pohdinnat aineistossa nostettiin huomioitaviksi haastateltavien itsensä kyseistä aihetta koetun kiinnostuksen myötä. Koemme, että kiinnostus kertoo halusta oppia muilta sekä siten kehittää omaa toimintaa. Kehittämishalukkuus ansaitsee tulla huomioituksi.

### 3.5 Eettinen pohdinta

Tutkimuksen tekemiseen liittyy mahdollisuuksia, uhkia, heikkouksia ja vahvuuksia. Onnistuessaan tämän tutkimuksen tuloksia on mahdollista hyödyntää esimerkiksi Yhteinen aika -yhteistyömallin käytäntöön juurruttamisessa. Uhkana tutkimuksen luotettavuudelle näemme haastatteluihin osallistuneiden vähäisen määrän. Pohdimme, vaikuttiko työehtosopimukseen liittyvät työtaistelut keväällä 2022 haastattelujen osallistumisinnokkuuteen sekä vaikuttiko koulun henkilöstön osallistumattomuus tuloksiin. Koulunkäyntiin liittyviä teemoja käsittelevät yhteisölliset oppilashuolto-ryhmät sekä yksilöllinen oppilashuolto mitä ilmeisimmin toimivat tavoitteidensa mukaisesti kouluympäristössä. Tällöin saatetaan kokea muunlaiset tuen tarjoamisen tavat tarpeettomina. Tutkimusaineiston määrää tarkastellessamme toteamme vastausten olevan laadultaan syvällistä pohdintaa runsaan kerronnan muodossa. Uhaksi tutkimuksen luotettavuudelle voidaan arvioida myös tutkijoiden vähäinen tutkimuskokemus. Työn ohessa tehtävä tutkimus haastaa aikataulussa pysymistä ja on siten todeksi käynyt heikkous. Vahvuutena koemme mielenkiinnon tutkimusaihetta kohtaan.

Tutkimukseen ja tutkimuslupaan liittyvässä prosessissa noudatimme sekä Itä-Suomen yliopiston että Kuopion kaupungin ohjeita. Itse tutkimuksessa ei käsitellä yleisesti tutkimuksen tekemisessä arkaluontoisiksi määritelty tietoja. Kirjallinen tutkimusaineisto on pseudonymisoitu litterointivaiheessa ja tutkimuksessa on kiinnitetty erityistä huomiota siihen, että tutkittavien henkilöllisyys ei käy ilmi tuotetussa tutkimusraportissa. Raportti voi sisältää epäsuoria tunnisteita, kuten tutkittavan sukupuolen tai ammatin. Tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista ja on keskeytettävissä koska tahansa. Suostumus tutkimukseen osallistumiseen pyydettiin jokaiselta osal-

listujalta suullisesti ennen ryhmähaastattelun alkua. Pseudonymisointi mahdollistaa totuudenmu-  
kaisten vastausten saamisen – esimerkiksi ilman miellyttämisen tarvetta suhteessa työnantajaan  
tai yhteistyöverkoston. Tieto siitä, että olemme tutkimuksessa haastateltaviin nähden organisaa-  
tion ulkopuolisia tutkijoita, mielestämme lisää tutkimusaineiston autenttisuutta ja siten tutkimuk-  
sen tulosten luotettavuutta.

Litteroitu aineisto analysoitiin ja tutkimuksen valmistuttua tullaan hävittämään asianmukaisesti.  
Tutkimusaineistoa käsiteltiin ja säilyttiin salasanalla suojattuna Itä-Suomen yliopiston tietover-  
kossa. Aineisto hävitetään viimeistään puoli vuotta tutkimuksen valmistumisen jälkeen.

Vilka (2015, s. 197–198) kirjoittaa laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden perustuvan arvioin-  
tiin, jota tehdään suhteessa tutkimuksen teoriaan, tutkimusaineiston käsittelyyn, tutkimiseen ja  
tulkintaan sekä tutkimuksen tuloksiin ja johtopäätöksiin. Tutkimusta voidaan pitää luotettavana,  
mikäli tutkimuksen lukija päätyy samaan lopputulokseen tutkijan kanssa. Tässä tutkimuksessa  
olemme havainnollistaneet tuloksia ja päättelyä aineistosta poimituilla suorilla lainauksilla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin sekä niitä koskeviin tutkimuksiin liittyy pohdintaa arvoista  
ja etiikasta. ”Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskeskustelussa nousevat hyvin nopeasti esiin ky-  
symykset totuudesta ja objektiivisesta tiedosta.” (Tuomi ja Sarajärvi, 2013, s. 134). Siitä syystä tu-  
keudumme tutkimuksessamme haastattelujen aineistoon sekä tutkimusaiheeseen liittyvään tut-  
kimustietoon, etteivät henkilökohtaiset näkemyksemme ohjaa tulosten näkökulman valikoitu-  
mista. Tässä tutkimuksessa työparityöskentely sekä mahdollisuus hyödyntää opponentin pa-  
lautetta pienentää valikoitumisen riskiä.

Työparityöskentely itsessään on mahdollistanut dialogisen reflektion tutkimuksen työstämisen  
kaikissa vaiheissa. Reflektion myötä tarkastelun näkökulman on laajentunut sekä syventynyt yksi-  
tyiskohtaisemmaksi. Yhtä haastattelukertaa lukuun ottamatta olemme molemmat osallistuneet  
tutkimuksen kaikkien vaiheiden toteuttamiseen. Osaksi olemme työskennelleet niin sanotusti sa-  
man pöydän ääressä istuen ja osaksi tahoillamme. Selkeää työnjakoa olemme tehneet esimerkiksi  
tutkimusaiheeseen liittyvän kirjallisuuden lukemisen osalta. Itsenäisesti työstetyt osiot olemme  
altistaneet yhdessä tarkasteluun, palautteen saamiseksi. Näin olemme toimineet, jotta voimme

todella sanoa näkemyksemme olevan yhteneväinen. Työparityöskentely on mahdollistanut myös aktiivisen vertaistuen. Keskinäinen tuki on toiminut voimaannuttavana muun muassa silloin, kun on henkilökohtaisesti kokenut olevansa työn edistämisen suhteen pysähdyksissä. Tuki on vahvistanut jaksamista jatkaa tutkimuksen työstämistä sisukkaasti eteenpäin.

## 4 Tulokset

### 4.1 Yhteistyön tasot Himmelmanin tasoteoriaa mukailleen

Haastateltaville näytettiin Himmelmanin teoriaan perustuvat tasot kuvana saatesanoilla: Mille tasolle Yhdessä ajan sijoittaisit yhteistyön näkökulmasta? Suurin osa haastateltavista sijoitti Yhdessä aika -yhteistyömenetelmän Yhteistyö -tasolle, muutama sijoitti Koordinoitu toiminta -tasolle. Myös Yhteistoiminta -tasoa mietittiin, mutta haastateltavat kokivat, ettei Yhteistoiminta -taso täysin toteutunut, joten sijoittivat mallin tasoa alemmalle portaalle. Kukaan ei sijoittanut Yhteinen aika -yhteistyötä Verkosto -tasolle. Esimerkiksi eräs haastateltava pohti kuvaavasti yhteistyön tasoa:

Ehkä me mennään tuossa yhteistyön tasolla nyt niinku tällä hetkellä, että ei varmaan niinku toimintona ehkä kuitenkaan ole vielä niin semmoinen niin kuin tuttu ja yleistynyt ja näin, että se olisi tavallaan päässyt niinku hioutumaan. Siihen vielä liittyy aika paljon varmaan niitä semmoisia niinku epävarmuuksia ja semmoista vähän vielä niinku etsiskelyä, että millä tasolla siinä niinku työskennellään ja minkälaisia keinoja voidaan käyttää ja näin, että tota mietin tuota yhteistä hyötyä ja näin.

Himmelmanin (2002) luokittelun mukaan Koordinoitun toiminnan -tasolla yhteistyöltä vaaditaan kohtalaista sitoutumista ja luottamusta mutta ei resurssien jakamista. Luokittelun mukaan yhteistyö edistää joidenkin toimintojen yhtenäistämistä ja poistaa esteitä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Koordinoitun toiminnan tasolle Yhdessä aika -yhteistyömallin sijoittaneet kokivat, että yhteistyö oli enemmän kuin pelkkää tietojen vaihtoa, koska Yhdessä aika -tapaamisilla luodaan yhteisiä työtä ohjaavia suunnitelmia. Yhteisen suunnitelman osalta toimintoja siis yhtenäistettiin. Heidän kokemuksensa mukaan resurssivaroja ei kuitenkaan jaettu. Tietojen vaihdon näkökulmasta tärkeänä koettiin, että tietosuojakysymykset eivät ole esteenä yhteistyölle ja tietojen vaihdolle, kun perhe on Yhteinen aika -tapaamisella paikalla ja asioista voidaan puhua avoimesti perheen ehdoilla.

Yhteistyö -tasolla pyritään Himmelmanin (2002) mukaan yhteisen hyödyn ja tavoitteiden saavuttamiseksi vaihtamaan tietoja, jakamaan resursseja sekä yhtenäistämään toimintoja. Yhteistyön tasolle sijoittaneet kokivat, että toiminta sisälsi tietojen vaihtoa, toimintojen yhtenäistämistä sekä jonkin verran resurssien jakamista. Tälle tasolle yhteistyön asettaneet haastateltavat kertoivat, että Yhteinen aika -yhteistyömalli oli koko Kuopion alueella käytössä oleva malli, joten se kattoi koko kaupungin resurssit. Haastateltavat kokivat, että rahat toimintaa tulevat samasta pussista. Lisäksi resurssien jakamiseksi nähtiin se, että jokainen toimija sitoutuu sovittuun työajankäyttöön, eli pitää kalenterissa sitovasti sovitun ajan varattuna toiminnalle. Toisaalta keskustelussa nousi esille myös resurssien puute. Pitkät jonot aiheuttavat enemmän riskejä kuin se, etteivät toimijat kykenisi yhteistyöhön. Jonojen vuoksi havaittuun huoleen ei pystytä vastaamaan oikea-aikaisesti.

Yhteistyö -tasolle yhteistyömallin sijoittaneet kokivat, että Yhteinen aika -tapaamisella vastuu jakautui eri osapuolten välille. Yhteistyömallin kautta voidaan jakaa ammatillista vastuuta sekä kohdentaa tarvittavaa osaamista perheen ympärille. Riskien jakamisen näkökulmasta korostuu omasta työstä selviytyminen ja se, kuinka perheet tulee autetuiksi. Eräs haastateltava pohti, että jos huoliin ei puututa esimerkiksi Yhteinen aika -tapaamista tarjoamalla, ovatko perheet sitten niin sanotusti "vastassa" seuraavan kerran isompien haasteiden kanssa. Toimintojen yhtenäistäminen tunnistettiin esimerkiksi terapioiden jalkauttamisena lapsen toimintaympäristöön. Toimintojen yhtenäistämisen kohdalla epävarmuutta herätti ajatus siitä, että työskentelytapana Yhteinen aika -yhteistyömalli ei ole vielä tuttu. Yhteistyömallin käytössä on haastateltavien mukaan työyksikkö- ja työntekijäkohtaisia epävarmuuksia ja etsiskelyä muun muassa toimintakeinoista. Toimintojen yhtenäistäminen on Arthur Himmelmanin (2002) mukaan tärkeää siksi, että se tekee toiminnasta käyttäjäystävällisempää ja poistaa turhia esteitä toiminnan tieltä. Yhteiseksi hyödyksi nähtiin lapsen ja perheen hyvinvoinnin edistäminen. Yhteinen aika -yhteistyömallin avulla nähtiin saavutettavan yhteistä hyötyä lapsen ja perheen hyvinvoinnin näkökulmasta. Yhteiseksi hyödyksi nähtiin myös onnistumisen kokemukset. Kuitenkin haastateltavat kokivat, ettei vielä ole olemassa riittävä näyttöä toimintatavan hyödyistä:

Yhteinen hyötyhän on tietysti se perhe ja lapsen hyvinvointi, mutta lähde-täänkö me toimintojen yhtenäistämiseen, että kun me ajatellaan, että voisiko se olla vielä enemmän? Esimerkiksi lapsen jotkut terapiat niin olla

voisko ne olla enempi sitoutettua siihen lapsen arkeen siihen toimintaympäristöön. Sinne välimaastoon se asettuu, että ei ole vielä ehkä ihan silleen täydellisesti yhteistoiminnassa, mut et niinku noi kuitenkin yhteistyön edellytykset jo niinku täytyy.

Himmelmanin (2002) luokittelun mukaan Yhteistyön ja Yhteistoiminta -tasojen laadullinen ero on määritelmä halusta yhdistää toimintoja. Yhteistoiminta -tasolla pyrkimyksenä on auttaa partneria saavuttamaan paras mahdollinen lopputulos yhteistyön tuloksena. Erään haastateltavan mukaan kaikilla osapuolilla oli yhteinen tavoite, eli auttaa vanhempia onnistumaan, jotta yhteinen hyöty tavoitteisiin. Haastateltava koki, että jos jokainen jakaa omaa ammattitaitoaan muille, kaikki onnistuvat omassa työssään parhaalla mahdollisella tavalla, jolloin yhteisen tavoitteen saavuttaminen olisi mahdollinen. Haastateltava koki, että Yhteinen aika -tapaamisessa tämän yhteisen tavoitteen saavuttaminen olisi mahdollista.

## 4.2 Asiantuntijuuden jakautuminen osapuolten välillä

Parviaisen (2006) mukaan asiantuntijat hyödyntävät omaa ammattitaitoaan laajemmin ja uusilla tavoilla kuin ennen, sillä professiot ovat pirstaloituneet laajoista osaamisalueista erikoistumisaloihin. Asiantuntijat hyödyntävät oman alansa osaamista esimerkiksi konsultteina tai kouluttajina erilaisissa organisaatioissa. Vanhojen professioiden rinnalle on myös kehittynyt laaja skaala uusia ammatteja, joiden toimialat ovat moniulotteisia eivätkä välttämättä muodosta selkeitä työtehtäviä tai ammatti-identiteettiä. (Parviainen, 2006, s. 157–158.) Aineistosta nousi esille ammattilaisten halu hyödyntää omaa osaamistaan uudenlaisessa työtehtävässä. Yhteinen aika -yhteistyömalli koettiin mahdollisuutena jakaa omaa osaamistaan laajemmin kuin aikaisemmin.

Isoherrasen (2012, s. 102–104) tutkimuksen mukaan moniammatilliseen tiimityöskentelyyn osallistuvat työntekijät ylittävät roolirajoja asiantuntijuuden näkökulmasta tarkasteltuna. Lisäksi asiantuntijan rooli ei ole enää ainoa, vaan siihen saattaa linkittyä esimerkiksi tiimin johtajan rooli. Tiimin jäsenten käyttäytyminen ja yksilöiden henkilökohtaiset ominaisuudet vaikuttavat siihen,

millaisen tai millaisia rooleja kukin ottaa tai millaiseen rooliin asetetaan toisten tiiminjäsenten toimesta. Haastatteluissa ammattilaiset kuvailivat yhteistyötä toimivaksi ja kokivat että asiantuntijoiden jakaminen oli edistänyt asiakkaan asiaa:

Esimerkiksi minusta oli hirveän tarpeellinen ja hyvä kun oli tämmöinen oikein riitaisa eroperhe, jossa sitten heijastu ne riidat ja se kahden kodin asiat niinku siihen lapseen niin vahvasti, ja siinä sitten oli nimenomaan tästä tämän alan asiantuntija sieltä yhdistyksestä ja sitten oli myös neuvolasta terveydenhoitaja, joka niinku tuntee perheen niinku ihan sieltä vauvasta asti, niin oli kyllä tosi onnistunut kombo. Pystyttiin aika sillälaila lämmöllä suoraan puhumaan asioista.

Yhteistyö nähtiin siis tuottavan asiakkaan tilanteeseen jotain uutta tietoa, jota yksittäinen ammattilainen ei olisi ehkä saanut tuotettua. Hyvin toimiva yhteistyö voi johtaa tuloksiin, joita yksilö ei voisi saada aikaan yksin. Yhdenaikainen viranomaisten yhteistyö tehostaa interventiota ja toimenpiteiden vaikuttavuutta. (Chandler-Olcott & Hinchman, 2019, s. 125.) Asiakastilanteissa moniammatillinen yhteistyö on tehokas keino vaikuttaa. Selkeästi määritellyt toimintaprosessit selkiyttävät vastuualueiden jakautumista asiantuntijoiden kesken. Moniammatillisen yhteistyön avulla työntekijät ovat aiempaa paremmin tietoisia toistensa toiminnasta. Päällekkäinen työ ja toiselle ammattilaiselle kuuluvien tehtävien tekeminen voidaan välttää, kun asiat käsitellään työntekijöiden ollessa paikalla samanaikaisesti.

#### **4.2.1 Substanssiosaaminen**

Osallistujan rooli Yhteinen aika -tapaamisella linkittyi osallistujan ammattialan sijoittumiseen palvelujärjestelmässä. Universaaleiksi käsitettävissä lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen palveluissa työntekijät toimivat Yhteiselle ajalle koollekutsujia. Pidemmälle eriytyneissä/spesifimmästä palveluissa työskentelevät olivat puolestaan niin sanotusti mukaan kutsuttuja.

Yhteisellä ajalla henkilökohtaisen professionaalisen osaamisen esille tuominen ja/tai hyödyntäminen koettiin pääsääntöisesti positiivisena. Aineiston mukaan haastateltavat kokivat saaneensa



tuoda esille omaa asiantuntemustaan, jonka katsovat perustuvan sekä saatuun ammatilliseen koulutukseen että kokemuseräiseen työssä oppimiseen. Oman alan asiantuntijuuden esille tuominen nimettiin myös Yhteinen aika -yhteistyömallin keskeiseksi perusteeksi, miksi ylipäätään koonnutaan yhteen. Asiantuntijuus määriteltiin muun muassa vinkeiksi ja ohjeiksi perheille sekä esimerkiksi palveluvalikosta, palveluprosessista, työn tavoitteista ja asiakkaan oikeuksista tiedottamiseksi. Tämänkaltaisen informatiivisen työotteen todettiin hyödyttävän sekä perheitä että mukana olevia ammattilaisia. Helmisen (2015, s. 88) mukaan lapsiperheitä tukevat ammattilaiset haluavat vahvistaa varhaisen tuen osaamista. Keinoiksi osaamisen vahvistamiseen nähdään koulutus, tuki tiimiltä ja esimiehiltä sekä mahdollisuus konsultatiiviseen tukeen eri alojen yhteistyökumppaneilta, kuten yksi haastateltavista toi esiin:

Sehän siinä on pointti, että jokainen tuo sen oman osallistumisensa, että tavallaan mun mielestä se, se ei ole edes kenenkään tehtävä huolehtia toisen ammatillisuudesta. Tavallaan, että se on niinku siinä rakenteessa, että jokainen on siinä oman osionsa asiantuntija, niinku vanhemmat on lapsensa asiantuntijoita siinä.

Poikkeuksen positiiviseen kokemukseen muodostivat muutamat Yhteinen aika -palaverit, jossa palaveriin osallistuja koki joutuneensa niin sanotusti paikkaamaan jonkun toisen ammattiryhmän edustajan vaisua ottautumista tilanteeseen. On jouduttu herättelemään puuttumaan tiettyyn seikkaan tai ohjaamaan tarjoamaan tiettyä palvelua. Tilanteessa on toivottu ja odotettu ammattimaisempaa sekä oma-aloitteisempaa työskentelyotetta:

Että ei ihan niinku minusta täyttänyt sitä paikkaansa, niin siinä koin että vähän jouduin sinne hänenkin kentälleen menemään ja siinä oli vähän semmoista harmia, että olisi voinut saada siitä enemmän, kun olisi ollut toisenlainen ottautuminen. --- Sen osa-alueen osaamista mikä ei ehkä ole sitä just minun ammattiosaamisen ydintä, niin joutuu tavallaan sitten koittaa mennä niihin liiveihin.

Suurimmaksi osaksi moniammatillisen verkoston asiantuntijuutta koettiin voitavan hyödyntää sekä hyödynnettiin Yhteinen aika -verkoston kokoonpanoa määriteltäessä. Pääsääntöisesti ammattilaisia on kutsuttu paikalle 2–3 eri yhteistyötaholta. Yhteiselle ajalle mukaan kutsuttujen yhteistyötahojen luonne vaihteli vähäisessä määrin. Yleisimmin mukana olivat virallisen palvelujärjestelmän sisällä toimivat tahot, kuten lastenneuvola, varhaiskasvatus sekä kasvatus- ja perheneuvonta. Tarpeelliseksi koettuja eräänlaisia poikkeuksia kutsutuissa tahoissa olivat Ensikotiyhdistyksen tuki riitaisassa erotilanteessa sekä hammashoitajan antama suora ohjaus lapsen hampaiden hoitoon.

Yhteiselle ajalle paikalle kutsuttujen ammattilaisten koettiin olevan onnistuneesti tarpeenmukaisesti valikoituja. Siten turhia osallistujia ei koettu olevan. Toisaalta yhteiselle ajalle osallistuvien ammattilaisten niin sanotun valikoiman toivottiin laajentuvan muun muassa lasten- ja aikuispsykiatrian palveluihin. Ajoilla oli havaittu olevan myös näiden teemojen käsittelyn tarvetta. Helminen (2015, s. 84–85) kirjoittaa ammatillisesta osaamisesta työelämässä. Lapsiperheiden parissa, varhaisen tuen piirissä työskenneltäessä tarvitaan tietoa sekä lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvistä tekijöistä että perheen arjen sujuvuuteen ja vanhemmuuteen liittyvistä seikoista. Tämän ohella tarvitaan myös tietoa perheitä tukevasta palvelujärjestelmästä.

Varhaisessa tukemisessa auttamisen keinot perustuvat ensisijaisesti vuorovaikutukseen, dialogiseen keskusteluun ja puheeksi ottamiseen. Yhteistyöllä tavoitellaan yhteistä ymmärrystä tilanteesta, jotta tukeminen perustuu lapsen ja perheen näkemyksiin. Tarvittava vuorovaikutusosaaminen liittyy tietoon ja taitoon rakentaa vuorovaikutuksellinen yhteistyösuhde. Yhteistyösuhteen rakentamisessa voidaan hyödyntää erilaisia vuorovaikutuksellisuuden perustuvia menetelmiä tai toimintaa. Menetelmäosaamista on mahdollista kartuttaa kouluttautumisen ja omatoimisen perehtymisen keinoin. (Helminen, 2015, s. 85–87.) Yhteistyöstä ja vuorovaikutusosaamisesta haastateltavat toivat esille:

Ei ole kyllä ollut niinku turhia osallistujia, että kyllä kaikki on niinku panoksensa antanut ja ollut ihan tarpeellista. --- Kun on vaikka just tullut se ilmoittautuminen ja siinä yhteydessä tullut esille, että lapsi on aisteiltansa

kuormittuva tai semmoisia niinku aistiherkkyksiä, niin niissä oon useamman kerran ohjannut sitten pyytämään toimintaterapeutin yhteiselle ajalle ja joitakin kertoja on ollut.

On ollut Yhteisellä ajalla (yksittäinen) tilanne, jossa lapsi on tuotu sinne vastentahtoisesti kuuntelemaan. Miten hankala hän on, ja miten huonosti kaikki sujuu, niin se on ehkä viety liian pitkälle se lapsen osallistaminen. --  
- Pitäisi osata arvioida. Suunnitella mitä asioita lapsen läsnäollessa sitten keskustellaan ja mitä pelkästään aikuisporukalla.

#### 4.2.2 Asiantuntijuuteen kohdistuneet odotusarvot

Toisten ammattilaisten asiantuntijuuden hyödyntämisessä tuotiin esille tietynlaiset odotusarvot kanta-aottavana, vastuullisena, vastauksia antavana ja Yhteisellä ajalla tehtävää jatkosuunnitelmaa jäsentävänä työntekijänä. Haastateltavien kokemuksen mukaan odotukset perustuvat sekä työskentelyyn tietyllä palvelusektorilla ja/tai ammattinimikkeellä että perheiden tilanteiden haasteellisuuteen – kun tilanne ei ole enää yleisen tason ja yhden kerran keskustelulla autettavissa, vaan tarvitaan jotain erityistä. Kokemus vastaa Rytkösen (2018, s. 35) tutkimuksen tuloksia perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden työn olemuksesta. Työ on yhteistoimintaa sekä työyhteisön tiimin että moniammatillisen tiimin jäsenenä, mukaan lukien perheenjäsenten kohtaaminen. Osaamisalueita työssä ovat vuorovaikutusosaaminen, terapeutin kohtaaminen, neuvonnan ja ohjauksen, psykososiaalisen tukemisen sekä eri tyyppisten menetelmien ja terapioiden hallinta.

Joskus niinku sekin saattaa olla, että odotetaan että sanotaan siis semmoisia asioita mitä pystyisi, mitkä niinku varhaiskasvatuksen työntekijä tai erityisopettaja vois aika hyvin sanoa. Kertoa mikä lapsen näkökulmasta voisi olla hyödyllistä tässä tai mikä olisi niinku lapsen näkökulma. Mutta sitten jotenkin se saa vielä lisää painoarvoa siitä, että se on nimenomaan kasvatusta ja perheneuvonnan työntekijä, joka kertoo siitä. Näin vaikka ehkä tämä

sama asia on jo sanottu. Tavallaan se tulee vielä jostakin tämmöisestä roolista käsin, joka onhan se toisaalta semmoinen niinku meille asetettu rooli. Sen voi kyllä kantaa ihan.

Isoherranen (2012, 35–36) viittaa Ruotsissa vuonna 2008 Kvarnströmin tekemään haastattelututkimukseen terveydenhuollon ammattilaisille. Tutkimuksen kohteena moniammatillisten tiimien kehitystarpeet. Tiimin dynamiikassa vaikeuksia koettiin muodostuvan silloin, jos vastuu jakautui epätasaisesti. Epätasaiseksi vastuun jakautumiseksi koettiin esimerkiksi tilanteet, joissa oli vastattava tiimin päätöksenteosta tai ollessa paikalla ainoana profession edustajana tiimissä:

Mut sit oot niiku ikään kuin se ainut ulkopuolinen joka on kutsuttu, niin kyllähän se herkästi on se asetelma, että nimenomaan toivotaan sitten sitä semmoista asiantuntevaa kannanottoa tai näkemystä siihen tilanteeseen ja ohjeita ja neuvoja. --- Varmasti jollakin tapaa pystyykin auttamaan, mutta on sitten paljon niitä tilanteita, missä sitten ne odotukset voi olla vähän liiankin isot siihen nähden mitä pystytään tarjoamaan sitten tavallaan tämmöisillä kertaluontoisilla keskusteluilla tuntematta niinku tarkemmin lasta ja perheenkään tilannetta.

Asiantuntijuudesta kysyttäessä vastauksissa korostui Yhteiselle ajalle osallistuneiden perheiden tuntemus. Erityisesti neuvolan ja varhaiskasvatuksen sektorilla perheiden tuntemuksen mukanaan tuoma tieto muun muassa perheen niin sanotusta historiasta ja nykytilanteesta nähtiin ammattiin kuuluvana jatkumona, työntekijällä oletetusti olemassa olevana tietona. Vastaavasti sosiaalityön, kotiin annettavien palvelujen sekä kasvatus- ja perheneuvolan palveluissa perheiden ennalta tuntemattomuuden koettiin haastavan henkilökohtaista ammatillisuutta. Haasteena on niin sanotusti ottaa tilanne haltuun ilman ennakkotietoja, ”tyhjällä päällä”:

Itselläkin oli sillä lailla sitä tuntemusta jo niiden perheiden asioista niinku ennestäänkin ja näin jotenkin tuntuu, että osasi sitten siellä yhteisellä ajalla enemmän nostaa ja vähän kysellä semmoisiakin asioita mitkä sitten eivät välttämättä ei ois ehkä nousseet keskusteluun, jos en olisi ollut. ---

Olin ihan tarpeen niinku vähän avartamaan tavallaan sitä keskustelua ja ehkä sitä näkökulmaa.

Määriteltäessä tavoitteita Yhteinen aika tapaamiselle, mukaan kutsutut ammattilaiset tukeutuivat koollekutsujan sekä perheen omaan näkemykseen perheen tilanteesta ja tuen tarpeesta. Yhteinen aika tapaamiseen katsottiin kuuluvan osana struktuuria jokaisen osanottajan asiantuntijuuden tunnustaminen. Erityisesti huomattava on, että vanhemmat nähdään oman lapsensa asiantuntijoina:

Perheiden kannalta niin mä luulen että se kaikista semmoinen merkittävin hyöty on se kuulluksi tulemisen kokemus. Se että on se tila, on se paikka missä ihmiset oikeasti niinku asettuu siihen äärelle. Kuuntelee sitä mikä on perheen näkemys ja kokemus ja tilanne ja mihin he toivoo ja tarvitsee sitten sitä apua.

Kutsuva taho on kutsunut kaikki, jotka aiheelliseksi katsoo. Ja on pohjustanut sen mitä niinku haluaa siltä ryhmältä ja on sitten sille asiakkaalle käynyt läpi, että mitä siinä tullaan käymään.

#### **4.2.3 Sitouttava yhteinen suunnitelma, jatkotoimet ja seuranta**

Yhteinen aika tapaamisesta kirjatun suunnitelman merkitystä moniammatilliselle työskentelylle haastateltavat kuvaavat työskentelyyn sitouttavaksi sekä työskentelyä selkeyttäväksi. Myöskään perheiden ei tarvitse jälkeinpäin miettiä mistä puhuttiin ja mitä sovittiin esimerkiksi työnjaosta:

Olen kyllä ihailut myöskin sitä tuota miten on niinku varhaiskasvatuksen työntekijät pystyneet jotenkin koostamaan siinä jo sen yhteisen keskustelun aikana tosi hyvää yhteenvetoa ja sitten niinku jäsentämään sen ja ilmaisemaan hyvin jäsentyneessä muodossa. Sen yhteisen suunnitelman jo niinku välittömästi. Siinä on kyllä voinut myöskin ihaila toisten työnjälkeä.

Haastateltavat korostivat avoimen keskustelun ja kokoontumisessa tehtävän toimintasuunnitelman olevan niin perheitä kuin työntekijöitä voimaannuttava tekijä. Erityisesti varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan työntekijät korostivat suunnitelmassa fokuksen olevan voimavaroissa ja niiden käyttöönotossa sekä perheen omia voimavaroja että työntekijöiden asiantuntijuutta koskien. Yhteisesti tehdyn suunnitelman myötä paikallaolevat tietävät tilanteesta, eivät oleta mitään. Yhdessä sovitut keinot, tavoitteet ja vastuunjako sitouttaa paikallaolevat työskentelemään huolen poistamiseksi. Sitoutumiseen kytkeytyvä osallisuus lisää vaikuttamisen mahdollisuutta yhteiseksi koettuun asiaan:

Kun se fokus on niissä voimavaroissa ja niiden esiin nostamisessa ja siinä asiantuntijuudessa, että se tavallaan se rakenne on jo itsessään sellainen. Me ei lähdetä sieltä toivottomana, että mitään ei tapahdu ja mitään ei tehdä, vaan että vaikka nyt jotakin aikaa joudutaan muutama kuukausi odottamaan, mutta meillä on siihen arkeen jo muutamia yhdessä mietittyjä asioita, joita lähdetään kokeilemaan, toimii tai ei toimi. Me ollaan yhdessä sen asian äärellä. --- Niin se semmoinen toivon puhe ja toivon näkeminen niissä asioissa, niin sehän siellä on semmoinen mikä antaa sen hyvän.

Toiveikkaus, olemassa olevien voimavarojen hyödyntäminen ja vaihtoehtoisten toimintakeinojen etsiminen liitetään ratkaisukeskeiseen ajattelu- ja työskentelytapaan. Ratkaisukeskeinen ajattelutapa syntyi Yhdysvalloissa 1970-luvulla, kun huomattiin että positiivinen palaute kannusti ihmisiä toimimaan sekä keksimään uudenlaisia tapoja toimia ongelmatilanteissa. Ratkaisukeskeistä ajattelutapaa kutsutaan myös voimavarakeskeiseksi lähestymistavaksi, koska siinä suunnataan huomio erityisesti olemassa oleviin sekä uinuviin voimavaroihin, vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin. Näkökulma on tulevaisuudessa ja positiivisen muutoksen mahdollisuudessa. Työvälineenä muutoksen mahdollistumisessa toimii dialogi, joka sisältää muun muassa ihmettelyä, hypoteeseja, avoimia kysymyksiä ja toimintaehdotuksia (Huotari ja Tamski, 2013, s. 59–60.)

Parhaimmillaan yhteistyön koettiin helpottavan perheen tai lapsen kanssa työskentelyä ja kehittävänsä yksittäisen työyksikön toimintaa yhteistyökumppanin näkemyksen innoittamana. On oltu

aloitteellisia muun muassa järjestämään lapsen tuen tarvetta vastaavaa ryhmätoimintaa, esimerkiksi sosiaalisten taitojen harjaannuttamiseksi:

Että se perhe saisi just semmoista niinku heille räätälöityä ja sopivaa palvelua ja että siinä on ne oikeat ihmiset ympärillä.

#### 4.2.4 Perheiden osallisuus ja toimijuus

Vaikka nykyinen lainsäädäntö ja ammattieettiset ohjeet edellyttävät asiakkaan osallisuutta ja tarvetta sitouttaa, sitä ei ole helppo toteuttaa käytännön työssä. Aikuisten kanssa on haastavaa saada heidät tuntemaan itsensä arvostetuiksi ja kuulluiksi, löytämään osallistavan työskentelyn mielekkyys ja hyöty. Mielekkään osallistumisen toteutumisessa on kaksi tärkeää tekijää. Ensinnäkin, että vanhempien kanssa kerrataan palautteenomaisesti mitä he ovat kertoneet. Toiseksi vanhemmille kerrotaan mitä heiltä saadulla tiedolla tehdään eli mihin sitä käytetään ja mitä tapahtuu seuraavaksi (Watson & Tovey, 2012, s. 184–185, 188.) Yhteinen aika tapaamiselle osallistujien määrä ja kokoonpano on muodostunut perheen toivomuksesta. Perhe saavat esittää keitä tapaamisille kutsutaan. Perheen tekemä valinta nähtiin sekä oikeutena että perheen osallisuutta korostavana seikkana:

Jotenkin niinku perheellekin on selkeämpää se, että tietää kuka vastaa mistäkin asiasta. Ja sitten myös se, että jos alkaa laajenee liian laajaksi se se perheen verkosto, siinä niinku kasvaa, niin ymmärtää myös se, että sitten se voi olla tosi kuormittavaa niinku perheelle. Sitten se alkaa vähän silppuuntua liikaa, että hyvin niinku harkiten minun mielestä pitää verkoston koota siihen, että ketkä perheen kanssa työskentelee.

Yhdessä tilannetta pohtiessa jokainen tuo jonkun palasen kokonaisuuteen. Kokonaiskuva puolestaan lisää ymmärrystä niin sanotuista juurisyistä esimerkiksi lapsen tietynlaista käyttäytymistä

kohtaan. Moniammatillisen Yhteinen aika -yhteistyömallin lisäarvoksi nimettiin lapsen aseman korostaminen sekä vanhempien että työntekijöiden puheessa, vaikka lapset eivät ole olleet ajoilla konkreettisesti läsnä. Yksittäisiä poikkeuksia ovat olleet muun muassa etäyhteydellä toteutettu kokoontuminen, jossa pienet lapset ovat olleet taustalla mukana. Tehtyjen havaintojen jakaminen ja perustelujen löytyminen esimerkiksi lapselta ennakkoon aiheesta kysymällä toi niin sanotusti lapsen äänen kuuluvaksi. Watsonin ja Toveyn (2012, s. 186) mukaan velvoiteistumisen mahdollisuuden toteutumisesta esimerkiksi päätöksenteossa nojautuu vahvasti aikuisten tekoihin sekä muun muassa kykyyn ymmärtää lasten tuottaman tiedon arvo käytännön työskentelylle. Erityisesti alle 8-vuotiaiden lasten kohdalla tämä korostuu siinä, että aikuiset omaksuvat käyttämään osallisuuteen rohkaisevia metodeja. Hyvin nuorillakin lapsilla on kykyä jakaa näkemyksiään visuaalisten menetelmien keinoin, ilman kirjallisen ilmaisun vaadetta:

Lapsen ääni kuuluu siellä hyvin vahvasti, että ja etenkin jos vähänkin isompi lapsi niinku esikoululainen tai viisivuotias niin kyllähän ne niin kuin vanhemmat kertoo lapsen elämästä meille ja ihan niin kuin lapsen sanoja ja vuoropuheluita käydään läpi siellä.

Olen tehnyt muutaman semmoisen KESY-keskustelun ja sitä kautta oon tuonut esille sitä lapsen näkökulmaa. Tavallaan ennen sitä yhteistä aikaa. Ja siinä yhteisessä ajassa oon sitten avannut sen mitä lapsi on sinne vastannut.

Haastatellut korostivat, että molemmat vanhemmat ovat osallistuneet tapaamisille. Näin vaikka toinen vanhemmista ei niin sanotusti eläisi lapsen arjessa mukana. Aiempien kokemusten mukaan lapsen asioissa osallisena on yleisimmin vain äidit. Työntekijöillä oli kokemus, että Yhteinen aika -yhteistyömalli on osallistanut enemmän molempia vanhempia. Osaksi yhteistyön sujuvuutta nimettiin kokemus vanhempien roolista aktiivisina tiedon tuottajina:

Aikaisemmin on tahtonut olla se, että se on niinku äidin asia hoitaa lasten asioita, mutta yhteisillä ajoilla niin isät on kyllä mukana. Että yleensä ottaen niin. Mä en edes muista, onko mulla yhtään ollut missä isä ei olisi



ollut mukana tai äiti ei olisi, vaan nimenomaan he on vaikka he eivät elä yhteistä arkea, niin he ovat yhteisellä ajalla. Että se tarve on nähty niin isoksi.

Perheen toimijuuden ja osallisuuden näkökulmasta negatiiviseksi koettiin, että työntekijä voi niin sanotusti sokeutua itselle tutun perheen tilanteelle ja tulkitsee sen tietyllä tapaa, kyseenalaistamatta. Osalle perheistä ennalta tunnettavuus voi toimia motivaattorina, kun ei tarvitse aloittaa työskentelyä niin sanotusti alusta alkaen. Toisille perheille ennalta tuntemattomuus on mahdollisuus aloittaa työskentely ilman etukäteistulkintoja ja ennako-odotuksia. Joillekin perheistä asiointi tuntemattomien työntekijöiden kanssa on haastavaa. Sekä perheille että työntekijöille tutuus voi olla puheeksi ottamista helpottava tekijä:

Ihan pahin peikko ikinä, että joutui silleen, et oot oikeasti toisten ihmisten niinku silmien alle siihen ja että että siinä on ylipäänsä useampi ihminen yhtä aikaa niinku paikalla. Että melko paljon on semmoisia perheitä, joissa on ollut hyvin niinku rajoittunutta se kyky olla sosiaalisissa kontakteissa ja jotka tarvitsee ihan valtavasti sitä aikaa siihen luottamuksen rakentamiseen ja kelle se sitten se tuttu työntekijä voi olla niinku aivan äärettömän tärkeä.

Price, Wilkins ja Edmonds (2012, s. 164–166) kirjoittavat, kuinka pienten lasten vanhemmille nimeytyn niin sanotun avaintyöntekijän roolista. Avaintyöntekijän sitoutuneisuus ja tapa kommunikoida ovat keskeisiä tekijöitä siinä, kuinka luodaan luottamuksellinen ja toinen toistaan kunnioittava yhteistyösuhde. Jos yhteistyösuhdesta puuttuu luottamus vanhemman asiantuntijuutta kohtaan, lapsensa parhaiten tuntevana tahona, lapsen tarpeet eivät tule täysin nähdyiksi eikä luottamuksellista yhteistyösuhdetta muodostu. Tehokkaiden yhteistyösuhteiden kulmakivi on perheiden tuntemus ja kiinnostus esimerkiksi perheen lemmikkejä ja kulttuurisia toimintatapoja kohtaan. Tämänkaltainen tieto on tarpeellista auttamaan ammattilaista ymmärtämään lasta ja perhettä paremmin:

Kyllä meillä tätä asiantuntijuutta on ollut käytössä ennenkin ja et mun mielestä meillä ei ole siitä pulaa. Mutta meillä on pulaa siitä kyvystä niinku nähdä ne perheiden omat tarpeet ja ne heidän niinku näkemykset. Se mikä asiantuntijan näkökulmasta näyttää aivan selvältä bläckiltä, että tätä ja tuota tuolle perheelle, niillä on nämä ja nämä pulmat, niin se voi olla aivan turhaa touhua. Sitten vasta otetaan huomioon ne perheen omat realiteetit ja omat tarpeet ja sen mihin he on kykeneviä ja valmiita ja näin. Että siinä mielessä pitäisin hiukan vaarallisena sitä semmoista asiantuntijälähtöistä työskentelyä, että siinä voi käydä niin että tehdään aivan turhaa työtä. Että se vaatii kyllä sitten oikeasti osaamista, pitää olla se kyky sitten kuulla se perhe.

#### **4.2.5 Tiedonvaihto ja tiedottaminen – toisilta oppiminen**

Yhteinen aika -tapaamiseen liitettiin henkilökohtaisen osaamisen karttumisen kokemus sekä tiedonvaihdon että toisilta osallistujilta oppimisen kautta. Opittiin muun muassa perheen tukemisen keinoja / menetelmiä ja paikoista mistä kaikkialta voi apua perheelle etsiä sekä tapoja, kuinka ottaa asioita puheeksi. Lisäksi saatiin havaintoihin perustuvaa tietoa, jota voitiin sitten edelleen hyödyntää omassa työssä. Asiakkuuteen ja jatkotutkimuksiin siirryttäessä hyödynnettiin esimerkiksi varhaiskasvatuksesta pyydettyä niin kutsuttua lapsikuvausta:

Ihan valtava lisäarvohan on se että me voidaan tehdä eri osaajien kanssa töitä yhdessä, hyötyä siitä tai sen ihmisen ammattitaidosta, mikä siinä sitten vähän eri kenttää tai näkökulmaa mistä se oma on. Että siinä on kehittymisen paikka, niinku uuden oppimisen paikka. Siinä saa valtavasti sinne omaan työhönki ihan semmoista tietoa ja kokemusta ja ihan toimintamalleja, ihan niistä kysymyksistä mitä joku toinen ihminen niinku asettaa siinä mitä se kysyy tai miten ohjaa.

Merkitykselliseksi koettiin mahdollisuus jakaa autenttista tietoa. Tiedon jakaminen ja avoin keskustelu muun muassa hälventää vallalla olevia pelkoja tai poistaa vääriä käsityksiä lapsiperheitä tukevien viranomaisten/ammattilaisten toimintatavoista. Käsiteltävien teemojen pohdintaan keskittyminen ammattilaisten konsultatiivisen ohjauksen sijaan herättää nopeasti enemmän luottamusta toimintaa kohtaan (Watson & Tovey, 2012, s. 186.), mikä tuli esiin haastatteluissa:

No kyllä sillä lailla liputan näitä matalan kynnyksen yhteisiä pohdintoja, että ei tarvitse aina vaikka lähteä sillä lastensuojeluilmoituksella tai sillä yhteydenotto vireillepanollakaan vaan että tota joskus voi olla sekin ihan riittävää että mä tulen mukaan pohdiskelamaan. --- ja sitten kun kerron sitä palveluvalikkoo, niin tavalla se on myös sitä minun markkinointityötä siellä samassa niinku yhteistyötahoille. --- Ja sitten siitä tulee tosi luonnollista, koska mä selitän sille asiakkaalle siinä.

Ja sillä huomiolla mitä nyt lastensuojelu saa niin se imago on järkky, että ei kukaan koskaan kirjoita mistään hyvästä. On sitten vaan aina nää kaikki kauhuskenaariot pyörii tuolla niin, niin sit on vääristynyt mielikuvaki. Tosia vaikea sitä on sit kenenkään mieltää minään avun saamisen kanavana, vaikka se sitä kuinka olisi niin.

### 4.3 Yhdessä vastuun jakaminen

Yhteistä vastuun jakamista sekä yhteistyötä veloitetaan sosiaali- ja terveystaloudissa työskenteleviltä jo lakien nojalla. Yhteistyön rakentuminen ei ole itsestäänselvyys vaan vaatii toimijoiden välistä tahtoa ja sitoutumista kumppanuuteen, vuorovaikutusta ja ymmärrystä toimijoiden keskinäisistä riippuvuuksista. (Helminen, 2015, s. 19) Yhdessä lapsen tai perheen tilanteesta vastuun jakamisessa nousivat esiin työn kuormittavuuteen, työssä jaksamiseen, huolen jakautumiseen ja tuen oikea-aikaisuuteen liittyviä tekijöitä. Näiden tekijöiden vaikutukset vaihtelevat positiivisesta

negatiiviseen, hyötynäkökulman ollessa merkittävämpi kuin koettujen haittojen. Yhteisen niin sanotun punaisen langan koettiin löytyneen ja kokoontumisissa yhtä köyttä vedetyn. Yhteisen tekemisen tunne sekä asiakkaan edun ja hyödyn mielessä pitäminen koettiin tavoitetun.

#### 4.3.1 Työn kuormittavuus

Haasteelliseksi koettiin koollekutsujan vastuullinen rooli kirjauksen tekijänä. Yhteiselle ajalle koollekutsujina toimineet haastateltavat kokivat kirjaamisen olevan aikaa vievää ja "ajatuksen kanssa kirjaamista". Koollekutsujan roolissa kirjaukset tehtiin sekä asiakastietojärjestelmään että yhteistyömallin mukaisesti erillisenä toimintasuunnitelmana. Osassa palveluista asiakastietojärjestelmät ovat sähköiseen Kanta-palvelujärjestelmään linkitettyjä, jolloin tekstit ovat sähköisessä muodossa käyttäjän saatavilla ja luettavissa. Nämä seikat luovat kirjaajalle omanlaistaan haastetta kirjauksen sisällön osalta. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen palvelusektorilla työskentelevät haastateltavat kokevat työkentän olevan laajan ja lähtökohtaisesti sisältävän paljon kirjallista työtä:

Kun miettii meidän työtä, niin mehän ollaan semmoisia niinku jokapaikan höyliä. Siis meille kuuluu ihan niinku kaikki, meidän niinku se työkenttä niinku oikeesti leviää kuin jokisen eväät, että niinku mitä vois in jättää kirjaamatta mikä ei kuluisi niinku siihen minun. Tavallaan niinku neuvolan osa-alueeseen, että onhan sitä kirjattavaa sitten. -- On siinä työnsä että se (yhteinen aika) on oikeesti kirjattu ja sitten se, että se kuitenkin jää sinne niinku virallisiin asiakirjoihin ja vanhemmat voivat käydä sen lukemassa ja näin. Niin kyllä mun mielestä on tosi tärkeetä, että se on sillä lailla kirjattu että sieltä oikeasti näkyy se että mistä on keskusteltu, mitä asioita on noussut esiin ja mitkä on siellä niinku vanhempien kuvaamia asioita ja missä sitten ollaan niinku tavallaan saatu sitten sitä asiantuntijan näkemystä. Se vie oikeasti aikamoisen palan aikaa sitten vielä sen yhteisen ajan jälkeen, nuo missä on niinku koollekutsujana ollut. Niistä kuuluu niinku sen koollekutsujan tehdä semmoinen raportti mikä lähtee sitten vielä sinne perheelle, semmoinen yhteenveto. --- että semmoista niinku ajatuksen kanssa kirjaamista mun mielestä niinku vaatii.

Yhteinen aika -yhteistyömallin käyttöön liitettiin yksilötasolla abstraktimman ammatillisen osaamisen jakamisen lisäksi muun muassa fyysisiä tuntemuksia.

Että vaikka tämä tällöinen tavallaan varhaisen kynnyksen menetelmä, että otetaan helposti ja nopeasti käyttöön, niin ei missään nimessä mikään helppo työmenetelmä ole, vaan että tää on niinku tosi vaativa työmuoto heittäytyä tonne ihan yksittäisenä työntekijänä. Täysin niinku vieraan perheen asioiden äärelle, jota et tunne tiedä ollenkaan ja odotukset on joskus niinku tosi isot varmaan. Että se on niinku tosi haastavaakin tää tällöinen niinku konsultatiivinen työ hypätä tuonne, mitä ei ihan jokapäivä pystyisi tekemään.

Melkein joka kerta sen jälkeen (yhteisen ajan) on vähän pää kipeä, vaikka yleensä ei tule työtehtävistä pää kipeäksi. Mutta jotenkin semmoinen laatus ja että on vähän niinku vieras ympäristö kuitenkin itsellekin ja siinä on joku semmoinen tietynlainen, vähän toisenlainen jännittävyys tai stressaavuus ja se että pitää jotenkin niin nopeasti omaksua niin paljon asioita. Ei ole voinut yhtään niinku valmistautua, että kun et tiedä yhtään mitään, siinä on jotenkin sellainen, että tuntuu että aivot käy kyllä ihan niinku koviilla kierroksilla ---

Haastateltavat totesivat työnantajan ja esimiesten hyväksyvän työaikaa käytettävän Yhteinen aika -tapaamisten järjestämiseen. Työajan suhteen ristiriitaa työntekijälle muodostaa se seikka, ettei työaikaa ole lähtökohtaisesti riittävästi ja oma aikataulu kiristyy. Toisekseen eri organisaatioiden välillä aikataulujen yhteen sovittaminen on osoittautunut haasteelliseksi.

Eihän se mitään käyntiä jätä väliin. Että ne tulee sinne normaalikäyntien lisäksi.

Se mikä oli perheen kanssa katsottu sopiva aika, niin se ei käynytkään kaikille toimijoille. -- Se on sen koollekutsujan näkökulmasta aikamoinen revoika, koska pitää kaikkiin niihin osallistujiin, jos niitä on useampi taho vielä, niin kaikkiin ottaa uudestaan yhteyttä. Vaikka siellä pitäisi periaatteessa etukäteen, siellä kalenterissa olla kaikilla varattuna se mahdollisuus irroittautua (perustyöstä).

Haastateltavien mukaan henkilöstön vaihtuvuus vaikeuttaa yhteistyömallin käyttöä. Vaihtuvuuden vuoksi uutta henkilöstöä tulisi jatkuvasti perehdyttää. Jatkuva perehdyttäminen koettiin raskaaksi. Henkilöstön vaihtuvuuden suurena ongelmana on myös se, että osa hyvistä käytännöistä lähtee työntekijöiden mukana eikä niiden sisältämää tietotaitoa päästä hyödyntämään riittävällä tasolla. Leppäkosken, Koivuluoman, Perälän ja Paavilaisen (2017) tutkimuksen mukaan monialaisen työn haasteita ovat eri toimijoiden välinen heikko vuorovaikutus ja keskinäinen kommunikaatio, salassapitosäädösten erilainen tulkinta ja tietojen vaihdon ongelmat, palveluiden koordinointi ja yhteensovittamisen puute, työntekijöiden vaihtuminen sekä aikapula ja kiire (Leppäkoski, Koivuluoma, Perälä, & Paavilainen, 2017, s. 209.) Yhteinen aika -yhteistyömalliin osallistuneet haastateltavat kertoivat, että kokemuseräisen tiedon siitä, mikä mallissa on ollut toimivaa ja mikä ei, olisi tärkeää jakaa muille. Työntekijöiden mielestä olisi tärkeää olla jokin foorumi, jossa kokemuksia ja tietoa voisi jakaa.

#### 4.3.2 Työssä jaksaminen

Vaikka Yhteinen aika -yhteistyömalli koettiin negatiivisena muun muassa ylimääräistä työaikaa vaativana, yhteistyömallissa nähtiin myös paljon myönteistä potentiaalia. Työtaakka kevenee Yhteinen aika -tapaamisella tehdyn selkeän työnjaon ja jatkosuunnitelman myötä. Moniammatillisessa työssä paras tulos syntyy dialogisesti sekä rajoja ylittävänä yhteisöllisenä osaamisena, hyödynnettäessä osanottajien potentiaali ryhmän käyttöön (Katisko, Kolka & Vuokila-Oikkonen 2015, s. 165–169), mikä tuli esiin myös haastateltavien kuvauksissa:

Kyllä se niinku antaa oikeasti siihen niinku itsellekin niin antaa enemmän kuin ottaa, että en jättäisi niinku kutsumatta koolle yhteistä aikaa sen takia

että se vie niinku minulta sitä työaikaa enemmän. -- Koen, että miten itsekin niinku hyödyn siitä niin paljon.

Sen jälkeen on aina semmoinen voimaantunut ja hyvä olo, niinku sen Yhteisen ajan jälkeen.

Haastateltujen lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden mukaan Yhteinen aika -yhteistyömalli tukee heidän työssäjaksamistaan. Huolen omasta vastusta koettiin helpottuvan yhdessä asioita jakamalla ja tarkastelemalla sekä tukeutumalla toisten osaamiseen. Saatu ammatillinen tuki, kollektiivisuus perinteisen yksintyöskentelyn sijaan muun muassa lisäsi työntekijän varmuutta omasta osaamisestaan sekä tuotti moniammatilliselle työskentelylle niin sanottua lisäarvoa. Pääsääntöisesti yksinään työskentelevälle työntekijälle merkityksellistä on, että muutkin ammattilaiset näkevät tilanteen samoin ja ohjaavat perhettä samankaltaisesti. Moniammatillisesti tilanteen pohtiminen eräällä lailla pienensi työntekijän pelkoa siitä, ettei osaa tarkastella perheen tilannetta objektiivisesti. Perheen tarpeita ja toiveita vastaavaksi räätälöidyn moniammatillisen ryhmän osaaminen myös vähentää yksittäisen työntekijän paineita olla niin sanottu moniosaaja – "multitaskaaja":

Se on nyt varmaan tää moniammatillisuus siinä mikä korostuu. Me ei olla niinku yksin sen lapsen eikä sen perheen asioiden äärellä. Me ei olla ainoita perheen ja lapsen tuen, asioiden järjestäjiä tai sen tarpeen näkijöitä. Ja varmaan myös semmoinenkin, että jos se niinku se yhteisen ajan miettiminen tulee niiltä työntekijöiltä, niin niille tulee semmoinen kuulemisen, siis niinku tunne siitä että heitä on kuultu.

Mä itse ajattelen että se todennäköisesti olisi vielä kuormittavampi (tilanne ilman yhteistä aikaa).

Sen sijaan sosiaalityön sekä kasvatus- ja perheneuvonnan palvelussa Yhteinen aika -yhteistyömallin käytön arveltiin voivan parantaa muiden ammattilaisten työssäjaksamista enemmän kuin omaa henkilökohtaista jaksamista.

Siis onko liioiteltua vastata, että kuvittelisin, että niitten toisten työssäjaksamista voisi parantaa siinä, että ne saa sitä huolta jaettua. Että varovaisesti sanoisin niin, että omaa työssäjaksamista siis ei varsinaisesti. Että minä enemmän oon varmaan just se, jolta sitä huojennusta siihen omaan työkuormaan haetaan, että ennemmin niin päin.

Usein uudet asiat ja muutokset koetaan työyhteisössä pikemminkin uhaksi kuin mahdollisuudeksi. Kokemus perustuu osittain psykologisiin tekijöihin: esimerkiksi näkemykseen siitä, mitä asioista seuraa – negatiivista vai positiivista. Psykologisen turvallisuuden merkitys liittyy tuloksellisuuteen, oppimiseen sekä uudistumiseen. (Sarkkinen, 2019.) Haastateltavien mielestä olennaista on oppia käyttämään Yhteinen aika -yhteistyömallia sekä työntekijänä huomattava positiiviset vaikutukset omaan työhön. Tällöin työntekijän oma asenne yhteistyömallia kohtaan on ratkaiseva tekijä:

Toivottavasti työntekijät kaikki saisi siitä yhteisestä ajasta niitä välineitä, että ne sitä kautta niinku ehkä ei kokisi niin raskaana. Ja sitten varmaan tuo tietynlainen asenne varmaan johtuu siitä, kun meillä on niin paljon täällä varhaiskasvatuksessa kaikkea muutakin tekemistä, on vasujen kirjoittamiset ja kaikki tämmöiset. Niin ainahan se asenne on se niinku kun tulee joku uusi juttu, että apua tämä on kauhean raskasta. Vaikka itse asiassa, kun siitä tulee tämmöinen niinku jatkuva käytäntö niin sitten ihmiset huomaakin, että tämähän onkin itse asiassa hyvä juttu.

#### **4.3.3 Huolen jakaminen / jakautuminen**

Haastattelujen avulla haluttiin saada tietoa siitä, poistuiko työntekijällä perheen/lapsen tilanteesta herännyt huoli Yhteiselle ajalle kokoontumisen jälkeen. Kaikki haastateltavat vastasivat samankaltaisesti. Vastausten mukaan huoli ei täysin poistunut, mutta huoli pienentyi ja keveni. Asioiden todettiin lähteneen parempaan suuntaan, kun asioille lähdettiin tekemään ja tavoittelemaan jotain yhdessä sovitusti.



Huomioitava on myös, että perinteiset työtavat muuttuvat sosiaalityön käytännössä. Aikaisemmin yksilöllisesti viimeistely päätöksentekoprosessi on muuttunut monenvälisemmäksi vuorovaikutteiseksi prosessiksi. Tällainen prosessi korostaa vuorovaikutuksen merkitystä julkituomaan erilaisia näkökulmia. (Hitzler & Messmer, 2010, s. 207.) Huoleen liittyen, moniammatillisen yhteistyön positiivisiksi seikoiksi nimettiin näkökulman laajeneminen sekä kokonaiskuvan muodostuminen, osien yhteen linkittämisen myötä. Näkökulman laajeneminen yhdistettiin sekä henkilökohtaiselle että ryhmätasolle, niin kutsutun ymmärryksen muodostumiseen pohdittavana olevasta tilanteesta. Ryhmätasoon sisällytettiin kaikki Yhteinen aika -tapaamiseen osallistujat – vanhemmat mukaan lukien.

Moniammatillisen tiimin kokoontumisessa koettiin voitavan yhdistää osallistujien professionaalisen asiantuntijuuden lisäksi havaintoja, joita on tehty esimerkiksi päivähoidossa tai kotona. Jos toimijat eivät puhu keskenään, jää hyödyntämättä paljon tietoa muun muassa perhettä helpommin ja nopeammin auttamiseksi.

Se on koulussakin aika paljon siitä päivästä tietoa ja miten sitä voi niinku hyödyntää siellä koulupäivän aikana ja jos on vaikka jotain hyviä keinoja keksitty vaikka kasvatus- ja perheneuvonnassa tai psykiatrialla. --- Tietysti se niitä toimijoitakin siinä auttaa, että me jokainen ei mietitä niinku yksin että. No, koko pyörää alusta, vaan että rakennetaan jokainen siihen joku osa yhdessä.

Osassa kokoontumisia huolet ovat olleet sen verran isoja, ettei niitä koettu voitavan poistaa ja ratkaista yhdellä keskustelukerralla. Yhteinen aika kokoontuminen mahdollistaa huolen jakamisen salassapitovelvollisuuden estämättä. Asiakkaan läsnä ollessa on mahdollista vaihtaa tietoa ja ottaa asioita puheeksi:

Eihän ne niinku, eihän ne olemassa olevat asiat niinku katoa mihinkään, mutta ne puhutaan auki ja niitä voidaan yhdessä kantaa.

Moniammatillisissa kokouksissa tapahtuva tiedonvaihto auttaa hahmottamaan kokonaiskuvaan asiakkaan tilanteesta ja täydentää asiakasrekistereissä olevia tiedon puutteita. Eri toimijoilla voi olla asiakkaasta tietoa, joka ei yksinään herätä huolta asiakkaasta mutta kokonaistilanne voi olla huolta aiheuttava (Robinson & Tregidga, 2007, s. 1144).

#### 4.3.4 Oikea-aikaisuus ja "luukuttaminen"

Oikea-aikaista ja varhaista tukea Yhteinen aika kokoontumisen koetaan olevan silloin, kun siitä ei lähde mitään jatkotyöskentelyä, esimerkiksi toiseen palveluun tehdyn lähetteen muodossa. Tällaisia kokoontumisia oli vähän. Etenkin varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan näkökulmasta Yhteinen aika kokoontumisen koettiin olleen lähes oikea-aikaisia, mutta jatkotoimien tulevan viiveellä. Ongelmalliseksi nähtiin tilanteet, joissa tarvittavaa tukea tai palvelua jouduttiin odottamaan. Esimerkiksi jono kasvatus- ja perheneuvolan palvelussa mainittiin useamman haastateltavan toimesta. Joskus taas rajanveto sekä valinta eri palveluiden välillä on häilyvää ja niin perheiden kuin ammattilaistenkin on vaikea tietää mikä palvelu olisi perheelle /lapselle se paras vaihtoehto. Perälän, Salosen, Halmeen ja Nykäsen (2011, s. 18) mukaan perheiden on haastavaa hahmottaa lapsiperheitä koskevaa palvelujärjestelmää, koska lapsiperhepalveluja tuottavat monet erilaiset toimialat ja toimijat. Palveluja tuottavat kunnalliset, yksityiset ja niin kutsutut kolmannen sektorin toimijat, kuten seurakunnat ja järjestöt. Erilaisia toimialoja edustavat esimerkiksi terveydenhuollossa äitiys- ja lastenneuvolat sekä kasvatus- ja perheneuvonta. Sivistystoimessa palveluja tuottavat varhaiskasvatus sekä opetus-, kulttuuri- ja liikuntatoimi. Sosiaalitoimen palveluja ovat esimerkiksi lastensuojelu ja perhesosiaalityö.

Yleisimmin Yhteinen aika -kokoontumisten koettiin olleen pikemminkin liian myöhään kuin varhaisessa tuen tarpeen vaiheessa järjestettyjä. Jo haasteelliseksi muodostuneissa tilanteissa palveluissa eteenpäin ohjaus oli yleisin jatkotoimi, jossa todentui edellä mainittu palveluihin jonottaminen. Syyksi tilanteiden haasteellisuuteen arveltiin muun muassa niin sanotun näytön puutetta huolta koskien, palvelun vanhemmille markkinoinnin vaikeutta, huolen havaitsemisen ammattitaitoa ja vanhempien motivaation puutetta ottautua. Haastateltavat arvelivat Yhteistä aikaa vanhemmille tarjotun ja heidän kieltäytyvän esimerkiksi siitä syystä, ettei yhteistyömalli ole yleisesti

tunnettu tai perhe koki, etteivät haasteet arjessa olleet vielä suuria. Yhteinen aika -yhteistyömallin tuntemattomuus saattaa pelottaa, jännittää ja aiheuttaa luontaista vastustusta:

No kyllä mä ajattelen, että se on monessa tapauksessa järjestetty liian myöhään. Voi monesti olla jo silleen, että sinä on aika isoja huolenaiheita. Että toivoisin, että vähän aiemmin siihen puututtaisiin. Toki se voi olla, että se on niinku helpompi lähteä perheillekin niinku tarjoamaan sitä, että kun on oikeasti jo vähän enemmän niin sanotusti näyttöä tai sitä, että mistä nyt ollaan huolissaan ja että tämä on toistunut jo niinku vaikka pitempään.

Yhteinen aika -yhteistyömallin käyttäminen esimerkiksi siirtopalaverina palvelusta toiseen ja lastensuojeluilmoituksen tekemisen vaihtoehtona, olivat äärimmäisinä ilmiöinä tulleet haastateltaville tutuiksi. Tältä osin yhteistyön sujumattomuus ja Yhteinen aika -yhteistyömallin eräänlainen väärinkäyttö koettiin liittyvän mallin niin sanottuun helppouteen, kyseisen ajan perheille markkinoinnissa. Työntekijän näkökulmasta Yhteinen aika voi olla helpompaa järjestää, kuin ottaa puheeksi esimerkiksi lastensuojelullinen huoli. Reitit palveluihin asiakkaaksi pääsemiseksi ovat olemassa ja haastatteluihin osallistuneet korostivat Yhteinen aika -yhteistyömallin käytön olevan kohdennettu varhaiseksi tuen tarpeisiin, niin sanotun korjaava työn sijaan:

Ehkä se on lähtökohtainen ajatuskin tämänkaltainen, että siellä niinku keskustellaan näistä tukimuodoista ja että niitä siinä varmasti tarvitaan. Että johonka tavallaan on ne omat reittinsä olemassa, että eihän siihen tarvittaisi niinku yhteistä aikaa sinällänsä. Siinäkin sitten voi olla toki se, että se on niinku kevyempi kynnys sitten.

Sujuvaa yhteistyötä estäväksi rakenteelliseksi tekijäksi nimettiin esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvonnan palveluissa olevat pitkät jonot. Palvelun piiriin pääsyä odotellessa turhautuvat niin perheet kuin yhteistyökumppanitkin, eikä tuki ole oikea-aikaista. Vaikka asianosaiset ymmärtävät, ettei tilanne ole työntekijöiden syytä, purkautuu esimerkiksi yhteistyökumppaneiden pettymys ja harmitus niin suorana palautteena kuin negatiivisena äänensävynä työntekijöille:

Se yhteinen aika on yleensä hyvä ja oikea-aikainen, mutta siinä sitten ne seuraavat asiat niin ne tulee kyllä aika monesti viiveellä. Että perheet vähän turhautuu siihen, että odotusaika on niin hirveän pitkä.

Riskien jakamisen näkökulmasta korostuu omasta työstä selviytyminen ja kuinka nopeasti perheet tulevat autetuiksi. Jos ei puututa huoliin esimerkiksi yhteisellä ajalla, ovatko perheet sitten niin sanotusti vastassa seuraavan kerran isompien pulmien kanssa. Palveluun ohjaus voi toki tulla myös liian myöhään, koska ei tunneta palveluita. Ammatilainen rajaa työtään ja ohjaa muihin palveluihin, jos huomaa että Yhteinen aika -yhteistyömallia käytetään väärin. Myös resurssien puute eli muun muassa pitkät jonot aiheuttavat enemmän riskejä kuin se, etteivät toimijat kykenisi yhteistyöhön. Siten havaittuun huoleen ei pystytä vastaamaan oikea-aikaisesti.

Pärnän (2012, s. 140–141) mukaan moniammatillinen yhteistyö on työskentelyprosessi, joka perustuu asiakaslähtöisyyteen. Onnistunut asiakaslähtöinen yhteistyö edellyttää muun muassa taitoa tunnistaa lapsen elämässä vaikuttavat riskitekijät sekä löytää sellaiset moniammatillisen yhteistyön keinot, joilla nopeimmin pystytään vastaamaan asiakkaan tarpeisiin. Tarvitaan myös tahtoa hälventää professioiden välisiä toiminnan rajoja, tahtoa tuottaa tietoa yhteistoiminnallisesti ja tahtoa hyödyntää toimintaresursseja monitahoisesti.

Tämä on kuitenkin semmoinen menetelmä minkä kautta voidaan just niitä vastuita jakaa ja jotenkin kohdentaa siihen sitä tarvittavaa osaamista sitten tehokkaammin siihen perheiden ympärille. – Ei todellakaan ole oikea-aikaista auttamista, kun joudutaan odottamaan puoli vuotta johonkin pääsemistä, vaikka tarve olisi. Että enemmän melkein ajattelisin, että ne on ne (jonot) mitkä meille tätä riskiä aiheuttaa, kuin se ettei niinku toimijat kykene sitten siihen semmoiseen yhteistyöhön.

## 4.4 Tehokkuus ja tuloksellisuus

Tehokkuudessa ja tuloksekkuudessa korostui resurssien merkitys muun muassa riittävän ajan ja tarvittavien välineiden osalta. Covid19 -pandemian aika on asettanut omat haasteensa ja vaatimuksensa, muokaten työskentelytapoja etätyöskentelyn suuntaan. Varhaisen tuen ja moniammatillisen työskentelyn toteutuminen on osittain kiinni tahtotilasta sekä asenteesta niin yksilötasolla kuin organisaatioiden näkökulmasta aihetta tarkastellen. Organisatorisiin tekijöihin liittyy muun muassa johdon tuki esimerkiksi perehdytyksen, kouluttamisen ja tarvittavien välineiden hankkimisen keinoin. Yksilötasolla myönteinen asenne oppia, kehittyä ja niin sanotusti asiakkaan edun mielessä pitäminen on olennaista uuden äärellä. Zitting, Laulainen ja Niiranen (2019) ovat johtajia haastatteleamalla tutkineet sote-integraation vaikutuksia lähi- ja keskijohdon osaamisvaatimuksiin. Tutkimuksen tuloksena Zitting ym. (2019, s. 380–381, 388) toteavat sote-palvelujen sisällöllisen ja toiminnallisen integraation edistämisen edellyttävän hallinnollisten muutosten lisäksi johtamiseen liittyvää osaamista. Integraatiossa johtajien rooli strategioiden ja toimintapolitiikkojen implementoinnissa on keskeinen. Lyhyesti osaamisvaatimukset voidaan tiivistää kolmeen elementtiin: 1) integraation sisäistämiseen, 2) integraatiota edistävään yhteistyöhön ja 3) integraatioita edistävään johtajuuteen.

Integraation sisäistäminen edellyttää yhteistyö- ja sitoutumisvalmiutta eri toimialojen kanssa tehtävään yhteistyöhön yli professionarajojen sekä asiakasorientoituneesti. Koulutuksen sijaan tarvitaan asennemuutosta, jotta tilanne muuttuisi. Integraatioita edistävä yhteistyö nosti esille kokonaisuuksien hallinnan, verkostoitumisen sekä toisten työn tuntemuksen ja yhteisen kielellisen käsitteistön tärkeyden. Verkostoitumiseen liitettiin prosessien tuntemus, yhteydenpito sekä viestintä ja neuvottelutaidot. Integraatioita edistävä johtajuus puolestaan näyttäytyy niin johtajan kuin työntekijöiden asenteiden ja tuntemuksien huomioimisessa integraatioprosessissa. Käytännössä siihen liittyy keskustelu, luottamus ja työhyvinvoinnin tukeminen: muun muassa tiedottamista, rauhoittelua, vaikeidenkin asioiden puheeksi ottamista, eri alojen substanssiosaamisen ja työntekijöiden yksilöinä tuntemusta. (Zitting, Laulainen & Niiranen, 2019, s. 385–388.)

#### 4.4.1 Resurssien merkitys

Yleisellä tasolla koettiin, että kaikenlainen koulutus menee hukkaan, jos saatua oppia ei ehditä hyödyntämään. Hyödyntämisen esteeksi nimettiin muun muassa työajan riittämättömyys, tarvittavien välineiden puuttuminen sekä välineiden käytön osaamattomuus:

Kaikilla on se sama perustyöpaketti, mistä on niinku selvittävä. Jos sulla on joku erikoiskoulutus, niin ok, sä voit ehkä sitä sun jonkun asiakkaan kanssa hyödyntää, mutta sä ehit niin vähän, että se sitten kuolee loppujen lopuksi se koulutuksesta saatu hyöty, niin se kuolee niinku vuosien aikana niinku pois ja siihen mun mielestä meillä ei ois niinku varaa hukata sitä semmoista mahdollisuutta kehittyä.

Byrokraattinen menetelmä on niinku edelleen ja se, että ehkä pikkuisen on tavallaan semmoisten utopististen resurssikuvitelmiä päälle rakennettu. --- Mutta sitten meillä on tekniikka ongelmaa. Ei ole osaamista, ei laitteita, niin sitä tökkivää tekniikkaa. Se on sitten taas semmoinen mikä äkkiä tuo turhautumista ja vie siitä yhteisestä ajasta osan, kun takutaan niiden teknisten pulmien kanssa ja että se on yksi semmoinen asia mikä on mun mielestä jäänyt aivan retuperälle, kun me ollaan hypätty tämmöiseen korona ajan etäilyyn. --- Ehkä koulutuksiakin voisi jopa olla saatavilla, mutta kenellä on aikaa käyä niissä, niin se.

Yhteinen aika -tapaamisia järjestettäessä oli huomattu olevan haastetta saada paikalle tarpeelliseksi koettua asiantuntijuutta. Kutsuttujen yhteistyötahojen paikalle pääsemättömyyden syyt olivat jääneet osin epäselviksi. Syyksi arveltiin aikataulujen yhteensovittamisen haasteet, tietokatkokset ja ajantasaisten yhteystietojen puute:

Tuota siinä on ollut se sosiaalityö puutteena ainakin. Luulen että aika monella alueella, mutta meillä ainakin, he ovat niin työllistettyjä ja kiireisiä, että tuota, monet ei pääse näihin mukaan.

Yhteinen aika -yhteistyömallin käytössä työntekijöiden välisen kokemusperäisen tiedon jakaminen koettiin tärkeäksi muun muassa helpottamaan yhteistyömallin käyttöön ottamista kollegiaalisella tuella sekä vahvistamaan ymmärrystä yhteistyömallin tavoitteista. Harjaantuminen yhteistyömallin käyttöön tapahtuu kokemusperäisesti toistojen kautta. Tiedon jakamiseksi tulisi varmistaa, että siihen on aikaa ja omat niin sanotut väylänsä. Lisäksi haastatellut toivat esille työntekijöiden vaihtuvuuden vaikutuksen. Jo siitä syystä yhteistyömallia on pidettävä tietyllä tapaa esillä ja siitä on puhuttava esimerkiksi työyksiköiden viikkopalaverissa:

Tämä on kuitenkin vielä aika uusi, niin kaikki jos ei vielä itse oo henkilökohtaisesti osallistunut, niin jotenkin semmosta tietouden ja kokemusten jakamista ja semmoisia hyviä vinkkejä, että miten saadaan hienosti vietyä läpi ja miten siitä jää hyvä mieli myös sille perheelle.

Yhteistyömallin käyttöönottamisen koettiin edellyttävän aktiivisuutta niin työyksiköiden johtajilta kuin kaikilta sidosryhmiltä. Haastateltavien mukaan esimiehen ja johdon tuki on yhteistyömallin käyttöönotossa ollut olematonta. Eräs haastateltava totesi että ”Jonkun olisi pitänyt ottaa homma haltuun”. Epävarmat muutostilanteet ajavat työntekijät helposti turvautumaan vanhoihin työtapoihin silloin kuin kehitystä ja uusien työtapojen kehittämistä eniten tarvittaisiin. Johtamisen näkökulmasta tätä haastavaa kehittämisenäkökulmaa voidaan kutsua Irrationaalisen organisaation paradoksiksi. Kehittäminen kilpistyy ihmisille tyypilliseen haluun toimia perinteisesti ja jo omaksutulla tavalla silloin, kun toimintakentässä tapahtumat pitävät yllä epävarmuutta. (Niiranen, Seppänen-Järvelä, Sinkkonen & Vartiainen, 2010, s. 42.) Epävarma tilanne ei siis edistä työntekijän kehittämishalukkuutta, vaan pikemminkin estää uuden yrittämistä. Johtajan tehtävänä olisi tukea työntekijää, ja viedä muutosta eteenpäin mahdollisimman varmassa ympäristössä. Pelkkä infomateriaalin työntekijälle lähettäminen lyhyiden kirjallisten saatesanojen tai sanallisen ohjeistuksen kera oli haastateltujen mielestä riittämätöntä ohjausta. Tällöin yhteistyömallin käyttöön perehtyminen jää suurimmaksi osaksi yksittäisen työntekijän oman/ henkilökohtaisen vastuuntunnon/vastuullisuuden varaan. Vastuunottoa haastateltavat kuvailivat seuraavanlaisesti:

Hirveän paljon tätä tapahtuu niinku nykypäivän koulutuksissa kaikista tämmöisistä uusista työmenetelmistä, että laitetaan kerran, että tämmöinen juttu, tämä otetaan nyt heti käyttöön. Sen jälkeen ei kuulu yhtään mitään ja ihmisillä ei ole niinku aikaa edes kunnolla paneutua siihen materiaaliin niin että sen ihan oikeasti sisäistäisi vaan ne on semmoisia nopeasti katsottuja, että joo, ok, tämmöinen juttu, joku ihmeellinen härveli, ja ehkä mä sitten, jos se tulee vastaan, niin perehdyn tarkemmin ja voi olla ettei edes muista että se on olemassakaan. Tai sitten vaan on tosiaan aika iso kynnys tarttua siihen kun ei ole oikein varma, että mikä se oli ja osaanko käyttää. --- Hirveän paljon jää niinku yksittäisen työntekijän vastuulle se, että löydät ne materiaalit sitten jostain ja sä kerkeet jossain välissä niinku käydä niitä oikeasti silleen läpi että siinä pääset niistä niinku kärryille niin että ne on hallussa.

Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että Yhteinen aika -yhteistyömallin käytön perehdytyksessä oli puutteita. Sen sijaan haastateltavien näkemykset poikkesivat toisistaan, kysyttäessä olisiko yhteistyömallin käyttöönottamiseksi tarvittu jotain muuta koulutusta taikka tukea. Erityisesti kasvat- ja perheneuvonnan sekä sosiaalityön palvelusektorilla muun muassa huolen puheeksi ottaminen koettiin vahvasti osaksi omaa työtä ja jo olemassa olevaa osaamista. Lastenneuvolassa ja varhaiskasvatuksen sektorilla puolestaan koulutustarvetta huolen puheeksi ottamiseen todettiin olevan. Lisäksi todettiin erilaisia koulutuksia työntekijöille tarjottavan, mutta koulutuspäiviin ei ole resursoitu joko lainkaan tai riittävästi työaikaa. Samankaltaisten työmenetelmien koettiin myös tietyllä tapaa kilpailevan keskenään. Tällaisiksi keskenään kilpaileviksi menetelmiksi nimettiin huolen puheeksi ottaminen ja lapset puheet -työmenetelmät. Yhtenäisen toimintalinjan puuttuessa pääsääntöisesti työntekijä valitsee mitä menetelmää haluaa käyttää. Käytännön työssä tämä eriyvyys saattaa luoda omat haasteensa moniammatillisen yhteistyön toteuttamiseen.

Toisaalta työntekijän kiinnostukseen ja henkilökohtaiseen valintaan koettiin perustuvan ratkaisu siihen kysymykseen, ettei yksittäisen työntekijän työaikaresurssi riitä kaikkeen työyksikössä vaa- dittoon. Ratkaisuna nähtiin kouluttaa osa työntekijöistä johonkin heitä itseään kiinnostavan työmenetelmän tai yhteistyömallin käyttöön ja sillä tavalla kartuttavan erityisosaamista perustyön



osaamisen lisäksi. Erityisosaamista jaettaisiin edelleen työyksikön käyttöön, eikä jokaisen työntekijän tarvitsisi osata kaikkea.

Resurssien puute koettiin vaihtelevasti. Osa koki, että Yhteinen aika -yhteismallin mukaiseen työhön oli riittävästi resursseja käytettävissä. Työntekijät näkivät Yhteinen aika -tapaamisen yhtä tärkeänä työtehtävänä kuin muutkin työt. Aina oli mahdollisuus osallistua. Toiset taas kokivat, että resursseja oli liian vähän ja koko Yhteinen aika -yhteistyömalli perustui utopististen kuvitelmien päälle. Haastateltavien mukaan yhteistyömallin suunnitteluvaiheessa ei ole otettu huomioon todellisuuden realiteetteja:

No ihan suoraan voin sanoa, että ei ole riittävästi resursseja. Periaatteessa annettu vihreää valoa ja vähän veloitettukin, mutta työmäärä ei ole vähentynyt eikä työtunteja lisätty.

Kaikkien haastateltavien mielestä Yhteinen aika -yhteistyömalli vaatii jatkojalostamista. Mallin struktuureissa koettiin olevan epäselvyyksiä. Yksinkertaisena pidetyt asiatkaan eivät olleet kaikille osapuolille selviä, kuten esimerkiksi aluejako Kuopiossa. Toisaalta Yhteinen aika -yhteistyömallin koettiin palvelevan hyvin työtä, eikä sen koettu vaativan lisäresurssia.

#### **4.4.2 Varhainen tuki työtä ohjaavana toimintatapana**

Ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen perustuvat palvelut ovat perheitä vähemmän stigmatisoivia kuin vajeisiin tai ongelmiin keskittyvät interventiot. Vahvuuksiin ja taitoihin perustuva lähestymistapa on vähemmän uhkaava ja tällöin perheet todennäköisimmin hakeutuvat omatoimisesti palveluihin – ollen myötämielisiä vastaanottamaan saatavilla olevaa tukea ja neuvoja. Sen sijaan palveluun niin sanottu siirtäminen yleensä väistämättä aiheuttaa vastarintaa ja voimattomuuden tunnetta. (Price, Wilkins & Edmonds, 2012, s. 172.)

Yhteinen aika -yhteistyömallista on olemassa perheille annettava suomenkielinen esite, jossa kerrotaan muun muassa Yhteisen ajan tarkoituksesta, tavoitteista ja kuinka Yhteinen aika -tapaami-

nen kutsutaan koolle. Haastateltavien mukaan esitteiden kieliasua olisi syytä muokata positiivisemmaksi (Liite 2.). Monikulttuuristumisen ja maahanmuuton myötä haastateltavat toivovat esitteitä saatavan myös muilla kielillä, esimerkiksi englannin, arabian ja venäjän kielellä. Perheiden edun näkökulmasta niin kutsutun yhteisen kielen olemassaolo on merkittävää ja luo edellytykset ymmärtää mistä Yhteinen aika -yhteistyömallissa on kysymys.

Kehittämiskohteeksi määriteltiin myös Yhteinen aika -yhteistyömallista perheille tiedottaminen ”joka tuutista”. Tiedottamisen toivottiin olevan luonteeltaan ennakoivaa ja universaali käytänne. Silloin perheiden on oletettavasti helpompi pyytää Yhteinen aika -tapaamisen järjestämistä, kuin tilanteessa, jossa työntekijä ilmaisee huolensa ja ehdottaa jotain poikkeuksellista, kuten Yhteinen aika -verkoston koolle kutsumista:

No kyllä mä kovasti viime syksynä mietin sitä, että miten perheille on mennyt tieto yhteisestä ajasta, että miten heitä on tiedotettu. Että se oli tsellekin jotenkin semmoinen syksyn suuri mysteeri, että en ollut ollenkaan vakuuttunut, että perheillä olisi tieto. Että he tietäisi kun me ruvetaan puhumaan yhteisestä ajasta, että mikä se on. Että sen tiedon saaminen siinä vaiheessa kun aloitetaan varhaiskasvatuksen polku tai silloin kun aloitetaan jo neuvola, niin tavallaan että kyllähän meidän kaikkien toimijoiden pitäisi perheelle kertoa tällaisesta. Että helpottaisiko se siihen tarttumista ja myös niin että voi vaikka itse pyytäkkin jo sitten sitä.

Yhteinen aika -yhteistyömalli koettiin perheystävälliseksi toiminnaksi. Perheitä pyrittiin tukemaan varhain ja heidän omissa toimintaympäristöissään. Erityisen hyväksi koettiin se, ettei asiakasta tarvitse ohjata paikasta toiseen, kun kaikki toimijat ovat kerralla paikalla saman pöydän äärellä. Hastrupin (2013) mukaan perinteisesti haasteita kohdatessa lapsi on lähetetty erityispalveluihin, vaikka tavoitteena olisi, että lapsen ja nuoren tarvitsema tuki ja hoito pyritään järjestämään peruspalveluissa. Heidän mukaansa tärkeää olisi vähentää pois lähettämisen kulttuuria ja tuoda erityispalvelut sekä asiantuntijat lasten normaaleihin kasvu- ja kehitysympäristöihin, kuten kotiin, päivähoitoon ja kouluun peruspalveluiden tueksi. Tuen tuominen arjen ympäristöihin antaa tukea myös peruspalveluiden työntekijöille. (Hastrup, 2013, s. 23). Haastateltavien mukaan tuki saavuttaa perheen nopeammin, kun asian äärelle kokoonnutaan kerralla koko joukon voimin.

Tulosten mukaan ammattilaiset kokevat, että tällä hetkellä ehkä odotetaan tuen hakemista liian kauan ja ongelmien tulee olla suuria, ennen kuin niin puututaan. Puuttumisen kynnyks on iso. Yhteinen aika- yhteistyömalli niin sanottuna matalan kynnyksen tukena madaltaa ja vähentää ennakkoluuloja. Ihmisten kohtaaminen verkostossa auttaa perheitä ymmärtämään, että ihmiset ja palvelut ovat heitä varten, heidän parhaakseen. Haastateltavat kokivat, että Yhteinen aika -yhteistyömallille on tarvetta palvelujärjestelmässä, mutta mallin roolia tai varhaisen puuttumisen hyötyjä oli ehkä vielä vaikea arvioida, koska näkyviä tuloksia ei ole tullut. Haastateltavien arvion mukaan, jos tuloksia tulee, ne näkyvät viiveellä:

Mietin tuota yhteistä hyötyä ja näin. Sitten kun on hirveän vaikea sanoa siitä, kun ei ole vielä oikein sitä kokemusta niinku tavallaan siitä pidemmän linjan siitä niinku seurannasta ja näin, että miten sitten pitkällä aikavälillä tavallaan näyttäytyy sitten se hyöty meillä eri toiminnoissa.

Raunio (2010, s. 387, 390–392) mukaan Suomessa sosiaalipalveluissa ei ole panostettu näyttöön perustuvien käytäntöjen kehittämiseen, kuten terveydenhuollon puolella on tehty. Käyttöönotto on jäänyt enemmän kuvitelmaksi todellisuuden sijaan. Vaikuttavuuden osalta problemaattista on myös se, ettei kaikkia mahdollisia interventioita voida tutkia täsmällisillä tieteellisillä menetelmillä, jolloin interventioiden vaikuttavuus tulee voida perustella myös muutoin saadulla tiedolla. Raunio (2010, 390) viittaa muun muassa Ruotsin tapaan toimia, jossa näyttöön perustuva käytäntö muodostuu neljästä tekijästä: 1) paras saatavilla oleva tieteellinen tieto toimenpiteiden vaikutuksista, 2) Käyttäjän kokemukset ja odotukset, 3) Paikallinen tilanne ja olosuhteet sekä 4) tekijät 1–3 yhdistävä työntekijän ammatillinen asiantuntemus.

#### **4.4.3 Monitoimijaisuuden käytännön edellytykset**

Lähtökohtaisesti moniammatillinen työskentely ja verkostotyö koettiin perusasiaksi omassa työssä. Se kuinka paljon tällaista työskentelyä tosiasiallisesti sisältyi työnkuvaan, vaihtelee suuresti

eri ammattiryhmien välillä. Aineiston mukaan yhteistyötä tehdään eniten kasvatus- ja perheneuvonnassa ja vähiten lastenneuvolassa. Kasvatus- ja perheneuvonnassa yhteistyöpalaverit liittyvät tavanomaiseen työskentelyn aloitukseen. Neuvolassa yhteistyön nähdään viriävän huolen heräämisen vaiheessa. Tällöinkin yhteistyö saattaa olla palveluun ohjausta, ilman konkreettista tiedonvaihtoa tai muuta vastaavaa palaveria.

Yhteinen aika -tapaamisella yhteistyön koettiin ensisijaisesti positiivisena ja sujuvana. Poikkeuksen muodostivat tilanteet, joissa lähtökohdat työskentelylle perustuivat esimerkiksi ammattilaisilla itsellään olevaan väärään tietoon tai palvelujärjestelmän rakenteellisiin tekijöihin. Yhdessä keskustelu mahdollisti väärän tiedon asianmukaiseksi korjaamisen, jolloin moniammatillisessa kohtauksessa korostui vahvasti konsultoiva ja tiedottava rooli.

Yhteinen aika -yhteistyömallin toteuttamisen osalta haastateltavat toivoivat muiden ammattilaisten yhteystietojen päivittämistä sekä toimintaprosessin kirkastamista. Yhteystiedoissa työntekijöiden nimet ja puhelinnumerot tulisi olla tarkasti tiedossa. Prosessin kirkastamisen tarpeeseen viitattiin muun muassa selkiyttää työnkuvaa ja tuen tarpeen arviointia. Työnkuvan osalta on tärkeää tietää missä asiassa kukin taho voi auttaa. Tuen tarpeen arvioinnissa korostuu ymmärrys siitä, milloin Yhteinen aika on perheelle sopiva tukimuoto ja milloin on tarpeen ohjata perhe suoraan johonkin tiettyyn palveluun. Haastateltavat arvioivat, että onnistunut arviointi oletettavasti vähentää tuplajonotusta ja perhe pääsee nopeammin tuen piiriin:

Ehkä se on semmoinen mitä olisi hyvä kirkastaa jotenkin, että sitten jos oikeasti vaikka niinku ajatellaan, että perhe tarvii vaikka nyt kasvatus- ja perheneuvonnan tukea, niin sitten ihan selkeästi ohjataan tänne, koska sitten siinä voi käydä niin, että perhe jonottaa pidemmän aikaa. Ensin perhe jonottaa sitä Yhteistä aikaa, että sehän voi mennä useidenkin viikkojen päähän ja vasta sen jälkeen tulee se ilmoittautuminen meidän jonoon, kuin että se tulisi suoraan sinne jonoon. Ei siinä hirveästi tietenkään ajallisesti voita, mutta joskus voi jonkun verran voittaakin.

Kaikki haastateltavat nimeävät kirjauksesta vastaavaksi henkilöksi Yhteinen aika -tapaamiseen koolle kutsuneen työntekijän. Samoin haastateltavien ajatukset kirjauksen sisällöstä olivat yhteneväiset. Yhteinen aika -tapaamisella puhutusta kirjataan muun muassa suunnitelma jatkotyöskentelystä sekä kuka/ketkä jatkotyöskentelystä vastaavat. Tämä suunnitelma annetaan aina perheelle niin sanotusti paperisessa muodossa.

Sen sijaan osa haastateltavista kertoo "mysteeriksi" jääneen, miten Yhteinen aika -tapaamiselle mukaan kutsuttujen tulee toimia. Haastateltavat pohtivat, kuuluuko osallistuvien ammattilaisten saada tehty suunnitelma itselleen tai tehdä joku muu merkintä oman palvelusektorin asiakastietojärjestelmiin. Osa haastatelluista kertoi tekevänsä aina kirjauksen asiakastietojärjestelmään ja pyytävänsä siihen luvan vanhemmilta. Osa haastatelluista koki yhteenvedon tai asiakasjärjestelmään merkinnän tekemisen tarpeettomana, erityisesti mikäli suunnitelmaan ei sisältynyt jatkotyöskentelyä haastateltavan palvelusektorilla:

Niin, mä oon ollut vähän semmoisessa konsultoivassa roolissa ja en kirjaa minnekään, mutta jos viriää meidän puolelle jotain, niinku nyt edellisen kerran oli, niin mä tein siitä sen yhteydenoton sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen ja siihen kirjasin polun että olin tämmöisellä yhteisellä ajalla, jossa todettiin sitä ja tätä ja näin.

Ydintiimimalliin perustuvan kiinteän ja ennakkoon määritellyn moniammatillisen asiantuntijaryhmän toteuttaman Yhteinen aika -työskentelytavasta haastateltavat esittivät näkemyksiä sekä puolesta että vastaan. Ydintiimimallin todettiin toimivan paremmin neuvolaikäisten kuin kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä tukena. Työntekijän näkökulmasta ydintiimi mallin mukaisen toistuvan toiminnan nähtiin jalostavan yhteistyömallin käytön taitoa sekä lisäävän henkilökohtaista osaamista. Eniten haastateltavia pohditutti, kuinka perheiden toimijuus ja osallisuus toteutuu kyseisessä toimintamallissa. Moniammatillisen työskentelyn näkökulmasta asiaan tarkastelleet haastateltavat ilmaisivat Ydintiimimallin jättävän huomiotta muun muassa olemassa olevien hyvien verkostoresurssien osaamisen hyödyntämisen tarpeenmukaisesti. Verkostoresursseiksi mukaan luettiin myös niin kutsutun kolmannen sektorin toimijat.

Koska perheillä ei odoteta olevan asiakkuuksia muualle kuin universaaleihin peruspalveluihin äitiys- ja lastenneuvoloissa sekä varhaiskasvatuksen palveluissa, Yhteinen aika -tapaamisessa osajalle osallistuvista työntekijöistä ei välttämättä ole perheelle tuttuja. Perheen tunteminen ennalta koettiin niin positiivisena, kuin negatiivisenakin seikkana. Haastateltavien mukaan se, että Yhteinen aika -tapaamiseen osallistuneet työntekijät tuntevat perheet ennalta lisää työskentelyn vaikuttavuutta ja asioissa etenemisen nopeutta:

Kyllä mä ajattelen, että ne asiat menee eteenpäin siellä lapsen elämässä ja siirtyy siihen arkeen mitä enemmän ne (yhteiselle ajalle osallistuneet työntekijät) tuntee perhettä ja lasta. Niin, niin sitä parempi ja vaikuttavuuskin on.

## 5 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkielman tavoitteena oli selvittää yhteistyön sisältöjä, merkityksiä ja tasoja jäsentämällä verkostomaisesti toteutetun Yhteinen aika – yhteistyömallin mukaista toimintaa. Aihetta tarkastellaan perheitä tukevien ammattilaisten näkökulmasta. Tutkimuskysymyksenä olivat millaisia hyötyjä työntekijät kokevat moniammatillisesta yhteistyöstä Yhteinen aika -yhteistyömallissa ja millaisia haasteita työntekijät kokevat moniammatillisesta yhteistyöstä Yhteinen aika -yhteistyömallissa?

Perheitä tukevien ammattilaisten näkökulmasta hyötyjen ja haittojen erottelu oli haastavaa. Yhteinen aika -yhteistyömallissa eri ammattilaisten roolit erosivat toisistaan ja asiat nähtiin eri valossa. Kaikkia ammattilaisia yhdisti näkemys siitä, että jokainen tapaaminen oli ollut hyödyllinen ja huoli perheen tilanteesta keveni, kun sen sai jakaa muiden ammattilaisten kanssa. Selkeitä hyötyjä oli siis löydettävissä. Kuitenkin toisten ammattilaisten näkökulmasta Yhteinen aika -tapaaminen oli ylimääräinen työtehtävä, joka vaati muun muassa kirjaamistyötä, vaikka asiakkuus ei palvelussa alkaisikaan. Tähän ylimääräiseen työtehtävään ei ollut annettu työnantajan puolesta lisää työaikaa tai vähennetty muita työtehtäviä. Toisille ammattilaisille Yhteinen aika -tapaaminen palveli työtä ja auttoi löytämään keinoja asiakkaan kanssa arjen työhön. Kiireen ja resurssipulan keskellä työntekijän oma asenne sekä myönteiset kokemukset Yhteinen aika -tapaamisesta vahvistivat halua moniammatilliseen työskentelyyn.

Yhteistyötä jäsentäessä moniammatillisuuden keskisimmiksi sisällöiksi havaitsimme kokemukset asiantuntijuuden jakamiseen, vastuun jakamiseen sekä työn tehokkuuteen ja tuloksellisuuteen liittyen. Moniammatillisuuden sisältötekijät olivat tulosten perusteella kaikilla samankaltaisia. Yhteistyön toimivuus ja positiiviset kokemukset lisäsivät työn mielekkyyttä. Yhteinen aika -yhteistyömalliin oltiin sitoutuneita ja toiminnan toivottiin asettuvan osaksi palvelukokonaisuutta. Mahdollisuus hyödyntää omaa asiantuntijuutta laajemmin oli tärkeää ja oma panos nähtiin merkityksellisenä. Yhteistyömallin tapaamisajat, jossa jokainen ammattilainen pysyi roolissaan ja jakoi asiantuntijuuttaan, koettiin tuottavan hyötyä asiakkaan lisäksi myös paikalla oleville ammattilaisille.

Työn merkitykset olivat erilaisia ammattiryhmien välillä. Kokemukset työn merkityksellisyydestä ovat yksilöllisiä. Mielenkiintoista oli, että toisten vahvasti hyödylliseksi kokemat asiat olivat toisille haittoja, kuten esimerkiksi työssäjaksamiseen ja kuormittavuuteen liittyen. Esimerkiksi kokemus

itsensä tai oman työn kehittämisestä sekä työn vaikuttavuudesta asiakkaalle, on henkilökohtainen kokemus. Tutkielma osoittaa, että ammattilaisilla on yhteinen tahtotila olemassa moniammatilliseen työskentelyyn, vaikka esimerkiksi resurssit olivat vähäisiä. Asenne Yhteinen aika -yhteistyömallia kohtaan on myönteinen. Merkityksellistä ammattilaisille oli myös mahdollisuus olla osa kehittämistyötä. Haastateltavat vaikuttivat olevan innostuneita kehittämään yhteistyömallia edelleen, jotta se palvelisi asiakasta paremmin. Sisällöt ja merkitykset heijastavat kokemukseen yhteistyön tasoista. Haastateltavat asettivat Yhteinen aika -yhteistyömallin yhteistyön Himmelmanin teorian toisen ja kolmannen tason välille. Samassa ryhmähaastattelussa saattoi olla useita eri näkemyksiä, yhteistyön taso koettiin erilaiseksi kokemusten summana. Ennakoajatukset tai oletukset vaikuttavat haluun hyödyntää yhteistyömallia: ”Se ei kuitenkaan auta/hyödytä”. Yhteistyö asetettiin sitä ”korkeammalle” tasolle, mitä enemmän positiivisia kokemuksia yhteistyöstä oli. Toistojen myötä yhteistyö kerrostuu ja sen tasot tulevat näkyvämmäksi. Se mikä on lähtenyt tietojenvaihdosta, on toistojen myötä rakentanut uutta tietoa ja näkemystä. Yhteistyömallin mukaisen yhteistyön avulla voidaan muodostaa tilannekuvaa perheen tilanteesta tietojenvaihtoa, resursseja sekä yhteisiä tiloja hyödyntämällä.

Kirsi Unkilan ja Minna Savinaisen (2020) artikkelin mukaan suomalaista palvelujärjestelmää on pyritty ratkaisemaan erilaisilla hankkeilla. He kirjoittavat juurtumattoman kehittämistyön näyttäytyvän ”hankehumppana”, missä uusia hankkeita aloitetaan kerta toisensa jälkeen ilman kunnollista jälkiraportointia tai juurruttamista. Heidän mukaansa viisi tärkeintä asiaa hankkeen juurruttamisessa ovat: käyttöönoton helppous, todistettava hyöty ja lisäarvon tuottaminen, arvolupauksien lunastus, sattumanvaraisuudesta ja henkilösidonaisuudesta luominen, sekä riittävät informaatiokanavat. (Unkila & Savinainen, 2020, s. 299.) Aineistosta nousi esille, että Yhteinen aika -yhteistyömallissa on edelleen kehitettävää. Haastateltavat näkivät, ettei käyttöönottoon ole riittävästi perehdytty, eikä todistettavaa hyötyä ollut vielä nähtävissä. Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että Yhteinen aika -yhteistyömalli perustuu yksittäisten henkilöiden aktiivisuuteen sekä osin sattumanvaraiseen Yhteinen aika -tapaamisen tarjoamiseen. Haastatteluissa nousi esille, että ammattilaiset toivoivat parempaa informaatiokanavaa tiedon jakamiseen.



Yhteinen aika -yhteistyömallin haasteena on tunnettavuus, sekä ammattilaisten että asiakkaiden keskuudessa. Olennaista olisi sopeuttaa yhteistyömalli osaksi normaalia työkäytäntöä, universaalisti palveluksi, niin ettei se enää olisi mikään interventio -malli vaan osa työtä. Tahtotila ja tunnettavuus eivät riitä, vaan tarvitaan myös osaamista. Asioiden tunnistaminen ja puheeksi ottaminen perhettä kunnioittavalla tavalla ovat lähtökohtia tulokselliselle työskentelylle. Ammattilaisten puheenvuoron perusteella monitoimijaisen yhteistyön osaamistarpeina ovat puheeksi ottamisen taito, vuorovaikutustaidot, yhteistyötaidot sekä palveluiden koordinointi.

Tuloksia tarkastellessa löysimme yhteneväisyyksiä Laura Bronsteinin (2003, ref. Kekoni, Mönkkönen, Hujala, Laulainen & Hirvonen, 2019, s. 19–21) mahdollisimman toimivan moniammatillisen työskentelyn jäsentelyyn sosiaalityön näkökulmasta. Bronsteinin mukaan moniammatilliseen työskentelyyn osa-alueita ovat keskinäinen riippuvuus, uudelleen luodut ammatilliset toimintatavat, joustavuus, tavoitteiden yhteinen omistajuus ja prosessin reflektointi. Moniammatillisen työskentelyn hyödyt koostuvat näistä viidestä osa-alueista. Lisäksi Bronstein määrittelee neljä yleisesti moniammatilliseen työskentelyyn vaikuttavaa tekijää, joita ovat ammatillinen rooli, rakenteelliset tekijät, persoonalliset tekijät ja yhteinen historia.

Bronsteinin (2003) mukaan yhtenä osa-alueena on keskinäinen riippuvuus. Moniammatillisuuden näkökulmasta oman roolin sisäistäminen, keskinäinen luottamus omaan ja muiden osaamiseen sekä asiantuntijuuteen edesauttavat yhteistyön toteuttamista. Yhteinen aika -yhteistyömallissa jokaisen asiantuntijan rooli oli olennainen ja kaikki ammattilaiset tunnustivat ja tunnistivat asiakkaan toimijuuden. Yhteistyömallissa keskustelu tapahtuu asiakkaan läsnä ollessa ja tapaamisella luotiin sitouttava yhteinen jatkosuunnitelma, jossa jokaisen asiantuntijan näkemykset huomioitiin. Asiantuntijarooliin kohdistui monenlaisia odotusarvoja, niin omiin kuin muidenkin rooleihin. Luottamus muiden osaamiseen vaikutti mahdollisuuteen myös vaihtaa tietoja ja oppia muilta asiantuntijoilta. Bronsteinin (2003) mukaan keskinäisen riippuvuuden toteutuessa uudelleen luodut ammatilliset toimintatavat toteutuvat. Yhteinen aika -yhteistyömallin käyttöönoton näkökulmasta perehdytys on merkittävä teema, sillä mallin kehittäminen ja käyttöönotto vaativat struktuurin riittävää tuntemista.

Asiakkaan hyödyn näkökulmasta ammattilaisten asiantuntijuus arkiympäristöihin tuotuna palveli tarkoitustaan. Yleensä verkostotyöskentely mielletään osaksi asiakkuuksia ja erityispalveluita. Yhteistyömallin avulla pyrittiin välttämään pois lähettämisen kulttuuria. Pahimmillaan yhteistyömallin oletettiin olevan "ohituskaista" palveluihin pääsyihin. Perheiden ongelmat olivat näissä tilanteissa jo kasvaneet, ja varhainen tuki oli tällöin kaukana eikä Yhteinen aika -yhteistyömalli palvellut tarkoitustaan. Yhteistyömallin tavoitteena on siirtyä lähettämisen kulttuurista yhteistyön ja vastuunoton kulttuuriin. Tuen oikea-aikaisuus sekä perhelähtöisyys sitouttivat asiakasta toimintaan. Suhosen ja Stoltin (2017, s. 28) mukaan asiakaslähtöisyys palvelujärjestelmän toiminta-ajatuksena on sisällöllinen asia, ei rakenteellinen. Tämä valtavirrasta hieman poikkeava näkemys asenteen vaikutuksesta haastaa meidät pohtimaan mitä kaikkea voimme yksilöinä ja työyhteisöinä tehdä, sen sijaan että odotamme "jotain valmista". Halutessaan ammattilaiset ovat kykeneviä ottamaan henkilökohtaista vastuuta osaamisen päivittämisestä ja kartuttamisesta. Näemme tällaisen vastuunottamisen olevan osa ammatillista työtettä sekä olevan myös eettisesti oikea toimintatapa perheitä kohtaan.

Työskentelyn joustavuuden ja uudenlaisten roolien muotoutumisen näkökulmasta (Bronstein, 2003) voidaan ajatella uusia rooleja muodostuneen aiempaan verrattuna, työskentelyn ollessa asiakaslähtöisempää. Yhteinen aika -yhteistyömallissa struktuuriin kuuluu tietyt roolit ja tehtävät sekä miten otetaan vastuuta. Yhteinen aika -tapaamisissa on löydettävissä esimerkiksi koollekutsujan rooli. Koollekutsuja toimii myös sihteerinä, joka kirjaa puhutusta yhteenvedon. Samanaikaisesti koollekutsuja toimii myös puheenjohtajana ja asiantuntijana, omassa professionissaan. Vanhemmille on tarjolla aktiivisen toimijan rooli yhteistyömallin kautta, esimerkiksi tiedon tuottajana ja asiantuntijana omassa asiassa sekä vastuunottajana hakea apua. Toisaalta voimme pohtia, korostuuko individualistinen yksilökeskeinen ajattelu liikaa, vastuutettaessa itse etsimään apua. Tällöin erityisen merkitykselliseksi nousee perhettä lähellä olevien ammattilaisten rooli huomata tuen tarve ja ohjata perhe tarvittavien palvelujen piiriin, oikein kohdennetusti. Myös yhteistyömallista tiedottamisen merkitys korostuu, osana lapsiperheiden palveluvalikkoa.

Konkreettisen tekemisen ja ajatustyön määrä vaihtelee eri rooleissa toimivien ammattilaisten kesken. Yhteiselle ajalle koollekutsujalla on hoidettavanaan enemmän muun muassa aikataulujen so-

pimiseen liittyviä käytännön järjestelyjä ja kirjausta. Mukaan kutsuttujen rooliin liittyy pääsääntöisesti niin sanottu ajattelutyö. Molemmat työmuodot kuormittavat tekijäänsä omalla tavallaan. Kuormituksen merkitys linkittyy puolestaan työntekijän psyykkiseen palautumiskykyyn.

Yhteinen aika -tapaamiseen koollekutsujan ja koollekutsutun erilaiset roolit vaikuttavat työn sisältöön ja sitä kautta yksilöllisiin merkityksiin. Osa työntekijöistä ei ollut koskaan toiminut koollekutsujana ja koki työn raskaaksi. Osa toimi aina koollekutsujana, mutta ei kokenut työtään liian kuormittavana. Yhdessä asetetut tavoitteet ja jaettu vastuu tavoitteiden saavuttamisessa konkretisoituu huolen jakamisena, yhdessä tehtyinä toimintasopimuksina ja oikea-aikaisena tukemisena. Tärkeintä on, että huoleen puututaan ja lähdetään tavoittelemaan muutosta. Moniammatillisen työskentely hyödyt todentuvat erityisesti yhteisenä tiedonmuodostuksena. Osapuolten tuodessa omat tietonsa ja havaintonsa ryhmän käytettäväksi, mahdollistuu kokonaiskuvan muodostaminen sekä laaja-alaisempi pohdinta, esimerkiksi juurisyistä lapsen negatiivisen käyttäytymisen taustalla. Niin kauan kuin keskustelua ja pohdintaa ei ole tavalla tai toisella avattu, perustuu päättely oletuksiin. Ammatillisessa työssä oletukset tulee korvata faktatiedolla.

Yhteinen aika -yhteistyömallin osalta jälkiarviointia ryhmänä onnistumisesta ei ole tehty, eikä toiminnan vaikuttavuudesta ole tarkkaa tietoa. Sama monitoimijainen kokoonpano ei yleensä koontunut uudelleen. Arvioimme mukaan osallistujat tekevät arviointia yksilötasolla. Yhteinen aika -tapaamiseen koollekutsujalla voi palveluverkoston lähityöntekijänä olla enemmän tietoa siitä, onko tavoiteltua muutosta saatu aikaan. Perheen ja lapsen kanssa arjessa työskentelevälle voi tulla näkyväksi, edistääkö tehty työ perheen ja lapsen hyvinvointia vai tarvitaanko toisenlaista tukea. Yhteinen aika -yhteistyömalli on kehitetty varhaisen tuen tarpeisiin, eikä sen tarkoitus ole korvata esimerkiksi lastensuojelulakiin perustuvaa monialaista verkostotyötä tai ilmoitusvelvollisuutta heränneestä huolesta.

Moniammatilliseen työskentelyyn vaikuttavana tekijänä vahva ammatillinen identiteetti näyttäytyy varmuutena henkilökohtaisesta osaamisesta. Osaaminen työn sisältönä on merkityksiä tuottava, tuottaen kokemuksen minäpystyvyydestä sekä työssä tilanteiden hallinnan tunnetta. Käytännön työssä osaaminen on sekä tiedollista että taidollista, esimerkiksi menetelmien käyttöön liittyvää osaamista. Jotta asiantuntijuuden kokemus on mahdollista muodostua, epävarmuutta aiheuttavia

tekijöitä on tarpeen poistaa mahdollisuuksien mukaan. Epävarmuutta aiheuttavat tekijät voivat liittyä muun muassa rakenteellisiin tekijöihin tai riittämättömään perehdyttämiseen. Teemoihin, jotka nousivat esille tämän tutkimuksen yhteydessä.

Palvelurakenteissa itsessään on sisäänrakennettua porrasteisuutta perustason palveluista erityistason palveluihin. Perustason palveluissa, kuten varhaisessa tukemisessa, työskentely perheiden kanssa perustuu vapaaehtoisuuteen sekä perheiden oma-aloitteisuuteen. Tukeminen on enemmän perhelähtöistä, verrattuna useimmiten viranomaislähtöisesti toteutettuun niin sanottuun korjaavaan työhön. Korjaavassa työssä joudutaan usein puuttumaan perheiden itsemääräämisoikeuteen ja toimia tehdään ilman suostumusta. Moniammatillisen yhteistyön perustuessa lakiperustaisiin ammattilaisille annettuihin oikeuksiin. Sen sijaan varhaisen tuen työssä halu tulla autetuksi on keskeinen tekijä. Raunion (2009, s. 31) mukaan sosiaalityötä ammatillisena toimintana voidaan tarkastella sosiaalityön ammattina tieteellistymisen, erilaisissa organisaatioissa työskentelemisen, sosiaalityön väliintulona ammatillisen intervention sekä konkreettisen työn tekemisen kautta.

Moniammatillisen työskentelyn sisältönä tehokkuus ja tuloksettaisuus liittyvät konkreettisiin työskentelyn edellytyksiin. Konkreettisenä resurssina esimerkiksi teknisten välineiden olemassaolo ja riittävä työaika ovat merkityksellisiä. Covid19 -pandemia on pakottanut muokkaamaan työskentelytapoja ja ohjannut työskentelyä etäpalvelujen suuntaan. "Etäily" koetaan ajankäytöllisesti tehokkaaksi ja terveysturvalliseksi toimintatavaksi, mutta siinä nähdään olevan myös heikkouksia. Heikkoutena on muun muassa osaamisen puutteet digitaalisten välineiden käyttämiseksi.

Yhteinen aika -yhteistyömallilla toteutetut tapaamiset toteutetaan ennalta olemassa olevan työaikaresurssin sisällä. Siten muodostui kokemus, jonka mukaan tapaaminen oli ylimääräinen tehtävä, muiden työhön kuuluvien tehtävien lisäksi. Resurssipulasta huolimatta haastatteluihin osallistuneet korostivat kokevansa hyvänä, että Yhteinen aika -yhteistyömalli on nykyisessä palvelujärjestelmässä olemassa. Myönteisenä nähtiin yhteistyömallin mukaisen toiminnan toistojen harjaannuttavan ja nopeuttavan tapaamisten järjestämistä. Haastateltavat ilmaisivat huolensa siitä, että ei ole olemassa foorumia, jossa voitaisiin jakaa kokemuspohjaista tietoa mentoroinnin ta-

paan tai toteuttaa tarvittavaa koulutusta suunnitelmallisesti. Pohdittavaksi jää, kompastuuko yhteinen tahtotila ajan, tiedon, osaamisen, perehdytyksen tai muiden vastaavien resurssien puutteeseen. Onko vaarana, että Yhteinen aika -yhteistyömallia käytetään tai jätetään käyttämättä omien tarkoitusperien mukaisesti? Voidaankin todeta, että uusien toimintatapojen käyttöönotossa ja juurruttamisessa myös johtoportaan tuki on merkittävä sisällöllinen tekijä. Johtoportaan tukea tarvitaan, jotta uuden äärellä oltaessa implementointi on suunnitelmallista ja pitkäjänteistä, huomioiden muun muassa työntekijöiden vaihtuvuuden.

Haastatteluihin osallistuneet korostivat, että työntekijän oma asenne ja aiempien kokemusten luonne vaikuttavat siihen, kokeeko työntekijä Yhteinen aika -yhteistyömallin mukaisen työskentelyn kuormittavana vai voimavaraistavana, niin sanotusti ”antaen enemmän kuin ottaa”. Yhteistyömallin käytöllä tavoitellaan hyvää, lasten ja perheiden hyvinvointia, ja se motivoi työskentelemään perheiden kanssa kyseisen yhteistyömallin mukaisesti. Hyvä kokemus monialaisesta yhteistyöstä vahvistaa tätä motivaatiota ja muun muassa siksi tarvitaan foorumeja toisilta ammattilaisilta oppimiseksi. Kumppanuus asiantuntijoiden ja perheenjäsenten välillä nähdään kohtaamisen tapana, ei yksistään menetelmänä. Hierakkisuudesta ja asiantuntijakeskeisyydestä luopuminen on siirtymä dialogisuuden suuntaan. Dialogisissa ongelman ratkaisun avaimet löydetään yhdessä.

Samoin kuin työntekijöiden kohdalla työhistoria ja ennakkokäsitykset vaikuttavat innokkuuteen tarjota perheille Yhteinen aika -tapaamista, myös perheillä voi olla sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia perheiden tukemiseen liittyen. Perheiden aiemmat kokemukset ovat huomioon otettavia seikkoja, lähtökohtia perheiden lähestymiseen ja tuen tarjoamiseen. Perheille merkityksellistä on saada tietoa Yhteinen aika -yhteistyömallista, tapaamisen sisällöstä, tarkoituksesta ja tavoitteista. Asiakkaana lapsiperheiden peruspalveluissa, niin kuin lastenneuvolassa tai varhaiskasvatuksessa, säännöllisten tapaamisten aikana karttuu tietoa perheen elämästä. Perheiden näkökulmasta yhteistyöhön osallistava kumppanuus ja niin sanottu yhteinen historia työntekijän kanssa edesauttaa sekä tuen vastaanottamista että tuen pyytämistä. Työntekijän näkökulmasta perheen tuttuus asettaa omat haasteensa, työntekijöiden kyseenalaistaessa havainnointitaitonsa tai osaamisensa – ovatko oikeita taikka riittävää. Yhteinen aika -tapaamisessa moniammatillisen työskentelyn keinoin pyritään rakentamaan ehjä kokonaiskuva tilanteesta sekä keräämään perheen ympärille tarpeenmukaista tukea.

## 6 Pohdinta

Kohtaamisen sanotaan olevan niin sanottua sosiaalityön ydintä, sosiaalityön ollessa ihmisten auttamistyötä. Tässä pro gradu -tutkielmassa korostui jakamisen ja kohtaamisen tematiikka, moniammatillisen työskentelyn kaikilla tasoilla. Jakamisen sisältönä asiantuntijuus sekä vastuu, kaikkien osapuolten kesken. Kohtaamisen ja jakamisen todentumisessa erityisen tärkeä resurssi on aika. On harmillista, jos Yhteinen aika -yhteistyömallin käytäntöön juurruttaminen estyisi ajan puutteen vuoksi. Tarvetta vanhemmuuden varhaiselle tuelle on nyt sekä tulevaisuudessa. Uusille hyvinvointialueille siirryttäessä varhaiseen työhön panostamiselle voisi olla otollinen ajankohta. Tällä hetkellä yhteiskunnassamme korjaavan työn tarvetta on liikaa, ja resurssipula työntekijöistä heikentää mahdollisuuksia auttaa.

Yhteinen aika -yhteistyömallia on hyödynnetty usealla eri tavalla, eri lähtökohdista, ehkä joskus korvaamaan lastensuojeluilmoitusta tai aloituspalaverina, mutta jokainen on kuitenkin saavuttanut jotakin hyvää. Pohdimme, onko yhteistyömallin struktuuri itseisarvo ammattilaisen näkökulmasta, vai onko perimmäinen ajatus ja tavoite on kuitenkin se, että perheet ja vanhemmat tulevat kohdatuksi ja kuulluksi. Asiantuntijakeskeisyydellä on hyvät sekä huonot puolensa, ja pohdimmekin sitä, onko asiantuntijuus keskeinen tekijä, jota halutaan vaalia jopa perheiden osallistamisen kustannuksella. Varhaisessa tuessa perheiden sitouttaminen työskentelyyn on olennaista vaikuttavuuden saavuttamiseksi. Varhaisessa tuessa ulkoista pakkoa työskentelylle ei ole olemassa.

Asiantuntijuuden jakaminen osapuolten kesken tunnustaa yksilön osaamisen sekä tiedon omistajuuden, tiedon ollessa luonteeltaan sekä professionaalista että arkiorientoitunutta. Vastuu jakautuu osapuolten välillä tehtäessä yhdessä tavoitteellinen suunnitelma muutoksen aikaansaamiseksi. Muutostyössä jokaisella on oma tehtävänsä. Ammatillisessa työssä tavoitellaan tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Yhteinen aika -yhteistyömallin kyseessä ollen tavoitellaan perheiden hyvinvointia, paikoin niukkojen palveluresurssien keskellä. Moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa sekä vertikaalisen että horisontaalisen asiantuntijuuden jakamisen.

Tarvitaan kohtaamisen paikkoja, joissa perheitä tukevat tahot sekä perheet voivat kontaktoitua keskenään. Varhaisen tuen kyseessä ollen tukitahoihin sisällytetään virallisen palveluverkoston li-

säksi myös niin sanotut kolmannen sektorin toimijat. Parhaimmillaan työskentely on aitoa yhteistyötä, osallistavaa kumppanuutta, viranomaiskeskeisen työskentelyn sijaan. Aito yhteistyö hyödyttää kaikkia osapuolia. Perheet tulevat kohdatuiksi tarpeidensa mukaisesti, ”räätälöitäessä” palveluja. Palveluntuottajat puolestaan voivat jakaa asiantuntijuuttaan ja tukea perheiden lisäksi myös toinen toisiaan.

Tämän pro gradu -tutkielman tuloksia voidaan hyödyntää muun muassa Yhteinen aika -yhteistyömallin edelleen kehittämiseksi. Yhteistyömallin tehokkaamman käyttöönoton näkökulmasta tutkimuksen tulokset ilmaisivat niin sanotusti kriittisiä kehittämisen kohtia, kuten perehdytyksen sekä Yhteinen aika -yhteistyömallin että tietoteknisten välineiden käyttöön. Lapsiperheitä tukevien ammattilaisten näkökulmasta myös muut mahdolliset koulutustarpeet, kuten puheeksi ottamiseen liittyvät menetelmät, voidaan huomioida eri organisaatioissa koulutussuunnitelmaa tehtäessä. Menetelmäkoulutusten osalta tulokset ilmaisivat käytössä olevan eräällä lailla päällekkäisiä ja keskenään kilpailevia menetelmiä. Lisäksi tuloksia voidaan hyödyntää määriteltäessä ammattilaisten työn sisältöä ja osaamisvaatimuksia sekä työn vaativuutta arvioitaessa.

Näkemyksemme mukaan Yhteinen aika -yhteistyömallia tulisi tarkastella jatkossa vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden näkökulmasta. Olisi tärkeä saada tietoa siitä, kuinka moni perhe tai lapsi ohjautuu palveluissa eteenpäin Yhteinen aika -tapaamisen jälkeen ja kuinka moni saa tarvitsemansa avun yhden tai kahden tapaamisajan puitteissa. Lisäksi mielenkiintoista olisi selvittää, miten paljon ammattilaiset tarjoavat yhteistyömallin mukaista tukea perheille ja kuinka usein perheet tarttuvat tarjottuun varhaiseen tukeen. Kiinnostavaa olisi myös vertailla erilaisia yhteistyömallista muodostuneita variaatioita tarkemmin keskenään.

Tätä pro gradu -tutkielmaa tehdessä olemme oppineet paljon. Kirjoittamisen aikana haasteita on ollut, sillä työelämän ja opiskelun yhdistäminen on ollut työlästä ja vaatinut uhrauksia, sekä aiheuttanut välillä turhautumista. Parityöskentely on ollut antoisaa ja auttoi meitä jaksamaan loppuun. Itsemme rajaaminen oli vaikeaa, kun aiheeseen liittyi monia ulottuvuuksia. Yksinkertaiselta kuulostavat ja tutut sisällöt toivat eteemme uusia kiemuroita, kun yhdistimme pohdintamme tekstiksi. Yhteinen keskustelu parin kanssa auttoi hahmottamaan asiasisältöjä sekä opetti meitä työstämään asioita myös työelämän kokemuksen kautta.

Tutkimuksiin perehtyminen on tuonut lisää tietoa ja vahvistanut näkemystämme moniammatillisen yhteistyön sisällöistä ja merkityksistä. Useita kertoja työn aikana pohdimme kriittisesti omaa osaamistamme, mutta löysimme lopulta valoisan puolen. Olemme pohtineet millaisia sosiaalityöntekijöitä haluamme olla sekä millaista osaamista sosiaalityön koulutus tuottaa. Pohdinnoissamme olemme kerranneet opintoihin kuuluvia oppisisältöjä ja niiden tuottamaa asiantuntijuutta. Näemme, että voimme kutsua itseämme asiantuntijoiksi vasta sitten, kun akateeminen koulutuksemme yhdistyy työelämän kokemuksiin sekä sen erilaisiin nyansseihin. Anita Sipilä (2011) on väitöskirjassaan kirjoittanut muun muassa sosiaalityöntekijöiden profession tunnusmerkeistä sekä ammatillisesta osaamisesta. Hänen tutkimuksestaan löytyy se, millaisia sosiaalityöntekijöitä haluamme valmistuttuamme olla: riittävästi tietoa ja taitoa omaava sekä eettisesti oikeaan toimintaan kykenevä – jotta pystymme kohtaamaan asiakkaat, läheiset sekä muut yhteistyötahot kunnioittavassa vuorovaikutussuhteessa, tunnistamaan tuen tarpeita ja vajeita niin yksilö kuin yhteisö- ja yhteiskuntatasolla, toimimaan niin sanotusti oikein huomioiden palvelutarve, -järjestelmä, monialainen yhteistyö, lait sekä eettisyys ja arvioimaan tehtyjä toimenpiteitä objektiivisesti, tietoa tuottaen, esimerkiksi vaikuttavuustutkimuksen avulla, ja reflektoiden – jatkuvan oppimisen näkökulmasta (Sipilä, 2011, 39).

Näkemyksemme mukaan lapsiperheiden parissa työskentelevien ammattilaisten on pidettävä kirkkaana mielessä ajatus siitä, että ensisijainen tehtävänä on tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään, sen sijaan että korvaisimme vanhemman niin sanotusti paremmin osaavana ja tietävänä aikuisena. Olisi hyvä, jos perheet hakeutuisivat palveluihin varhaisessa vaiheessa. Oletettavasti asenteiden avun piiriin hakeutumiseksi tulisi olla nykyistä sallivampia, ilman häpeän tai epäonnistumisen tunteita, jotta apua haettaisiin oikea-aikaisesti – ennen tilanteiden kriisiytymistä.

Haaste- ja hyötynäkökulmasta moniammatillisuutta oli tässä tutkielmassa vaikea jaotella. Moniammatillisesta työskentelystä on hyötyä ja haittaa, mutta vaikutukset näkyvät profession eri tavalla. Kaikilla ammattilaisilla ei ollut yhteneväistä kokemusta. Kaarina Mönkkösen, Taru Kekonin ja Aini Pehkosen (2019, s. 10) mukaan moniammatillisuudella on kahdet kasvot: moniammatillisuutta pidetään välttämättömänä mutta samalla itsestään selvänä. Usein oletuksena on, että kaikilla on osaamista ja vuorovaikutustaitoja yhteistyöhön, vaikka useimmilla aloilla yhteistyötaitoja



harjoitellaan vasta työelämässä. Yhteinen aika -yhteistyömallissa nähtiin tarvetta puheeksiottamisen sekä huolen tunnistamisen koulutukselle. Lisäksi muiden työn tunteminen oli puutteellista. Moniammatillisuus nähdään tavoiteltava asiana, mutta toteutus koetaan usein työläänä eikä resursseja olla valmiita lisäämään. Tutkielmamme perusteella voimme todeta, että yhteistyö on yhtä vahva, kuin on sen heikoin lenkki. Jos jokainen ammattilainen ei niin sanotusti hoida omaa tonttiaan, väliinputoajia syntyy. Tällöin tarvittava tuki ei ole enää varhaista tukea, vaan pikemminkin korjaavaa työtä. Vanhemmuuteen kohdennettu tuki valuu koko perheen hyvinvointia edistäväksi. Lapsiperheiden varhainen tukeminen auttaa siirtämään painopistettä korjaavasta työstä ehkäisevään.

## Lähdeluettelo

Chandler-Olcott, K. & Hinchman, K. (2019). Collaboration. *Journal of Adolescent & Adult Literacy* Vol. 63 No.2 (s. 125–126) doi: 10.1002/jaal.1002. Haettu 11.11.2022 osoitteesta <https://ila.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/jaal.1002>

Collin, K. (2009). *Asiantuntijaksi oppiminen, ammatillisen identiteetin kehittyminen ja moniammatillinen työ*. Luento. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden laitos, kasvatustiede ja aikuiskasvatus. Haettu 12.6.2022 osoitteesta <https://koppa.jyu.fi/kurssit/65050/luento/luentokaijacollin>

Eriksson, E. & Arnkil, T. (2012). *Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista*. Stakes Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Oppaita 60. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy. 8.painos.

HE 354/2014 vp. *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuollon ammattihenkilöistä ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain muuttamisesta*. Haettu 12.3.2022 osoitteesta <https://www.edilex-fi.ezproxy.uef.fi:2443/he/fi/20140354.pdf>

HE 164/2014 vp. *Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi*. Haettu 12.3.2022 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140164>

Halme, N., Perälä, M-L & Laaksonen, C. (2010). *Yhteistyöinterventioiden vaikuttavuus lapsiperhepalveluissa – järjestelmällinen katsaus*. Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen raportti 10/2010. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Hastrup A. (2013) Lasten Kaste -hankkeissa kehitettyä 2008–2011. Teoksessa A. Hastrup, M. Hieta-nen-Peltola, & M. Pelkonen. *Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujenuudistaminen. Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi*. (s. 23)

Heikkinen, H. 2018. Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-Kustannus. E-kirja.

Helminen, J. 2015. Kurkistuksia ammatillisen osaamisen jäsentämiseen – esimerkkinä ammatillinen osaaminen varhaisen tuen työkentillä, Teoksessa J. Helminen (toim.), *Osaamiseksi kokemus jokainen. Näkökulmia oppimiseen ja hyvinvointialalla tarvittavan osaamisen muodostumiseen*, (s. 77–92). EU: United Global.

Himmelman, A. (2002). Collaboration for a change. Definitions, Decision-making models, Roles and Collaboration Process Guide. Minneapolis: Himmelman Consulting. Haettu 12.2.2022 osoitteesta <http://tennessee.edu/wp-content/uploads/2019/07/Himmelman-Collaboration-for-a-Change.pdf>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2010). *Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Hitzler, S. & Messmer, H. (2010). Group Decision-making in Child Welfare and the Pursuit of Participation. *Qualitative Social Work*, vol. 9(2), (pp. 205–226). Group Decision-making in Child Welfare and the Pursuit of Participation (uef.fi)

Hotari, K-E., Oranen, M. & Pösö, T. (2013) Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa M. Bardy (toim.). *Lastensuojelun ytimissä*. (s. 149–164). Tampere: Juvenes Print, Suomen Yliopistopaino Oy.

Huotari, A. & Tamski, E-L. (2013). Tammenterhon tarinoita – kirja valmennuksesta. Mikkeli: Tamski.

Isoherranen, K. (2012). *Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä*. (Helsingin yliopiston, Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:18, Sosiaalipsykologia). Helsinki: Helsingin yliopisto. Haettu 30.1.2022 osoitteesta [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen\\_vaitoskirja.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Joenpelto, S. (2018). *Pakenevat isät, uupuvat äidit, yhteinen vanhemmuus. Vanhemmuusoppaat tuottamassa isää, äitiä ja vanhemmuutta*. (Helsingin yliopiston julkaisuja. Valtiotieteellinen tiedekunta 3532.) Helsinki: Helsingin yliopisto. Haettu 26.2.2022 osoitteesta [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/233803/Joenpelto\\_Sosiologia.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/233803/Joenpelto_Sosiologia.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

Jokinen, A. 2016. Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen suhde. Teoksessa M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lunden, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.), *Vastavuoroinen sosiaalityö*, (s. 261–277). Helsinki: Gaudeamus.

Julkunen, H. 2019. Että joku aidosti kuuntelee. Kysely vanhemmuuden ja parisuhteen tuen tarpeesta Pohjois-Savossa. Teoksessa T. Hakulinen, T. Laajasalo & J. Mäkelä, J. (toim.), *Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Teoriasta käytäntöön*, (s. 116–118). Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen julkaisuja, 9/2019.

Jumpponen, Merja & Rossi, Reetta. 2022. Haastattelu 23.02.2022.

Kalland, M., Fagerlund, Å., Von Koskull, M. & Pajulo, M. (2015). Families First: the development of a new mentalization-based group intervention for first-time parents to promote child development and family health. *Primary Health Care Research and Development*, 17(1), 3–17. doi.org/10.1017/S146342361500016X

Kalland, M. & Salo, S. (2020). Vanhemmuuden tukeminen vauva ja lapsiperheissä. *Duodecim* 2136, 891–897. Haettu 20.10.2022 osoitteesta <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo15527.pdf>

Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea (2021). *Kansallinen lapsistrategia – komiteamietintö*. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8 Helsinki: Valtioneuvosto. Haettu 18.6.2022 osoitteesta [https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162864/VN\\_2021\\_8.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162864/VN_2021_8.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka (2019). *TIEKARTTA 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityöntulevaisuus selvitys*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41. Haettu 13.9.2022 osoitteesta [https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41\\_19\\_Tiekartta\\_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Katajamäki, E. (2010). *Moniammatillisuus ja sen oppiminen. Tapaustutkimus ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalla*. (Tampereen yliopisto, kasvatustieteen laitos 1537). Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Katisko, M., Kolkka, M. & Vuokila-Oikonen, P. 2015. Monialainen ja moniammatillinen työ on voimavara. Teoksessa J. Helminen (toim.), *Osaamiseksi kokemus jokainen. Näkökulmia oppimiseen ja hyvinvointialalla tarvittavan osaamisen muodostumiseen*, (s. 160–174). EU: United Press Global.

Kekoni, T., Mönkkönen, K., Hujala, A., Laulainen, S. & Hirvonen, J. 2019. Moniammatillisuuden määrittely ja muodot. Teoksessa K. Mönkkönen, T. Kekoni & A. Pehkonen (toim.) *Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla*. (s. 15–46). Tallinna: Gaudeamus Oy.

Kilpeläinen, A. & Salo-Laaka, M. 2012. Asiakasosallisuus teknologisoituvassa palvelujärjestelmässä. Teoksessa A. Pohjola, T. Kemppainen & S. Väyrynen (toim.), *Sosiaalityön vaikuttavuus*, (s. 303–322). Tampere: Juvenes Print.

Koskela, J., (2012). *Avioero suomalaisen miehen kokemana. Ero ja erosta toipuminen prosessina*. (Itä-Suomen yliopiston julkaisuja, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta 46.) Kuopio: Itä-Suomen yliopisto. Haettu 11.1.2022 osoitteesta [https://epublications.uef.fi/pub/urn\\_isbn\\_978-952-61-0906-0/urn\\_isbn\\_978-952-61-0906-0.pdf](https://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0906-0/urn_isbn_978-952-61-0906-0.pdf)

Laakkonen, I. (16.03.2016). *Osaaminen näkyviin*. Sosiaalialan asiantuntijapäivät, Paviljonki. Haettu 19.6.2022 osoitteesta <https://www.slideshare.net/loina/osaaminen-nkyviin>

Laitinen, M. & Turunen, T. 2016. Jaettua tietoa ja asiantuntijuutta etsimässä. Teoksessa S. Pihlajaniemi, N. Haltia, M. Ranta, A. Saaranen-Kauppinen, I. Väänänen (toim.), *Avoim tiede ja avoin koulutus? Opiskelijatutkimuksen vuosikirja 2016*, (s. 20–38). Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus.

Lammintakanen, J. & Rissanen, S. (2015). *Sosiaali- ja terveysjohtaminen*. Helsinki: Sanoma Pro.

LOS, SopS 60/1991. Lapsen oikeuksien sopimus. Haettu 9.7.2022 osoitteesta <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>

*Lastensuojelulaki 417/2007.*

Lähteinen, S., Raitakari, S., Hänninen, K., Kaittila, A., Kekoni, T., Krok, S. & Skaffari, P. (2017). Sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen. SOSNET julkaisuja, nro 7. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet, Rovaniemi. Haettu 10.9.2022 osoitteesta <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=198a1ca7-7692-4899-863d-154064f438b7>

Lyhty, T. & Nietola, V. 2015. Dialoginen moniammatillisuus asiakastyössä. Teoksessa P. Näkki & T. Sayed (toim.). *Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla*. (s. 142–159). Keuruu: Otavan kirjapaino.

Marklund, K., Andershed, A., & Andershed, H. (2012). *Pohjolan lapset – Varhainen tuki lapsille ja perheille*. Haettu 12.9.2022 osoitteesta [http://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2018/02/5FI\\_LR.pdf](http://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2018/02/5FI_LR.pdf)

*Mielenterveyslaki* 1116/1990.

Määttä, P. & Rantala, A. (2016). *Tavallisen erityinen lapsi - onnistuneen yhteistyön arvoitusta ratkomassa*. Juva: PS-kustannus.

Mönkkönen, K. (2018). *Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Gaudeamus Oy. E-kirja.

Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. 2019. Johdanto. Teoksessa Mönkkönen, K, Kekoni, T & Pehkonen, A. *Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla*. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Niemelä, P. (2014). *Systemaattinen ihmiskäsitys. Ihminen järjestelmänä: rakenne ja toiminta*. Tallinna: United Press Global.

Niiranen, V., Seppänen-Järvelä, R., Sinkkonen, M. & Vartiainen, P. (2010). *Johtaminen sosiaalialalla*. Helsinki: Gaudeamus Oy.

*Nuorisolaki* 1285/2016.

Perälä, M-L., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen, S. (2011). *Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma*. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen raportti 36/2011. Tampere: Juvenes Print.

*Perusopetuslaki* 628/1998.

Pietilä, I. 2010. Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P., & Hyvärinen, M. (toim.), *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Pohjola, A. 2016. Sosiaalityön vastuu heikompaan asemaan joutuneista. Teoksessa M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lunden, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.), *Vastavuoroinen sosiaalityö*, (s. 261–277). Helsinki: Gaudeamus.

Pohjola, A. 2017. Asiakkaan pitkä tie palveluihin vaikuttajaksi. Teoksessa A. Pohjola, M. Kairala, H. Lyly, A. Niskala (toim.), *Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveystaloudessa*, (s. 209–220). Tampere: Vastapaino.

POSOTE20, (2022). Monitoimijainen yhteistyömalli. Haettu 27.11.2022 osoitteesta <https://www.posote20.fi/tietoa-hankkeesta/tulevaisuuden-sote-keskus/perhekeskusmalli-pohjois-savossa/monitoimijainen-yhteistyomalli.html>

Price, D., Wilkins, S. & Edmonds, N. 2012. Effective Communications and Engagement with Families. Teoksessa N. Edmond & M. Price (toim.), *Integrated Working with Children and Young People – Supporting Development from Birth to Nineteen*, (p. 161–178). Cornwall: SAGE Publications Ltd. Printed in MPG Books Group, Bodmin.

Pölkki, P. 2016. Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki lapsiperheille. Teoksessa M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lunden, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.), *Vastavuoroinen sosiaalityö*, (s. 261–277). Helsinki: Gaudeamus.

*Päihdehuoltolaki* 41/1986.

Pärnä, K. (2012). *Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina: lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet*. (Turun yliopiston julkaisuja, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta 341). Turku: Turun yliopisto. Haettu 4.3.2022 osoitteesta <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/77506/AnnalesC341Parna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa T. Erä (toim.), *Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?*, (s. 12–34). Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156.

Raunio, K. (2009). *Olennainen sosiaalityössä*. Helsinki: Gaudeamus.

Raunio, K. (2010). Onko näyttöön perustuvalla käytännöllä tulevaisuutta sosiaalipalveluissa? *Janus*, 18(4) 2010, 387–395. Haettu 12.9.2022 osoitteesta <https://journal.fi/janus/article/view/50587/15328>

Rautio, S. (2019). *Neuvolan perhetyö vanhemmuuden varhaisena tukena ja yhteistyönä*. (Jyväskylän yliopiston julkaisuja, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Sosiologia 550). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Robinson, A & Tregidga, J. 2007. The Perceptions of High-Risk Victims of Domestic Violence to a Coordinated Community Response in Cardiff, Wales. Cardiff University. Teoksessa *Violence Against Women*. Volume 13, Issue 11. (s. 1130-1148). Sage Publications.

Roose R., Roets, G., Van Houte, S., Vandenhoele, W. & Reynaert, D. (2013). From Parental engagement to the engagement of social work services: discussing reductionist and democratic forms of partnership with families. *Child and Family Social Work* 18(4), 449–457.

Rytkönen, S. (2018). *Sosiaalityöntekijöiden koulutukselliset erityiskysymykset perheneuvolan sosiaalityössä*. (Turun yliopiston julkaisuja, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityön erikoistumiskoulutus. Haettu 8.10.2022 osoitteesta <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=bc23fc66-2051-4464-b7c8-b2858b058385>



Sarkkinen, M. (26.2.2019). Psykologinen turvallisuus kannustaa ideoiden jakamiseen. Haettu 4.3.2022 osoitteesta <https://www.ttl.fi/tyopiste/psykologinen-turvallisuus-kannustaa-ideoiden-jakamiseen/>

Saarilahti, M. (2020). *"Sekvenssikarttaa peliin". Tutkimus uuden työväliseen kehittämisestä.* (Akaateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellinen tiedekunta. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 88.) Helsinki: Yliopistopaino Unigrafia. Haettu 17.10.2022 osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/318254/Sekvenss.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Sihvonen, E. (2020). *From Family Policy to Parenting Support. Parenting-related anxiety in Finnish Family Support Projects.* (Helsingin yliopiston julkaisuja, Sosiaalitieteet, Sosiologian laitos). Helsinki: Unigrafia.

Sipilä, A. (2011). *Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet - Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä.* (Itä-Suomen yliopiston julkaisuja 28. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta). Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

Sirviö, K. 2010. Lapsiperheiden terveyden edistäminen – osallistamista ja ennakointia. Teoksessa A-M. Pietilä (toim.), *Terveyden edistäminen. Teorioista toimintaan*, (s. 130–150). Helsinki: WSOY pro, 130–150.

*Sosiaalihuoltolaki 1301/2014*

Sote uudistus. (2022). *Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus ohjelma.* Haettu 27.10.2022 osoitteesta <https://soteuudistus.fi/tulevaisuuden-sosiaali-ja-terveyskeskus-ohjelma1>

Suhonen, R. & Stolt, M. 2017. Asiakaskeskeisyys sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen lähtökohtana. Teoksessa L. Salminen, M. Stolt & R. Suhonen Riitta (toim.), *Uudistuvan sosiaali- ja terveydenhuollon lähtökohtia*, (s. 22–36). Turun yliopisto, hoitotieteen laitoksen julkaisuja tutkimuksia ja raportteja A: 78/2017. Turku: Juvenes Print.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2022). *Sosiaalityö*. Haettu 21.9.2022 osoitteesta <https://stm.fi/sosiaalityo>

*Terveydenhuoltolaki* 1326/2010.

THL. (2022a). *Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE)*. Haettu 27.10.2022 osoitteesta <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->

THL. (2022b). *Sosiaalityö*. Haettu 27.10.2022 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/sote-uudistus/talous-ja-politiikka/sosiaalipolitiikka/sosiaalityo>

THL. (2017). Erityis- ja vaativan tason palvelujen työpajaprosessin raportti. Osana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Työpaperi 26/2017. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Haettu 31.10.2022 osoitteesta [http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134652/TYÖ2017\\_26\\_Työpajaprosessit\\_1.6.17\\_web.pdf?sequence=3](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134652/TYÖ2017_26_Työpajaprosessit_1.6.17_web.pdf?sequence=3)

THL. (2022). Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelma <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/tulevaisuuden-sosiaali-ja-terveyskeskus-ohjelma>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 10. painos. Helsinki: kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuominen M., Nyqvist L., Korja R., Heikkinen K., Kortekangas-Savolainen O. & Salminen L. 2017. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen edellyttämät koulutustarpeet. Teoksessa L. Salminen, M. Stolt & R. Suhonen (toim.), *Uudistuvan sosiaali- ja terveydenhuollon lähtökohtia*, (s. 108–126). Turun yliopisto, hoitotieteen laitoksen julkaisuja tutkimuksia ja raportteja A: 78/2017. Turku: Juvenes Print.

Unkila, K., & Savinainen, M. (2020). "Ei mennyt turha työ hukkaan" – tutkimus työmenetelmän juurtumisesta palvelujärjestelmän asiakastyöhön. *Hallinnon Tutkimus* 39 (4) s. 287–301. Haettu

7.10.2022 osoitteesta <https://studentuef.sharepoint.com/sites/Gradu213/Shared%20Documents/General/102253-Artikkelin%20teksti-182391-1-10-20210126.pdf>

*Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011.*

Valtioneuvosto (2015). *Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015.* Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Helsinki: Edita Prima.

Valtioneuvosto (2019). *Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistava ja osaava Suomi.* Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Helsinki: Valtioneuvoston hallintoyksikkö.

Valtioneuvosto (2021). *Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030. Toimeenpanosuunnitelma.* Valtioneuvoston julkaisuja 2021:27. Helsinki: Valtioneuvoston hallintoyksikkö.

Vertio, K. (2014.) *Vahvemmat yhdessä - Moniammatillinen työ arjen turvallisuuden parantamiseksi.* Sisäministeriön julkaisu 31/2014. Haettu 12.8.2022 osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78970/Vahvemmat%20yhdessä%20-%20Moniammatillinen%20työ%20arjen%20turvallisuuden%20parantamiseksi.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Viitaniemi, K. (29.09.2021). Huolimittaria on hyvä seurata – vanhemmille on tarjolla varhaisen vaiheen tukea. Matti ja Liisa -paikallislehti.

Vierula, T., Pösö, T. & Paavilainen, E. (2019). Moniammatillisuus ja palvelutarvearviointi lapsi- ja perhepalveluissa Ammattilaisten näkemykset pulmakohdista. *Yhteiskuntapolitiikka* 84, 292–300. Saatavissa: [http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138273/YP1903\\_Vierulaym.pdf?sequence=2&isAllowed=y](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138273/YP1903_Vierulaym.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

Vilka, H. (2015). *Tutki ja kehitä.* 4., uudistettu painos. Juva: PS-Kustannus.

VIPUNEN (2021). *Opetushallinnon tilastopalvelu: Varhaiskasvatuksen avainluvut*. Haettu 8.10.2022 osoitteesta <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiYjZjZmE2MDk-tYWY1MS00MjYyLWE4NDMtZmJlMDc2MDYxYmI3IiwidCI6IjIxMDczODlkLTQ0YjgtNDcxNi05ZGEyLWM0ZTNhY2YwMzBkYiIsImMiOjIh9>

Virolainen, M. (2011). *Lapsiperheiden kokemukset perheneuvolatyöstä*. (Tampereen yliopiston julkaisuja, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö). Tampere: Tampereen yliopisto. Haettu 1.5.2022 osoitteesta <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/76559/lisuri00131.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vuori, J., 2022. Laadullinen sisällönanalyysi. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tiedonarkisto. Haettu 26.11.2022 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>

Väisänen, L., Niemelä, M. & Suua, P. (2009). *Sanat työssä - vuorovaikutus ammattitaitona*. Helsinki: Kirjapaja.

Watson, P. & Tovey, W. 2012. Participation by Children, Parents and Carers. Teoksessa R. Adams, (toim.) *Working with Children and Families – Knowledge and Contexts for Practice*, (p. 178–189). Bloomsbury: Palgrave Macmillan

Zitting J., Laulainen, S. & Niiranen, V. (2019). Lähi- ja keskijohdon osaamisvaatimukset sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatiossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (2019):4, 380–392.

## Liitteet

### Liite 1. Haastattelurunko

#### Tilannesidonnaisuus:

miten/minkä tahon kautta perheet ohjautuneet yhteiselle ajalle? Oliko helppo/vaikea saada asiakas ohjattua yhteiselle ajalle?

Lyhyt kuvaus tilanteesta/perustelut ohjautumiselle.

Kuvaile vanhemman osallisuutta tilanteessa? (muuta: ajankäyttö – varatun ajan riittävyys/haaste henkilökohtaisesti kalenteroida)

#### Asiantuntijuus ja moniammatillisuus/-toimijuus:

Mitä ammattialaa/erityisosaamista edustat? Koulutus/oppiarvo?

Miten Yhteisellä ajalla toteutui henkilökohtaisen professionaalisen osaamisen esille tuominen ja/tai hyödyntäminen?

Millaista lisäarvoa moniammatillinen verkosto mielestäsi tuottaa Yhteisellä ajalla? (tukeeko - haasteet/onnistumiset, puuttuiko joku taho/ joku tarpeettomana paikalla)

Millainen vaikutus työtavalla on perheille ja työntekijöille? esim. Poistuiko huoli yhteisen ajan jälkeen?

Työmenetelmän vaikutus työssäjaksamiseen? (esim. vastuuhenkilön rooli koollekutsujana/seurantavastuu).

Yhteistyön taso asteikolla tietojen vaihto (verkosto) > + toimintojen yhtenäistäminen (koordinoitu toiminta) > + resurssien jakaminen (yhteistyö) > + yhteinen hyöty (yhteistoiminta). vrt. monialaisuus vrt. monitoimijaisuus – erotettavissa toisistaan vai yhtä?

#### Teoriat ja menetelmät:

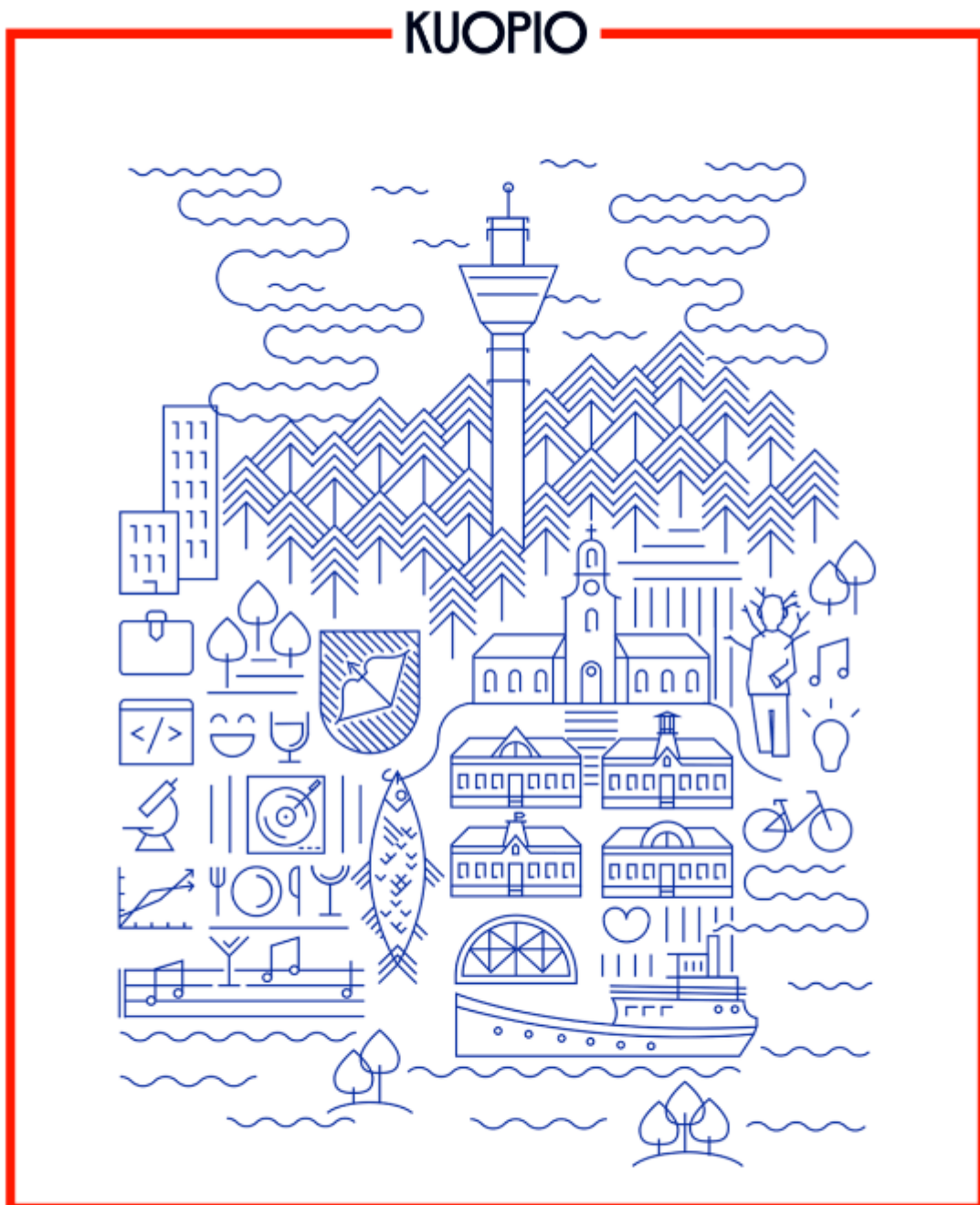
Mihin annettu tuki on perustunut? Esim. tiettyyn teoriaan ja/tai menetelmään? Palveluohjaukseen?

Millainen on perhetilanteen, lapsen iän tai palvelujen tarpeen vaikutus? Esim. Vaikuttaako tukemisen tapaan tai mahdollisuuteen vastata tuen tarpeeseen oikea-aikaisesti (mahdolliset jonot palveluissa/oikea-aikaisuus) Toimijuuden tukeminen – esim. asiakkaan – miten näyttäytyy mm. tarpeena ja/tai työtapana?

#### Kehittäminen ja innovointi:

tarvitaanko enemmän tai lisää koulutusta esim. perheiden tukemisen tapoihin/puheeksi ottamiseen tai Yhteinen aika työtavan käyttöönottoon liittyen?

Risut ja ruusut – mitä lisättävä/ vähennettävä/poistettava/säilytettävää/luotava uutta, suhteessa nyky hetken struktuuriin toteuttaa Yhteinen aika - työmenetelmään?



Yhteinen aika sinulle ja perheellesi  
- esite vanhemmille

**Kuopion kaupunki**

5.2.2021

Julkinen

*Mietityttääkö vanhemmuus, hiertääkö perheen sisäiset suhteet, takkuaako arjen pyörittäminen tai huolettaako pärjääminen lapsen kanssa? Asuinalueellasi sinulla ja perheelläsi on mahdollisuus hyödyntää lasten, nuorten ja perheiden parissa toimivia ammattilaisia ratkaisujen löytämiseksi perheenne arkeen. Riittää, että ilmaiset toiveestasi lähimmälle työntekijälle, kuten terveydenhoitajalle, päiväkodin työntekijälle tai opettajalle. Hän auttaa sinua yhteisen keskustelun ajan järjestämisessä.*

**Mikä on Yhteinen aika?**

- **Yhteinen aika** on tarkoitettu sinulle ja perheellesi silloin, kun perheessänne on tilanne, joka tuntuu monimutkaiselta ja hankalalta ratkaista.
- Yhteisellä ajalla sinä ja perheesi voitte yhdessä ammattilaisten avulla tarkastella elämäntilannettanne erilaisista näkökulmista käsin.
- **Yhteisen ajan tarkoituksena** on auttaa sinua ja perhettäsi selkeyttämään ja ymmärtämään nykyistä elämäntilannettanne ja löytämään kanssanne keinoja arjen tilanteiden ratkaisemiseksi.
- Ratkaisuja mietitään sinun ja perheesi omia voimavaroja ja mahdollisuuksia hyödyntäen. Tarvittaessa voimme yhdessä määrittää myös tuen tai palvelun tarvetta, tunnistaa sopivia tuen muotoja ja laatia yhteistä suunnitelmaa etenemisestä.
- Tilaisuuden lopuksi yhteisen ajan koolle kutsunut työntekijä pyytää sinulta ja perheeltäsi **palautetta** yhteisestä ajasta. Olemme kiitollisia palautteesta, joka auttaa meitä kehittämään parempia palveluja perheille. Palautteen antaminen on vapaaehtoista ja tapahtuu nimettömästi. Palautekyselyyn pääset alla olevan linkin tai QR-koodin avulla: <https://forms.office.com/Pages/ResponsePage.aspx?id=fiNs7OqIw0yU71lbJ6jr-dS9VMvSdINLjKnBE4j5j4VUMFc3SE1OVUFDWksWjVBODZRWTZIOEYyQSQIQCN0PWcu>

**Miten Yhteinen aika kutsutaan koolle**

- Yhteisen ajan tarve määritetään aina yhdessä sinun ja perheesi kanssa
- Aloitteen tekijänä voit olla sinä ja perheesi tai teitä lähellä oleva työntekijä
- Koollekutsujana olet sinä ja perheesi yhdessä työntekijän kanssa
- Ammattilaiset voidaan kutsua koolle mistä tahansa palvelusta tai kohtaamispaikasta
- Kun sinä ja perheesi olette sopineet työntekijän kanssa yhteisestä ajasta, työntekijä kutsuu kanssanne sovitut ammattilaiset koolle sovittua aikana ja varmistaa ajankohdan teille
- Yhteinen aika kutsutaan koolle sinulle ja perheellesi sopivaan paikkaan (esimerkiksi kotiin, päiväkotiin, kouluun, neuvolaan tai nuorisotalolle)

**Kuopion kaupunki**

5.2.2021

Julkinen

**Ketä Yhteiselle ajalle voi tulla mukaan?**

- Yhteinen aika on tarkoitettu sinulle ja perheellesi. Asiasta riippuen sinun ja perheesi on hyvä pohtia ennakkoon, ovatko lapsi tai sisarukset mukana yhteisessä keskustelussa. Periaatteena on, että keskustelu on sekä lapsen että perheen aikuisten kannalta myönteinen ja vahvistava.
- Sinä ja perheesi voitte kutsua tilanteenne kannalta sopivat (1-3) asiantuntijat mukaan yhteiselle ajalle.
- Tämän esitteen lopussa olevassa taulukossa voit tutustua tarjolla olevaan osaamiseen.

**Kirjaaminen**

- Tapaamisessa tehdään jatkosuunnitelma, joka tulostetaan sinulle ja perheellesi
- Asiantuntijat kirjaavat tapaamisen käyntitiedot omiin tietojärjestelmiinsä kunkin toiminnan käytäntöjen mukaisesti

**Vastuutyöntekijä**

- Sinulle ja perheellesi nimetään vastuutyöntekijä, joka vastaa jatkosuunnitelman seurannasta ja mahdollisten jatkotapaamisten järjestämisestä

**Hyvinvoinnin tähti**

Ammattilaiset käyttävät keskustelun tukena alla olevaa Hyvinvoinnin tähteä:





**Kuopion kaupunki**

5.2.2021

Julkinen

**Yhteiselle ajalle kutsuttavissa muun muassa:**

<b>Äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajat</b>	Näkökulmia ja ohjausta odottavan perheen ja lapsiperheen terveellisen ja turvallisen arjen tueksi sekä kohtuuvan ja lapsen terveen kasvun ja kehityksen edistämiseksi.
<b>Varhaiskasvatuksen erityisopettajat</b>	Näkökulmia ja ratkaisuja arjen tueksi perheille, joissa pohditaan alle kouluikäisen lapsen käyttäytymisen ja oppimisen haasteita ja konkreettisia keinoja kodin arjen tilanteisiin lapsen kanssa.
<b>Kouluterveydenhuollon terveydenhoitajat</b>	Näkökulmia ja ohjausta kouluikäisen lapsen kasvun ja kehityksen edistämiseksi sekä terveellisen ja turvallisen arjen tueksi.
<b>Suun terveydenhuolto</b>	Ennaltaehkäisevää ohjausta ja ratkaisuja arjen tueksi perheille, kun suun terveydestä huolehtiminen huolettaa.
<b>Kuraattorit ja psykologit esi- ja perusopetuksessa</b>	Näkökulmia ja ohjausta arjen tueksi perheille, joissa on huolta lapsen tai nuoren koulunkäyntiin, ihmissuhteisiin tai omaan kasvuun ja kehitykseen liittyvissä tilanteissa.
<b>Lasten ja nuorten kuntoutuksen toimintaterapeutit</b>	Näkökulmia ja ratkaisuja arjen tueksi perheille, joissa pohditaan vauvan tai alle kouluikäisen lapsen fyysiseen ja motoriseen toimintakykyyn, oman toiminnan ohjaamiseen, ryhmä- ja leikkitaitoihin liittyviä asioita. Tarvittaessa tukena varhaisen tuen ja hoidon tarpeen arvioinnissa.
<b>Kasvatus- ja perheneuvonnan asiantuntija (psykologi ja / tai sosiaalityöntekijä)</b>	Näkökulmia ja ohjausta perheille, joissa pohditaan perheen vuorovaikutussuhteisiin, lapsen tai nuoren käyttäytymisen ja tunteiden säätelyyn tai nepsy-haasteisiin liittyviä kysymyksiä. Tarvittaessa tukena varhaisen tuen ja hoidon tarpeen arvioinnissa.
<b>Nuorisotyön nuoriso-ohjaajat</b>	Näkökulmia nuoren elämäntilanteen ja elämäntilanteen tueksi – nuorinäkökulmaisesti. Tukea nuoren turvalliseen vapaa-aikaan ja kasvun tukemiseen.
<b>Perhepalveluiden sosiaalityöntekijä</b>	Näkökulmia ja ratkaisuja vanhempien avuksi lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen tukemisessa. Tarvittaessa apuna palvelutarpeen arvioinnin tarpeen arvioinnissa.
<b>Kotipalvelun ja perhetyön perheohjaaja</b>	Näkökulmia ja ratkaisuja perheen arjen sujuvoittamiseen ja arjen taitojen vahvistamiseen sekä perheen omien ja verkoston voimavarojen tunnistamiseksi arjesta.
<b>Baby-Blues toiminta sekä vauvan ja taaperon uniohjaus: Kuopion Ensikotiyhdistys</b>	Tukea odotusajan ja synnytyksen jälkeiseen alakuloisuuteen sekä ohjausta vauvan ja taaperon unirytmien liittyen.
<b>Ehkäisevän ja varhaisen tuen päihdetyö: Kuopion Ensikotiyhdistys</b>	Näkökulmia ja ratkaisuja lasta odottavaan tai lapsiperheeseen kun huoli vanhemman päihteiden käytöstä tai vanhemmuutta haavoittaa omat lapsuuskokemukset omien vanhempien päihteiden käytöstä. Odotus- ja vauva-ajan vanhemmuus ja varhainen vuorovaikutus.
<b>Ehkäisevän ja varhaisen tuen väkivaltatyö: Kuopion Ensikotiyhdistys</b>	Näkökulmia ja ratkaisuja perheen ja parisuhteen turvallisuuteen, kun perheessä väkivallan uhkaa, pelkoa tai vanhemmilla omia lapsuuteen liittyviä haavoittavia kokemuksia. Odotus- ja vauva-ajan vanhemmuus ja varhainen vuorovaikutus.
<b>Erosuttaminen Kuopion Ensikotiyhdistys</b>	Näkökulmia ja ratkaisuja arjen tueksi perheille ja vanhemmuuteen tilanteissa, kun eroa pohditaan tai on jo erottu.